

T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRKİYE’DE KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ
ŞİDDETİN HUKUK SOSYOLOJİSİ AÇISINDAN
ANALİZİ**

SEMA SARI KARHAN

2501820017

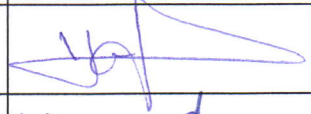
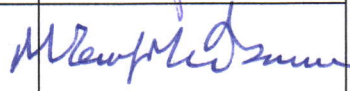
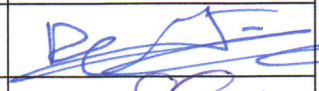
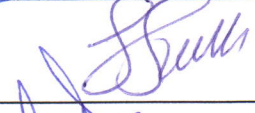
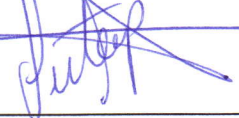
Tez Danışmanı
PROF. DR. YASEMİN IŞIKTAÇ

İSTANBUL 2010

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz KAMU HUKUK ANABİLİM DALI 2501820017 numaralı SEMA SARI KARHAN'IN hazırladığı "TÜRKİYE'DE KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDETİN HUKUK SOSYOLOJİSİ AÇISINDAN ANALİZİ" konulu YÜKSEK LİSANS/ DOKTORA TEZİ ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 15.Maddesi uyarınca 27.07.2010 SALI günü Saat: 11:00'DE yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin .....Kabul.....'ne* OYBİRLİĞİ /OYÇOKLUGUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ(*)	İMZA
PROF.DR. YASEMİN IŞIKTAÇ	Kabul	
PROF.DR. M.TEVFİK ÖZCAN	Kabul	
PROF.DR. AHMET ULVİ TÜRKBAĞ	Kabul	
DOÇ.DR. ŞÜKRAN ŞIPKA	Kabul	
YRD.DOÇ.DR. SEVTAP METİN	Kabul	

TÜRKİYE’DE KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDETİN HUKUK SOSYOLOJİSİ AÇISINDAN ANALİZİ

SEMA SARI KARHAN

ÖZ

Kadına yönelik aile içi şiddetin yaygınlığı ve türleri değişmekle birlikte dünyanın her yerinde ve her toplumda görülen ve görülmeye devam eden yani kısaca dünya kadınlarının yaşadığı ortak bir sorundur.

Tezin giriş bölümünde aile kavramı, tanımı, tipleri, önemi ile işlevlerindeki değişim, hukuk ve sosyoloji ile ilişkisi ve Türk Hukukundaki yeri, uluslararası belgelerdeki aile tanımı anlatılmış son olarak da devlet tarafından korunması gereği incelenmiştir.

İkinci bölümde , toplumumuzun temel birimi olan aileye yönelen en büyük tehdit olan şiddet kavramına yer verilmiştir. Şiddetin kaynağı, aşamaları, yöntemleri, ortaya çıkma biçimleri ile algılanma biçimleri ayrı ayrı incelenmiştir. Daha sonra aile içi şiddet özel olarak ele alınmış ve şiddetin kadın, çocuk ve toplum açısından incelenmesinden sonra hukuksal açıdan değerlendirilmesine geçilmiştir.

Üçüncü bölümde ise, aile içi şiddetin insan hakları ve hukuk sosyolojisi açısından açılımı ve aile içi şiddete karşı korunma yolları incelenerek sonuçları ele alınmıştır.

Bu çalışmam ile, kadına yönelik şiddet ana başlığı çerçevesinde, aile içi şiddetin özel olarak araştırılması ile, hem insan hakları bağlamında hem de bu bağlamın hukuksal değerlendirilmesinde önemli açılımlar sağlayacağı düşünülmüştür.

Anahtar Kelimeler : 1. Aile, 2. Kadın, 3. Şiddet

THE ANALYSIS OF DOMESTIC VIOLENCE AGAINST WOMEN IN TURKEY IN TERMS OF SOCIOLOGY OF LAW

SEMA SARI KARHAN

ABSTRACT

The domestic violence against women, which is experienced by the women all around the world, is a common issue seen and continues to be seen in every society even if the prevalence and the types of it change.

In the introduction of the thesis, the concept of family, the definition, the types and importance of it, the changes of its functions, its relationship with law and sociology and its position in Turkish law, the definition of family in international documents have been explained and finally the necessity of its protection by the government has been examined.

In the second section, the violence context, which is the biggest threat towards family as the basic unit of our society, has been analyzed. The source, the stages, the methods of violence, the reasons of its appearance and the types of its perception has been examined separately. Then, domestic violence has been considered specifically and after the examination of violence in terms of woman, child and society, it has been evaluated in terms of law.

In the third section, the declination of domestic violence in terms of human rights and sociology of law and the ways of protection against domestic violence have been examined and its results have been evaluated.

In this study, it has been thought that in the main topic of violence against women, with the specific research of domestic violence, some important declinations can be obtained both in the concept of human rights and the legal evaluation of it.

Keywords : 1. Family, 2. Women, 3. Violence

ÖNSÖZ

Toplumun güvenliği ve bireyin sağlıklı yetişmesi açısından aile kurumu çok önemlidir. Çünkü aile toplumun en küçük birimidir. O yüzden toplumlar aile kurumunu, anayasalarına koyarak ve çeşitli uluslararası sözleşmeleri imzalamak sureti ile koruma altına almışlardır.

Modern yaşamın getirdiği pek çok olanak ve zorluk her kurum gibi aileyi de yapısal ve sosyolojik açıdan etkilemiştir. Ancak geleneksel olarak devam eden pekçok sorun da varlığını halen devam ettirmektedir.

Bu kadar önemli bir kurum olan ailenin geleceği ile ilgili en önemli tehditlerden birisi aile içi şiddettir. Aile içi şiddet sadece kadına yönelik değildir. Biz çalışma alanı olarak bununla konuyu sınırlandırmış olmakla birlikte; eşlerin birbirine, çocuklarına ve aile içinde yer alan çekirdek aile dışı öğelere de yönelik şiddet söz konusudur.

Aile içi şiddetin en yoğun biçimde kadına ve çocuklara yönelik olduğu bir gerçektir. Biz de bu nedenle konumuzu kadına yönelik aile içi şiddetle sınırlandırmış bulunmaktayız.

Kadınlar en güvenli olmaları gereken yerde, yani evlerinde ve en çok güvenmeleri gereken kişiden, hayatını paylaştığı eşinden çeşitli şekillerde ve derecelerde şiddete uğramaktadırlar. Araştırmamız sırasında gördük ki, kadına yönelik aile içi şiddet kadınları baskılayan, bağımlı hale getiren, özgüvenlerini yok eden, beden ve ruh sağlığını bozan, kadının ülkelerin geleceği olan genç nesilleri yetiştirmesine kadar etki eden, yani toplum düzenini bozacak derecede kötü örnek oluşturan ciddi bir toplum sağlık sorunudur. İşte bu yüzden ülkemizde aile içi şiddetin önlenmesini temin amacıyla 14.1.1998 tarihinde 4320 Sayılı Ailenin Korunması Hakkındaki Kanun yürürlüğe girmiştir. Ancak Türkiye’de kadınlar bu yasa ve diğer koruma önlemleri ile ilgili yeterince bilgi sahibi değildirler. Yeni yeni kitle iletişim araçları ile kadınlara bu anlatılmaya çalışılmakta, aile mahkemeleri tarafından verilen bazı

kararların basın ve medyaya yansıması ile bilgilendirme artmaktadır. Ancak kadına yönelik şiddet yasal düzenlemelere ve sivil toplum kuruluşlarının gayretli çalışmalarına rağmen yoğun bir şekilde devam etmektedir. Bu sosyal sorunun yüksek lisans tezi konusu olarak seçilmesine danışmanım Prof. Dr. Yasemin Işıқтаç ile birlikte karar verdik.

Bu çalışmam sırasında başından sonuna kadar fikirleri ile bana yön veren, her türlü yardımı benden esirgemeyen, karşılaştığım sorunlarda sonuna kadar bana destek veren danışmanım Sayın Prof. Dr. Yasemin Işıқтаç'a minnettarım. Ayrıca bana her zaman gösterdikleri destek ve hoşgörü için sevgili eşim Avukat Mustafa Ufuk Karhan ve çocuklarım Sami Can, Cem ve Merve'ye teşekkürlerimi sunuyorum. Daha sonra ise tezimin ilk aşamasından beri bana yardımcı olan Karhan Hukuk bürosu çalışanlarına ve özellikle Arif Akyol'a , Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü Basın Yayın Tekniği Anabilim Dalı öğretim üyesi Sayın Yard. Doç. Dr. Adem Oğuzhan Kavaklı'ya katkılarından dolayı teşekkürü borç bilirim.

Sema SARI KARHAN

İzmir, 2010

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar	xiv
KISALTMALAR	xvi
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM : AİLE KAVRAMI	4
A. Ailenin Tanımı ve Aile Tipleri	4
1. Ailenin Tanımı	4
2. Aile Kavramının Evrensel Özellikleri	6
3. Aile Tipleri	7
a. Genel Olarak	7
b. Toplumsal Açısından	7
(1) Klan	8
(2) Zадurга	9
(3) Pederşahi	9
(4) Pederi	9
(5) Modern	10
c. Eş Sayısına Göre	10
(1) Poligami	10
(2) Poliandri	10
(3) Monogami	11
d. Büyüklük Tiplerine Göre	11

(1) Geniş Aile	11
(2) Çekirdek Aile	12
4. Ailenin Önemi ve İşlevleri	12
a. Genel Olarak	12
b. Sosyolojik Açıdan Aile	13
c. Ailenin İşlevleri	14
(1) Genel Olarak	14
(2) Ailenin İşlevleri (Geniş Aile ve Çekirdek Aile Olarak Ayrı Ayrı İncelenmesi)	15
i. Geniş Ailenin İşlevleri	15
ii. Çekirdek Ailenin İşlevleri	15
(3) Ailenin İşlevindeki Değişimler	16
i. Ailenin Biyolojik İşlevindeki Değişimler	16
ii. Ailenin Psikolojik İşlevindeki Değişimler	16
iii. Ailenin Kültürel İşlevindeki Değişimler	17
iv. Ailenin Sosyolojik İşlevindeki Değişimler	17
v. Ailenin Eğitim İşlevindeki Değişimler	18
vi. Ailenin Ekonomik İşlevindeki Değişimler	18
B. Türk Hukukunda ve Uluslararası Belgelerde Aile Yapısı	18
1. Türk Hukukunda Ailenin Tarihsel Gelişimi	18
a. Genel Olarak	18
b. İslamiyet Öncesi	19
c. İslamiyet Sonrası	19
d. Osmanlı Devleti'nde	20
2. Cumhuriyet Döneminde Türk Aile Yapısının Tarihsel Gelişimi	21

a. Genel Olarak	21
(1) Köy Ailesi	22
(2) Gecekondu Ailesi	23
(3) Kent Ailesi	24
b. Sosyal Devlet Açısından	26
c. Medeni Kanun ve Ailenin Korunmasına	26
Dair Kanun Açısından	
d. Ceza Kanunu Açısından	28
e. Sosyolojik Açısından	29
3. Türkiye Cumhuriyeti’nde Aile	30
a. Genel Olarak	30
b. 1961 Anayasası Bağlamında	30
c. 1982 Anayasası Bağlamında	31
4. Uluslararası Belgelerde Aile	32
5. Ailenin Korunması Kavramı	33
a. Genel Olarak	33
b. Temel Hak ve Özgürlükler Açısından	34
c. Özel Yaşamın Gizliliği Açısından	34
II. BÖLÜM : ŞİDDET ve AİLE İÇİ ŞİDDET	36
A. Şiddet	36
1. Şiddetin Kaynağı	36
2. Şiddetin Aşamaları	38
3. Şiddet Yöntemleri	39
a. Sözel Şiddet	39
b. Duygusal Şiddet	40
c. Fiziksel Şiddet	42

d. Cinsel Şiddet	45
e. Ekonomik Şiddet	47
4. Şiddetin Ortaya Çıkma Sebepleri	48
5. Şiddetin Algılanma Biçimleri	51
a. Şiddetin Korku Nedeniyle Kabullenilmesi	51
b. Şiddetin Çaresizlik Nedeniyle Kabullenilmesi	52
c. Şiddetin Doğalmış Gibi Kabullendirilmesi (Meşrulaştırma)	52
d. Şiddetin Rasyonelize Edilerek Kabullenilmesi	53
B. Aile İçi Şiddet Kavramı	53
1. Aile İçi Şiddet Kavramı	53
2. Aile İçi Şiddetin Sebepleri	55
a. Biyolojik Sebepleri	56
b. Psikolojik Sebepleri	56
c. Sosyal Sebepleri	57
3. Şiddetin Etkileri	60
a. Şiddetin Kadın Üzerindeki Etkileri	60
(1) Şiddetin Uzun Vadede Kadın Üzerindeki Etkileri	60
(2) Şiddetin Kısa Vadede Kadın Üzerindeki Etkileri	61
b. Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri	62
c. Şiddetin Toplum Üzerindeki Etkileri	63
4. Töre ve Din Açısından Aile İçi Şiddet	65
C. Hukusal Açıdan Aile İçi Şiddet	66
1. Genel Olarak	66

2. Ceza Hukukunda Aile İçi Şiddet	67
a. Genel Olarak	67
b. Öldürme	69
c. Kasten Yaralama	70
d. İşkence ve Eziyet	70
e. Cinsel Suçlar	71
f. Sözel Şiddet İçeren Suçlar	72
3. Medeni Hukukta Aile İçi Şiddet	72
a. Genel Olarak	72
b. Hayata Kast Nedeniyle Boşanma Davaları	74
c. Pek Kötü veya Onur Kırıcı Davranış Nedeniyle Boşanma Davaları	75
(1) Pek Kötü Davranış	75
(2) Onur Kırıcı Davranış	76
4. 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanuna Göre Aile İçi Şiddet	77
a. Genel Olarak	77
b. Şiddet ve Korkuya Yönelik Söz ve Davranışlardan Kaçınma Konusunda Kusurlu Eşin Uyarılması	79
c. Kusurlu Eşin Ortak Evden veya İşyerinden Uzaklaştırılması	79
d. Kusurlu Eşin Diğer Aile Bireylerine Ait Eşyalara Zarar Vermemesi Konusunda Uyarılması	80
e. Kusurlu Eşin Diğer Aile Bireylerini İletişim Araçları İle Rahatsız Etmemesi Konusunda Uyarılması	80
f. Kusurlu Eşden Silah ve Benzeri Araçlarını Kolluk	81

Kuvvetlerine Teslim Etmesinin İstenmesi	
g. Kusurlu Eşin Alkollü ve Uyuşturucu Madde Kullanmış	81
Olarak Ortak Konuta Gelmemesi ve Ortak Konutta Bu	
Maddeleri Kullanmaması Konusunda Uyarılması	
h. Tedbir Nafakası	82
i. Kanunda Ön Görülmüş Tedbirlere Benzer Diğer	82
Tedbirlere Karar Verilmesi	
5. 4320 Sayılı Kanunda Usul	82
III. BÖLÜM : AİLE İÇİ ŞİDDETİN İNSAN HAKLARI VE HUKUK	86
SOSYOLOJİSİ AÇISINDAN AÇILIMI VE AİLE İÇİ ŞİDDETE KARŞI	
KORUNMA YOLLARI	
A. Aile İçi Şiddetin İnsan Hakları Açısından Açılımı	86
1. Genel Olarak	86
2. İnsan Hakları Evrensel Bildirisi Açısından	86
3. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Açısından	87
4. Avrupa Sosyal Şartı Açısından	87
5. Çocuk Hakları Bildirisi Açısından	88
6. Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası	88
Sözleşmesi Açısından	
7. Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Anlaşma	89
Açısından	
8. Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın	89
Önlenmesi Sözleşmesi Açısından (CEDAW)	
9. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Açısından	91
10. 2009 Yılı Türkiye İlerleme Raporu Açısından	92
B. Hukuk Sosyolojisi Açısından Aile İçi Şiddet	93

1. Genel Olarak	93
2. Hukuk Sosyolojisi Açısından	94
C. Aile İçi Şiddete Karşı Hukuki Kurum ve İdari Sivil Kuruluşlar	96
1. Genel Olarak	96
2. İl Sosyal Hizmetler Müdürlükleri	97
a. Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri	97
b. Kadın Konukevleri/Sığınma Evleri	97
3. Alo 183 Aile, Kadın, Çocuk ve Özürlü Sosyal Hizmet Danışma Hattı	103
4. Sağlık Kuruluşları	104
5. Polis Merkezleri veya Jandarma Karakolları	104
6. Cumhuriyet Başsavcılığı	105
7. Belediyelerin Kadın Danışma Merkezleri	105
8. Baroların Adli Yardım Kurulları ve Kadın Danışma Merkezleri	106
a. Adli Yardım	106
b. Hukuksal Danışmanlık	106
9. Kadın Sivil Kuruluşları	108
SONUÇ	110
BİBLİYOGRAFYA	115

TABLÖLAR

	Sayfa
Tablo 1.	42
Eğitim Düzeyine Göre Yaşamanın Herhangi Bir Döneminde ve Yakın Dönemde Evlenmiş Kadınların Eşleri Veya Birlikte Yaşadığı Kişi(ler) Tarafından Maruz Kaldıkları Duygusal İstismar Yaygınlığını Gösterir Tablo.	
Tablo 2.	44
Eşi veya Birlikte Olduğu Kişi(ler)den Orta ve Ağır Derecede Fiziksel Şiddet Yaşamış Kadınların Bölge ve Yerleşim Yerine Göre Yüzdesini Gösterir Tablo.	
Tablo 3.	45
Eğitim Düzeyine Göre Yaşamanın Herhangi Bir Döneminde ve Yakın Dönemde Evlenmiş Kadınların Eşleri Veya Birlikte Yaşadığı Kişi(ler) Tarafından Maruz Kaldıkları Fiziksel Şiddet Yaygınlığını Gösterir Tablo.	
Tablo 4.	47
Eşi veya Birlikte Olduğu Kişi(ler)den Yaşadığı Fiziksel veya Cinsel Şiddeti Anlatan Kadınların Yaş, Eğitim ve Refah Düzeyine Göre Yüzdesini Gösterir Tablo.	
Tablo 5.	63
Annenin Fiziksel veya Cinsel Şiddet Yaşama Durumuna Göre Çocuklarda Görünen Bazı Davranış Sorunlarının Yüzdesinin Gösterir Tablo.	

	Sayfa
Tablo 6.	
İzmir Barosu Şiddete İnsan Hakları Hukuku ve Hukuk Araştırmaları Merkezi Kadın Komisyonunun Şiddete Maruz Kalan Kişi İle İlgili İstatistikleri.	107
Tablo 7.	
İzmir Barosu Şiddete İnsan Hakları Hukuku ve Hukuk Araştırmaları Merkezi Kadın Komisyonunun Şiddeti Uygulayan Kişi İle İlgili İstatistikleri.	108
Tablo 8.	109
Eşi veya Birlikte Olduğu Kişi(ler)den Fiziksel veya Cinsel Şiddet Yaşamış Kadınlar Arasında Resmi Kurum veya Sivil Toplum Kuruluşlarına Başvuranların Yüzdesini Gösterir Tablo.	

KISALTMALAR

a.e.	:	Aynı Eser
a.g.e.	:	Adı Geçen Eser
AGİK	:	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı
AİHS	:	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
a.y.	:	Aynı Yer (Yazara ait son zikredilen yer)
Bkz.	:	Bakınız
BM	:	Birleşmiş Milletler
bs.	:	basım
C:	:	Cilt
CD.	:	Ceza Dairesi
CGK	:	Ceza Genel Kurulu
Çev.	:	Çeviren
Der.	:	Derleyen
E	:	Esas Numarası
Ed.	:	Editör
Haz.	:	Hazırlayan
HD.	:	Hukuk Dairesi
HGK	:	Hukuk Genel Kurulu
K	:	Karar Numarası
m.	:	Madde
Mat.	:	Matbaası
MK	:	Medeni Kanun
RG.	:	Resmi Gazete
s.	:	Sayfa

S.	:	Sayı
SGK	:	Sosyal Güvenlik Kurumu
SHÇEK	:	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
S.Y.	:	Sayıllı Yasa
T	:	Tarih
TC	:	Türkiye Cumhuriyeti
TCK	:	Türk Ceza Kanunu
Tem.	:	Temyiz Mahkemesi
t.y.	:	Basım Tarihi Yok
v.d.	:	ve diğçerleri
v.s.	:	ve sair
Y	:	Yıl
YKD	:	Yargıtay Kararları Dergisi
y.y.	:	Basım Yeri Yok

GİRİŞ

Aile bir toplumun temelidir. Böyle olunca da aile içi şiddetin anlaşılmasında kilit kavram aile olmaktadır. Aile o kadar önemlidir ki, hemen her ülke anayasal ve yasal düzenlemeler ile aileyi ve aile bireylerini koruyucu kanunlar düzenlemiştir. Sağlıklı bir toplum oluşması için aile kurumunun korunması bir gerekliliktir. Ancak tarihsel sürece baktığımızda aileye verilen bu değer, cinsiyete dayanan bir farklılaşma ve gerilim ile yara almaktadır. Cinsiyet ayrımcılığı ve iktidar ilişkileri, kadının ekonomik ve sosyal zayıflığı aile içi şiddetin mağduru olarak kadını odak haline getirmektedir.

Aile içi şiddet sadece aile içindeki bu yerleşik durumdan değil, toplumun, hukuksal, siyasal, ekonomik, eğitimsel ve geleneksel yapısı içerisinde kadını hayatın her alanında erkeklerle eşit olmalarını engelleyen, ayrımcılığa uğratan ve onu erkeğe bağımlı kılan düzenlemelerinden de kaynaklanmaktadır.

Türkiye’de aile içi şiddetin konusu 1980’li yılların sonunda başlayan kadın hareketleri ile artan bir gündem maddesi olmuştur. Örneğin, 1987 yılında İstanbul’da kadın hareketinin düzenlediği “Dayağa Karşı Hayır” yürüyüşünden sonra, kadın örgütlerinin sayısı artmıştır. 1990’lı yıllardan sonra da protesto ve ilginin yerini daha kurumsal çabalar almıştır. Başbakanlığı bağlı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü kurulmuş, çeşitli üniversitelerde kadın araştırma merkezleri açılmaya başlanmış, sivil toplum kuruluşlarının sayısı artmıştır. 1987 yılında Devlet Planlama Teşkilatı Sosyal Planlama Genel Müdürlüğü bünyesinde Kadına Yönelik Politikalar Danışma Kurulu kurulmuştur. 20 Nisan 1990 tarihinde ise 422 sayılı kanun ile Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1993 yılında Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi kabul edilmiştir. Avrupa Birliği’ne katılım çabaları çerçevesinde bu konuya ilişkin mevzuatta önemli ilerlemeler ve değişiklikler yapılmıştır.

Aile içi şiddete maruz kalan kadınların korunması amacıyla ülkemizde 14.1.1998 tarih ve 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun merkezi öneme sahiptir. İş bu kanunda 2007 yılında yeniden düzenlemeler yapılmıştır. Bu kanun (2007-2010)

Ulusal Eylem Planı için önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu kanun ile Aile Mahkemeleri hakimleri tarafından aile içi şiddete ilişkin alınacak tedbirler de düzenlenmiştir.

2000'li yıllar Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesinde kadın konuk evlerinin/sığınma evlerinin açıldığı yıllardır. Kadın örgütlerinin ilk sığınma evi deneyimleri, Ankara Kadın Dayanışma Vakfı'nın , İstanbul'da ise Mor Çatı'nın sığınma evi olmuştur. Sürekliliği sorun olsa da, yaşadığı şiddet sebebiyle kalacak yeri dahi olmayan kadınlar için sığınma evleri önemli bir destek olmuştur. Çeşitli hukuksal düzenlemelerle kadın-erkek eşitliğinin özündeki engelleri kaldırma çabaları da kadına yönelik şiddetin önlenmesinde etkilidir. Anayasal bağlam ve uluslararası belgelerle eşitliğin sağlanmış olması yeterli değildir. Özellikle Medeni Kanun ve Ceza Kanunlarındaki çeşitli eşitsizliklerin kaldırılması, somutta bu sorunun çözümlenmesinde daha etkili olacaktır. Bu konuda ki düzenlemeler ile, Yeni Medeni Kanun 2002 yılında , Yeni Türk Ceza Kanunu ise 2005 yılında yürürlüğe girmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, töre ve namus cinayetleri ile kadına yönelik şiddetin sebeplerinin araştırılması ile ilgili olarak 11.10.2005 tarihinde Araştırma Komisyonu kurulmuş bunun sonucunda da 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi yayınlanmıştır. Bu genelgede de kadına yönelik şiddet ve töre/namus cinayetlerinin önlenmesi konusunda Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü koordinatör kurum olarak belirlenmiş ve genelge gereğince sorumlu Devlet Bakanı başkanlığında "Kadınlara Yönelik Şiddet İzleme Komitesi" kurulmuştur. Bunun üzere Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından "Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2007-2010 " hazırlanmıştır. Bu eylem planı ile aile içi şiddete ilişkin genel bir çerçeve sağlanmıştır. 11.1.2007 Tarih ve 2007/6 Sayılı İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesine Yönelik Tedbirlerin Koordinasyonu Konusu Yönetmelik yayınlarak bu konuda sorumlu kuruluşları belirlemiş ve onlara görevler yüklemiştir. Çeşitli medya kuruluşları kampanyalar yaparak bu çalışmalara destek vermişlerdir.

Tüm bu düzenlemelere rağmen kadına yönelik aile içi şiddetin engellenebildiğini söylemek güçtür. Bu incelememizde toplumun atar damarı olan aileyi tehdit eden, kadına yönelik aile içi şiddete, geniş bir bakış açısı ile bakarak, hukuksal, sosyolojik

ve insan hakları bağlamında konunun irdelenmesi hedeflenmiştir. Tezin giriş bölümünde aile kavramı, tanımı, tipleri, önemi ile işlevlerindeki değişim, hukuk ve sosyoloji ile ilişkisi ve Türk Hukukundaki yeri, tarihsel gelişimi, uluslararası belgelerdeki aile tanımı anlatılmış son olarak da devlet tarafından alınabilecek koruma önlemleri üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde , toplumumuzun temel birimi olan aileye yönelik en büyük tehdit olan, şiddet kavramı ele alınmıştır. Şiddetin kaynağı, aşamaları, yöntemleri, ortaya çıkma biçimleri ile algılanma biçimleri ayrı ayrı incelenmiştir. Daha sonra aile içi şiddet özel olarak incelenmiş ve şiddetin kadın, çocuk ve toplum açısından incelenmesinden sonra hukuksal açıdan değerlendirmesi yapılmıştır.

Üçüncü bölümde ise, aile içi şiddete karşı uluslararası hukuk açısından ve somut uygulamada yapılabilecekler ile alınabilecek tedbirlerle, aile içi şiddete karşı yardımcı olabilecek hukuki kurum ve idari sivil kuruluşlarla ilgili genel nitelikte değerlendirme yapılmıştır.

I. BÖLÜM : AİLE KAVRAMI

A. Ailenin Tanımı ve Aile Tipleri

1. Ailenin Tanımı

Toplumun doğal ve temel birimi olan aile, insanlığın başlangıcı ile birlikte var olmuş ve toplumun varlığının devam etmesinde de önemli görevler üstlenmiş, ekonomik yaşama yön vermiş, sosyal ve siyasal yaşamı düzenleyen önemli bir kurumdur.

Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere toplumun varlığının devam etmesi için en önemli unsurlardan birisi ailedir. Aile ile ilgili yapılan tanımlamalar zamana, toplumlara, dinlere, coğrafyaya, bilim dallarına göre farklılıklar göstermiştir¹.

Bazı yazarlar aileyi son derece daraltarak, “Çocuk dünyaya getirmek ve yetiştirilmesine kafi gelecek kadar açık ve sürekli cinsel ilişki grubu” olarak tanımlamıştır². Toplum ve kişi arasındaki bağı sağlamada bu kadar önemli görevleri olan ailenin çok çeşitli tanımları ve sınıflandırmaları yapılmıştır. Ancak en basit şekliyle tanımlayacak olursak aile: Kan bağılılığı, evlilik ve diğer yasal yollardan aralarında akrabalık ilişkisi bulunan genellikle aynı ev içinde yaşayan bireylerden oluşan, bu bireylerin cinsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı toplumun en küçük fakat en temel birimidir³.

---

¹ Mehmet Ali Uçar, “Türk Hukukunda Ailenin Korunması ve 4320 Sayılı Yasanın Etkinliği”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul 2003, s. 4).

² Seha L. Meray, **Toplum Bilim Üzerine**, İstanbul, Işık Matbaası, 1992, s. 151.

³ Barlas Tolan, “**Geleneksel Aileden Çağdaş Aile Yapısını Doğru Dünyada ve Türkiye’de Aile Yapısının Evrimi**”, **Aile Yazıları II – Kültürel Değerler ve Sosyal Değişme**, Haz. Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1990, s. 493.

Ozankaya ise aileyi tanımlarken aileyi birçok işlevi ile açıklamıştır: “Aile, içinde insan türünün belli bir biçimde üretildiği, toplama hazırlanma sürecinin belli bir ölçüde ilk ve etkili biçimde cereyan ettiği, cinsel ilişkilerin belli biçimde düzenlendiği, eşler ve anne-babalarla çocuklar (ailenin biçimine göre başka yakınlar) arasında belli ölçüde içten, sıcak, güven verici ilişkilerin kurulduğu, yine içinde bulunulan toplumsal düzene göre ekonomik etkinliklerin az yada çok bir ölçüde yer aldığı toplumsal kurumdur”⁴.

Aile kurumu toplumbilimcilerin her zaman ilgisini çekmiştir. Toplumun temelini aile değil, birey olduğunu kabul eden ve devletin kökenini birey olduğunu söyleyen liberal demokrasinin aileyi dışladığı söylenemez, çünkü liberal demokrasinin temelini ortaya koyan düşünürler, aileyi doğal bir veri olarak kabul etmişlerdir. Sosyal bir kurum olan aile, medeni hukuk, tarih ve toplumbilim açısından aynı çatı altında yaşayan anne, baba ve çocuklardan oluşan bütündür⁵. Aile her şeyden önce doğal kanunlara göre oluşan biyolojik bir olgudur ve toplum içinde çok önemli bir yere sahiptir. İlkel toplumlardan siyasi örgütlenmeye geçiş ile birlikte devlet niteliğine kavuşan toplumun, aileyi sıradan oluşumların dışında tutarak öncelikle ahlaki, giderek dinlerin karışmasıyla hukuksal bir olay haline getirmesi de bu yüzdendir⁶.

Başlangıçta çok geniş topluluklardan oluşan aile, gittikçe küçülmüştür ve günümüzde ana, baba ve çocuklardan oluşan “çekirdek aile” denilen dar bir yapıyı anlatır konuma gelmiştir.

---

⁴ Özer Ozankaya, **Toplum Bilimine Giriş**, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1979, s. 233.

⁵ Bihterin Dinçkol, “Devlet-Aile”, **1.Aile Şurası Bildirileri**, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1990, s. 117; Uçar. **a.g.e.**, s. 6; Ay.Alev Sezen, “Kadına Yönelik Aile içi Şiddete Türk Hukuku’nun Yaklaşımı”, <http://www.bilka.org.tr/page.asp?id=112>, (Çevrimiçi), 02 Şubat 2010.

⁶ M.Argun Köteli, **Evliliğin Hukuki Niteliği ve Evlilik Dışı Beraberlikler**, İstanbul, Kazancı Yayınları, 1991, s. 14.

2. Aile Kavramının Evrensel Özellikleri

Aile kavramı tüm insan topluluklarında ortak bazı evrensel özelliklere sahiptir. Bunları kısaca sıralayacak olursak:

- 1- Cinsel ilişkiyi içermesi (Toplumun devamı için üremeyi sağlayacak),
- 2- Eşler arasında bu ilişkiyi kuran ve devam ettiren evlenme şekli olması ,
- 3- Çocuk yetiştirme ve aile içinde doğan çocukları tanıma şekli olması,
- 4- Tüm ekonomik ihtiyaçların karşılanması,
- 5- Tüm aile bireylerinin beraberce ortak konut altında yaşaması,
- 6- Tüm aile bireylerinin kazançlarının ailede toplanması,
- 7- Aile bireyleri arasında duygusal bağ olması,

Söz konusu bu evrensel özellikler tarih boyunca çeşitli şekillerde aile ilişkilerine yansıtılmıştır⁷. Cinsel ilişki açısından aile tiplerine bakıldığında tekeşli ve çokeşli evlilik tiplerine rastlanmaktadır.

Bu özelliklerde göz önünde tutulduğunda çalışmada aile kavramı şu şekilde tanımlanacaktır; “Aile insan türünün üremesi amacını da kapsayacak şekilde, sosyal, kültürel ve psikolojik karşılığı bulunan toplumun temel ögesini oluşturan bir kurumdur.” Genel olarak bu şekilde tanımladığımız aile kavramı toplumsal gelişim içinde çeşitli görünümler almıştır. Bu görünümleri aile tipleri başlığı altında ele alacağız.

---

⁷ Meray, a.g.e., s. 153.

3. Aile Tipleri

a. Genel Olarak

Toplumsal gelişmesine paralel olarak aile tipleri de değişmiştir. Aile tipleri çeşitli sınıflandırmalar altında ele alınmaktadır. Bu ayrımları tüketici bir biçimde incelemek yerine temel kriter olarak , toplum tipi eş sayısına ve büyüklüğüne bakarak aileleri sınıflandırmayı uygun bulduk⁸.

b. Toplumsal Açısından

İnsanlık tarihinin bilinebilen en eski zamanlarında toplumun ne şekilde örgütlendiğine ilişkin etnolojik ve antropolojik çalışmalar, ailenin başlangıçta belirsiz ancak kalabalık bir topluluk olarak yapılandığına ilişkin veriler sunmaktadır.

Aile kurumu insanlık tarihinin başlangıcından günümüze kadar birçok değişiklik yaşamıştır. Tarihin ilk devirlerinde görülen aile son derece kalabalık bir grup olarak tasvir edilmektedir. Bunun nedeni de ailenin dış çevreden gelen zararlardan korunması ve ekonomik güçlüklerin birlikte aşılmasına bağlanmaktadır⁹.

Günümüzün ailesi ise, sadece birey sayısı ile değil, aynı zamanda özellik, yakınlık, çocuk bakımı, toplumla çizilen sınırlarıyla da, önceki aile tiplerinden farklılık göstermektedir¹⁰.

---

⁸ Leyla Elbruz, **Ailenin Hukuk Açısından İncelenmesi için Teorik Çerçeve**, Ankara, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayını, 1981, s. 7; Meray, **a.g.e.**, s. 152; Sulhi Dönmezer, **Sosyoloji**, Genişletilmiş 9.bs., Ankara, Savaş Yayınları, 1984 , s. 214.

⁹ Turgut Akıntürk, **Aile Hukuku**, 4.bs., Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 1996, s. 4; Selahattin Sulhi Tekinay, **Türk Aile Hukuku**, 7.bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 1990, s. 1

¹⁰ Aydan Gülerce, **Türkiye’de Ailelerin Psikolojik Örüntüleri**, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, 1996, s. 7.

Sosyoloji, ailenin klan ailesi ile başladığı görüşünü benimsemiştir¹¹. İnsanların ilk tarihlerde küme halinde evlendikleri, bu yüzden de doğan çocukların yalnızca annelerinin kesinlikle bilinebildiği, klan atasının da bu yüzden kadın olduğu (anaerkil aile yapısı) ileri sürülmüştür¹².

Marks ve Engels, aile kurumunun sonraki devirlerin ürünü olduğunu, insanlığın ilk devirlerinde seksüel bir komünizm halinde yaşandığını ileri sürmüşlerdir¹³. Ancak ilk çağlardan beri ailesiz bir devir olmamıştır¹⁴. Toplum tipolojisi açısından, ilkel devirlerden başlayarak ailenin yapısını klan, zadurga, pederşahi, pederi ve modern şeklinde sınıflandırabiliriz.

(1) Klan

Aile kurumu ilk defa, ilk toplum tipi olan klanda görülmüştür. Siyasal açıdan bakıldığında, klanın örgütlü bir toplumsal grup olduğu belirtilmektedir. Klan ailesine ruh veren topluluk bilincinin kaynağı, totemizme dayanmaktadır. Totemizm, Totem adı verilen kutlu bir hayvan, bitki veya eşyada “mana” denilen kutlu bir gücün saklı bulunduğu inanılarak oluşturulan dini ve sosyal sistem olarak tanımlanabilir¹⁵. Klan ailesi üyeleri totemleri ile kendilerini akraba sayarlar bu yüzden birbirleri ile evlenmeleri yasaktır, ancak aynı toteme bağlı olmayan başka klanın üyeleri ile evlenirler¹⁶.

Hukuki açıdan bakıldığında klanda öne çıkan birey değil, klandır. Haklar ve sorumluluklar klana aittir. Sorumluluk hukuki ve cezai anlamda olup, işlenen bir suçun sorumlusu birey değil, klandır.

---

¹¹ Mehmet Eröz, **Türk Ailesi**, Ed. Alev Kahya Birgül, Ankara, Atatürk Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Milli Eğitim Basımevi, 1977, s. 1; Uçar, **a.g.e.**, s. 8.

¹² Ozankaya, **a.g.e.**, s. 234.

¹³ Engels, “**Ailenin Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni**”, **Kadın Sorunu Üzerine**, Çev. İsmail Yerkin, 3.bs., İstanbul, İnter Yayınları, 1992, s. 12-21.

¹⁴ Hüseyin Hatemi, Rona Serozan, **Aile Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1993, s. 5; Eröz, **a.g.e.**, s. 2; Dönmezer, **a.g.e.**, s. 216.

¹⁵ Z.F. Fındıkoğlu, “**Türk Aile Sosyoloji**”, **Refii Şükrü Sulva’ya Armağan**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını, Sermet Mat., 1971, s. 6; Eröz, **a.e.**, s. 2.

¹⁶ Mustafa Erkol E., **Sosyoloji (Toplum Bilim)**, 2 bs., İstanbul Filiz Kitabevi, 1983, s. 70.

(2) Zadurga

Klanın yerleşik yaşama geçmesi ve nüfus artışı ile farklı aile tipleri ortaya çıkmıştır. Zadurga ailesi bir toprak parçası üzerinde geçimini sağlayan ailelerin bir araya gelmesinden oluşmuştur. Totem inancının yerini ecdat inancı, ata inancı, totem akrabalığının yerini de kan akrabalığı almıştır.

Zadurga ile klanın tek benzer yanı çeşitli aile tabakalarının mal varlığına sahip olmaması ve hukuki kimliklerinin bulunmamasıdır¹⁷.

(3) Pederşahi

Pederşahi ailede, babanın mutlak hakimiyeti vardır. Bireylerin tek başlarına mülkiyet hakkı bulunmamaktadır. Pederşahi aile tipinin en belirleyici örneği, tarihte Roma İmparatorluğunda görülmüştür. Roma Hukukuna göre, baba egemenliğine tabi olan kimseler hak ehliyetine sahip olmamışlardır. Özel hukuk açısından tüm sorumluluk ailenin başkanı olan aile babasına aittir¹⁸.

(4) Pederi

Toplumsal yaşamdaki değişiklikler sebebiyle pederşahi aile tipi, yerini pederi aile tipine bırakmıştır. Pederi aile tipinde baba yine söz sahibi olmakla birlikte, anne de aile işlerinde söz sahibi kılınmıştır. Miras ve akrabalık iki taraflıdır. Türkler ve Cermenler, pederşahi aile tipini yaşamadan pederi aile tipini yaşamışlardır¹⁹.

---

¹⁷ Fındıkoğlu, **a.g.e.**, s. 8.

¹⁸ Özcan Karadeniz – Çelebican, **Roma Hukuku**, 3. bs., Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 1986, s. 160.

¹⁹ Uçar, **a.g.e.**, s. 12.

(5) Modern

Artık, yeni aile tipi karı, koca ve evlilik çağına gelinceye kadar çocuklardan oluşmaktadır²⁰. Modern zamanda artık aile karı, koca ve çocukların bir işbölümü çerçevesinde, birbirinden ayrı olarak kazandıkları parayı beraberce tüketme yeri haline gelmiştir²¹.

c. Eş Sayısına Göre

(1) Poligami

Türk Dil Kurumu Sözlüğünde Poligami, çok eşlilik olarak tanımlanmıştır²². Poligami, birden çok kadın yada birden çok erkek ile yapılan evliliklerdir. Poligamide yaygın olan bir erkeğin birden çok kadınla evliliğidir. Çekirdek aileye göre daha geniş bir ailedir; ailede üvey anne-baba yada üvey çocuklar da bulunabilir.

Bu aile tipi daha ziyade ilkel toplumlarda görülmekle birlikte, çekirdek ailenin baskın olduğu ülkemizde de bilhassa Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da çok sayıda örneği bulunmaktadır²³.

(2) Poliandri

Türk Dil Kurumu Sözlüğünde Poliandri, çok kocalılık olarak tanımlanmıştır. Kadın nüfusunun erkek nüfusuna oranla daha az olması veya fakirlik sebebiyle erkeklerin

---

²⁰ Sezgin Tüzün, “**Aile Yapısı ve Biçimleri**”, **Türk Toplum Bilimcileri (1)**, Haz. Emre Kongar, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1982, s. 228.

²¹ Feyzi Necmeddin Fevzioğlu, **Aile Hukuk**, 3.bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 1986, s. 3.

²² “Poligami”, <http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=poligami&ayn=tam>, (Çevrimiçi), 02 Şubat 2010

²³ Servet Serdaroğlu, **Aile Çevresi**, İstanbul, Redhause Yayınevi, 1972, s. 17.

bir kadının ve çocuklarının geçimini tek başına sağlayamadığı yerlerde rastlanan, bir kadının birden fazla erkekle evlendiği evlilik türüdür. Ortak eşe sahip bu erkeklerin birbirleri ile kardeş olması durumunda poliandri evlilik fraternal poliandri olarak adlandırılır.²⁴ Ağırlıkla fakirliğin etkisi altında kabul gören bir evlilik türü olmasına rağmen, fakirliğin olmadığı ilkel topluluklarda da poliandri evliliklere rastlanabilir. Günümüzde bu tür evliliklere ağırlıkla Tibet ve Güney Hindistan gibi dışının kutsal kabul edildiği anaerkil bölgelerde rastlanmaktadır²⁵.

(3) Monogami

Bir erkeğin bir kadınla evlenmesi ile kurulan aile şeklidir. Kısaca tek eşlilik olarak tarif edebiliriz. Günümüzde en yaygın ve en çağdaş aile tipi olarak monogami görülmektedir. Batı ülkelerinde ve ülkemizde yasal olarak belirlenen evlilik şekli monogamidir.

d. Büyüklük Tiplerine Göre

Birey sayısına göre aileler, büyük ve küçük aile olarak sınıflandırılmıştır. Kısaca geniş aile yada çekirdek aile olarak da adlandırılmaktadır²⁶.

(1) Geniş Aile

Geniş aile, ikiden fazla kuşağın aile çevresine dahil olmasıdır, yani büyük baba ve anne ile evli oğullarının, gelinlerinin ve bunların çocukları ile birlikte oturmaları halinde gerçekleşir. Bu aile tipinde ortak mülkiyet geçerlidir. Ailenin tüm bireyleri bir eve ait sayılırlar²⁷. Özellikle savaş ve ekonomik kriz zamanlarında tüm aile aynı

---

²⁴ “Poliandri”, <http://tr.wikipedia.org/wiki/Poliandri>, (Çevrimiçi), 02 Şubat 2010.

²⁵ Meray, **a.g.e.**, s.159; Dönmezer, **a.g.e.**, s. 220.

²⁶ Tolan, **a.g.e.**, s.494;Uçar, **a.g.e.**, s. 13.

²⁷ Dönmezer, **a.g.e.**, s. 222.

evde oturduğu için toplumda geniş aile modeli yaygınlaşmıştır. Ancak geniş aile içinde çekirdek aileler de bulunabilir.

(2) Çekirdek Aile

Çekirdek aile tipi, anne, baba ve henüz evlenmemiş çocuklardan oluşur. Bazen de çocuk yok ise sadece karı ve kocadan oluşur. Günümüzde bireyleri koruma görevinin Devlete ait olması sebebiyle artık aileler küçülmüştür. Modern zamanlarda artık toplumlarda hem geniş aile hem de çekirdek aile tiplerine rastlanmaktadır.

4. Ailenin Önemi ve İşlevleri

Buraya kadar yapılan açıklamalarla tek bir tanım altında ele alınmakla birlikte ailenin pek çok farklı tipte ortaya çıktığını saptamış bulunuyoruz. Şimdi farklı tiplerde de olsa ailenin işlevsel olarak özellikleri açıklanacaktır.

a. Genel Olarak

Aile her şeyden önce sevgi, güven ve karşılıksız özveri demektir. İşte bu noktada ailenin önemi ortaya çıkmaktadır. Çünkü toplum, en küçük sosyal birim olan ailelerin bir araya gelmesi ile oluşmuştur²⁸. Bundan çıkarılacak sonuç şudur: aile insan topluluklarının çekirdeğidir²⁹. Toplumun çekirdeği olan ailenin iyi, sevgi dolu ve özverili olması demek toplumun da sağlıklı olması demektir. Zamanla devlet, okul, din kurumu, çeşitli ekonomik kurumlar ve sağlık kurumlarının oluşmasıyla ailenin görevlerinde azalma olmuştur. Bununla birlikte her dönemde ailenin rolü önemini korumuştur. Bazı toplumlar aile kavramını ve evliliği ret etmişler ise de, bu süreklilik kazanmamıştır. Engels, burjuva toplumunda yaşanan evliliklerin kadını ezip, erkeği

---

²⁸ Akıntürk, **a.g.e.**, s.3.

²⁹ Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, **Türk Medeni Hukuku Cilt II Aile Hukuku Cüz 1**, C:II, 4.bs., İstanbul, Sermet Matbaası, 1960, s. 3; Kemal Oğuzman, Mustafa Dural, **Aile Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1994, s.2; Uçar, **a.g.e.**, s. 16.

ön plana çıkardığını, eşler arasında gerçek sevgi ve aşkın olmadığını, bu nedenle eşlerin birbirini aldattıklarını belirtmiştir.

Marksistler mülkiyet duygusuna karşı olmaları nedeniyle aile kurumuna mesafeli yaklaşmaktadır.

Aile toplumun en küçük sosyal birimidir. Günümüzde devlet büyük ölçüde ailenin işlevini üstlenmiş ise de, hiçbir sosyal kurum ailenin yerini bütünüyle tutamaz. Hiçbir zaman ailenin önemi azalmamıştır. Düzeni koruyan sosyal mekanizmalar aile içinde korunup sürdürülmektedir³⁰.

b. Sosyolojik Açıdan Aile

Aile toplumun sürekliliği için vazgeçilmez bir kurumdur. Her toplum yapısının değişmez gerçeği, bireyin bir aile içinde doğduğudur³¹. Günümüzde gelişmiş toplumlar ailenin korunması için gerekli düzenlemeleri mevcut anayasalarında yapmışlardır. Sosyal çevredeki durumlar, değişmeler aileye yansıyor ailenin yapısını ve dinamizmini etkiledikleri gibi, ailenin durumu da sosyal ortamı aynı şekilde etkiler³². Ailelerde oluşan düzen bozukluğu toplumun gerilemesi sonucunu oluşturmaktadır³³. Otoriter aile yapısı, özgür bireyler yetiştirmekten çok itaatkarlığı ön plana çıkardığı için, “izleyiciler” yetiştirir. Aile içi iletişim olanaklarının varlığı ve demokratik tutumlar ise hem kişiliğin gelişmesi hem de düşünce özgürlüğü için en temel ortamı oluşturur³⁴.

---

³⁰ Dönmezer, **a.g.e.**, s. 225.

³¹ Uçar, **a.g.e.**, s. 17.

³² Günsel Koptagel İlal, “Türkiye’de Aile ve Demokrasi Kültürü”, **Kadınların Gündemi**, Haz.Necla Arat, y.y., Say Yayınları, 1997, s. 30.

³³ Bülent Köprülü, Selim Kaneti, **Aile Hukuku**, 2.bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 1989, s. 4.

³⁴ Yasemin Işıktaç, “Yaratıcı Düşüncenin Cinsiyeti Var mıdır?”, **Cumhuriyetin 75.Yılı Armağanı**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayını, 1999. s. 321-322.

Aile toplumun siyasal yapısını da etkiler. Eğer aile yapısı otoriter ise, otoriter yönetimler tercih edilir; eğer demokratik aile yapısı çoğunlukta ise demokratik yönetimler tercih edilir.

c. Ailenin İşlevleri

(1) Genel Olarak

1989 Türk Aile Yapısı İhtisas Komisyonu Raporu aileyi, bireylerin cinsel, psikolojik, kültürel ve ekonomik gereksinimlerini karşılama, topluma uyum ve katılımlarını sağlama işlevleri ile tanımlamış ve sorumlu tutmuştur³⁵. Gene Birleşmiş Milletler Viyana Sosyal Kalkınma ve İnsancıl İşler Merkezi tarafından hazırlanan 1994 Uluslararası Aile Yılı Programı'nda³⁶ da ailenin kültürel değerlerin korunması ve yeni nesillere aktarılmasında önemli bir göreve sahip olduğunun altı çizilmiştir. Aile üyelerini eğitebilir, yetiştirebilir, motive edebilir ve destekleyebilir. Bu haliyle de aile üyelerinin ilerideki gelişiminde ve hareketlerinde, kalkınma açısından çok önemli bir kaynak işlevini yerine getirebilir³⁷.

Sanayileşmenin gelişmesi ile birlikte geniş aileler parçalanmış onun yerine çekirdek aile tipi çoğunlukla ortaya çıkmıştır. Sanayileşme ile birlikte artık aile üretim gücünü, siyasi ve dini gücünü kaybetmiştir. Eğitimle ilgili işlevini ise başka kurumlar yerine getirmeye başlamıştır. Bu konuda aileye düşen tek görev, çocuğun sosyalleşmesini sağlamak ve duyguların tatmini suretiyle psikolojik etkileşimi yerine getirmek olarak kalmıştır. Günümüzde modern aile tipi olarak çekirdek aile kabul edilmiş ise de, her iki aile tipinin de incelenmesi toplumsal yarar açısından önemlidir.

---

³⁵ Gülerce, **a.g.e.**, s. 9.

³⁶ “1994 Uluslararası Aile Yılı: Toplumun Kalbinde En Küçük Ölçekli Demokrasinin İnşası”, y.y, t.y, s. 11.

³⁷ Uçar, **a.g.e.**, s. 21.

(2) Ailenin İşlevleri (Geniş Aile ve Çekirdek Aile Olarak Ayrı Ayrı incelenmesi)

i. Geniş Ailenin İşlevleri

Geniş ailedeki bireyler saygınlıklarını aileden alırlar. Birey, aile adı ile tanınır. Ekonomik açıdan ise gelir tek elde toplanır; gider tek elden yapılır. Aile bireyleri kapalı ev ekonomisinin birer üyesi durumundadır³⁸. Ayrıca aile, bireylerini maddesel ve ruhsal olarak korur³⁹. Geniş ailede evlilikler erken yaşta gerçekleşmekte bu yüzden de çocuk sayısı daha çok olmakta, bu çocuklarda erken yaşlardan itibaren ailenin ve toplumun ekonomik işlevine katkıda bulunmaktadır⁴⁰. Ancak ailenin kalabalık olması sebebiyle eşler arasında samimiyet genellikle az olur. Karı koca arasındaki özel ilişkiye genellikle aile büyükleri karışır. Ayrıca çocuklarını kendi istedikleri gibi yetiştiremezler.

ii. Çekirdek Ailenin İşlevleri

Çekirdek ailenin gerek üremede gerekse çocukların sosyalleşmesinde ve eşler arasında psikolojik dengenin kurulmasında önemli işlevi vardır. Ayrıca karı ve kocanın evlenirken eş seçiminde, gene buna bağlı olarak konut yerini ve işyerini seçmede özgürlüğü bulunmaktadır. Bireyler, kendi adlarına mülk edinme hakları olduğundan kolaylıkla yatırım yapabilirler; kapalı aile toplumu içerisinde olmadıklarından daha kolay sosyal birey haline gelirler.

Çekirdek ailede eşler ve çocuklar arasındaki duygusal bağın geniş aileye oranla daha kuvvetli olması, kişilerin iş yaşamının neden olduğu stresden uzaklaşmasına

---

³⁸ Köprülü, Kaneti, a.y.

³⁹ Uçar, a.g.e., s. 23.

⁴⁰ Uçar, a.e., s. 24.

yardımcı olur. Ancak bu olumlu yanlarına karşın geniş ailedeki destek ve dayanışmadan yoksun olduğu için desteksiz ve zayıf bir aile kurumudur.

(3) Ailenin İşlevindeki Değişimler

Günümüz toplumunda özellikle 20.yüzyılda, ailenin görevleri büyük ölçüde değişime uğramıştır. Ailenin bu görevleri tamamen ortadan kalkmamış olsa bile, toplumda bu görevlere ilişkin yeni yaklaşımlar ve tepkiler gelişmiştir. Geniş ve çekirdek ailenin geleneksel işlevlerinde bilhassa kentleşme sürecinin de etkisi ile büyük değişimler olmuştur. Bu değişimleri kısaca biyolojik, psikolojik, kültürel, sosyolojik, eğitim ve ekonomik işlevindeki değişimler olarak sıralayabiliriz.

i. Ailenin Biyolojik İşlevindeki Değişimler

Ailenin biyolojik işlevi, toplumun devamını sağlamak, varlığının korunmasını garanti altına almaktır. Ailenin biyolojik işlevindeki değişim ise geniş aileden çekirdek aileye geçiş sırasında, eş seçiminde ve çocuk sayısında olan azalma olarak ortaya çıkmıştır. Çekirdek aile tipinde eşlerin seçiminde kişisel özellikler ön plana çıkmıştır⁴¹. Bu aile tipinde anne baba rızası alınsa da eşlerin birbirlerini seçebilme özgürlükleri vardır. Bunun sonucunda da köylere nazaran kentlerde çocuk sayısında azalma meydana gelmiştir.

ii. Ailenin Psikolojik İşlevindeki Değişimler

Ailenin işlevlerindeki değişimin en azı psikolojik tatmin işlevinde görülmektedir⁴². Köyden kente göçte akrabalar arasındaki görev dağılımında bazı değişiklikler ortaya çıkmışsa da, akrabalık ilişkileri kent yaşamında da devam etmektedir. Yoğun

---

⁴¹ Dönmezer, **a.g.e.**, s. 144; Atalay Yörükoğlu, **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk**, 4. bs., İstanbul, Özgür Yayın-Dağıtım, 1992, s. 49.

⁴² Uçar, **a.g.e.**, s. 26.

nüfusun barındığı kentte kendisini yalnız ve güvensiz hisseden birey, ancak ailesinde güven ve mutluluğu bulabilmektedir. Şefkatin, güvenin ve sevginin hakim olduğu aile ortamı, bireyi toplumun olumsuz etkilerinden de korumakta ve ona kendi kişiliğini vermektedir⁴³.

iii. Ailenin Kültürel İşlevindeki Değişimler

Toplumun devamının sağlanması ve varlığının korunmasında önemli işlevi olan aile kurumu, ekonomik ve sosyal şartların etkisiyle değişime uğramış ve ailenin kültür aktarımı işlevini de etkilemiştir. Köy ailesinde kültür birliği görülür iken, kent ailesinde böyle bir kültür birliğine rastlanamaz. Bunun en önemli nedenlerinden biri köy yaşamının dar mekanlarının toplumsal yaşamı kısıtlamasına karşın, kentteki toplumsal yaşamın canlılığıdır⁴⁴. Kent yaşamında ise toplumun ortak kültürü zayıfladığından , toplum bilinci de azalmıştır⁴⁵.

iv. Ailenin Sosyolojik İşlevindeki Değişimler

Aile hastalık ve fakirlikte, iyi yada kötü günde, akrabaların ve aile bireylerinin çatısı altına sığındıkları bir sosyal güven kurumudur⁴⁶. Bu sayede tüm aile bireyleri kendilerini güven içinde hissederler. Ancak günümüz kent ailesinde ailenin sosyal güvenlik birimi olma işlevinde bir azalma görülmektedir.

Günümüzde modern devlet artık, vatandaşını beşikten mezara kadar koruma ve kollama görevini yüklenmekte ve aile bireylerinin sorumluluğunu devlet taşımaktadır. Ancak gene de çocuğun sosyalleştirilmesinde birincil merkez ailedir.

---

⁴³ Uçar, a.e., s. 27.; Feramuz Aydoğan, “Ailenin Fonksiyonları ve Bu Fonksiyonlardaki Değişmeler“, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Yapı-Sosyal Değişme Anabilim Dalı, İstanbul, 1992, s. 182).

⁴⁴ Uçar, a.g.e., s. 27.

⁴⁵ Uçar, a.e., s. 28.

⁴⁶ Uçar, a.e., s. 28.

v. Ailenin Eğitim İşlevindeki Değişimler

Ailenin en temel işlevlerinden biri eğitim işlevidir. Ancak bu işlevi de zaman içerisinde değişime uğramış ve bürokratik örgütlere geçmiştir. Eskiden çocukların eğitiminin tamamı aile içerisinde tamamlanırken, bugün formal eğitim, informal eğitim gibi okul ve benzeri kurumlar tarafından yerine getirilmektedir⁴⁷.

vi. Ailenin Ekonomik İşlevindeki Değişimler

Ailenin ekonomik işlevinde de değişimler meydana gelmiştir. Bu değişim sanayileşme ve kentleşme ile paralel olarak meydana gelmiştir. Köy yaşamında bütün aile bireyleri üretime katılmakta ve elde edilen ürün tüm ailede ortak olarak tüketilmektedir. Oysa kent yaşamında aile bireyleri farklı farklı yerlerde çalışmakta, her birinin bütçesi ayrıdır. Bireyler kendi başlarına tüketim yapabilmektedir.

B. Türk Hukukunda ve Uluslararası Belgelerde Aile Yapısı

1. Türk Hukukunda Ailenin Tarihsel Gelişimi

a. Genel Olarak

Türk Hukukunda aile sistemini tarihsel gelişime bakarak üç grupta inceleyebiliriz⁴⁸. İslamiyet öncesi Türk aile yapısı, İslamiyet sonrası Türk aile yapısı ve Batı uygarlık alanı çerçevesinde Türk aile yapısı. Kısacası çalışmamızda eski Türkler'den günümüze kadar yaşayan Türklerdeki aile kavramına bakılacaktır.

---

⁴⁷ Uçar, a.e., s. 29.

⁴⁸ Orhan Türkdoğan, “Türk Ailesinin Genel Yapısı”, *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*, 3 c., Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992, C:1, s. 29.

b. İslamiyet Öncesi

İslamiyet öncesi Türk aile yapısını Fransız tarihçi Fernard Grenard Çin Türkistanında araştırmıştır. Grenard'a göre Doğu Türkistan'da kadın kapalı değildir. Kız, erkek arkadaşını seçmekte serbesttir. Ekonomik yaşamda kadın ve erkek işbirliği içersindedir. Çok eşlilik yaygın değildir. Çin istilası sonrasında pederşahi olan aile yapısı pederi aileye dönüşmüştür⁴⁹.

Türk sosyologlarından Ziya Gökalp ise, Türk aile yapısını töre ve Şaman dini açısından incelemiştir. Töreye göre erkek kadından, Şamanizme göre ise kadın erkekten üstündür. Eski Türklerde pederşahi aile yapısı varsa da, bunun kendine özgü bir pederşahlık olduğu vurgulanmıştır.

Eski Türklerde görülen dışarıdan evlilik ve küçük aile yapılanması, tek eşle evliliği beraberinde getirmiştir. Çok eşlilik ancak ilk eşin rıza göstermesi ve çocuğun olmaması gibi durumlarda görülmektedir. Evlilikte görücü usulü yaygın olup kadına “kalın” yada “başlık” verilmesi geleneği vardır⁵⁰.

c. İslamiyet Sonrası

İslamiyetin kabulünden sonra Türk aile yapısı İslam Hukuku kurallarına göre şekillenmiştir. Türklerin İslamlaşmasından sonra batıya yönelmesi, İran ve Anadolu'ya yerleşmeleri, bu bölgede bulunan İran, Arap ve diğer ulusların aile yapılarından da etkilenmesine neden olmuştur. İslam Hukukuna göre aile, bir dizi hukuki ve ahlaki sonuçlar doğuran, yükümlülükler getiren maddesel ve ruhsal bağların birbirine bağladığı bireylerden oluşur. İslam ahlakına göre, bir aile kurularak insan soyunun devamına katkıda bulunma, insanlığa karşı bir ödev ve

---

⁴⁹ Hikmet Yıldırım Celkan, “Türk Ailesinin Yeni Dönemlerde Ele Alınışı-Gökalp ve Baltacıoğlu Örneği”, *Sosya-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*, 3 c., Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992, C:1, s. 252.

⁵⁰ Eröz, *a.g.e.*, s. 10; Uçar, *a.g.e.*, s. 201.

sorumluluktur. Evlenmenin asıl amacı çocuk yetiştirmektir. Evlilik sırasında koca tarafından kadına “mehir” adı altında ekonomik değeri olan mal veya para verilir⁵¹.

İslam Hukukunun temel kaynakları olan Kur'an ve Sünnette aileye büyük önem verilmiştir. İslam ailesinde genel olarak tek eşlilik hakimdir. Ancak çok eşlilikte kabul edilmektedir. İslam Hukukunda dört eşe kadar izin verilmektedir. Bunun sebebi ise toplumdaki bazı dengeleri kurmak olarak izah edilmektedir. Ancak bu durum eşler arasında adaletin sağlanmaması ve kadın haklarının ihlali sebebiyle ailenin sağlığını da etkilemesi sebebiyle eleştirilmektedir⁵².

d. Osmanlı Devletinde

Altı yüzyıl boyunca İslam Hukukunun yaşandığı Osmanlı Tarihi'ne bakıldığında, Osmanlı Tarihini, Türklerin Anadolu'ya yerleşmesinden Nizam-ı Cedit'e kadar olan kısmına “klasik dönem” ve Nizam-ı Cedit hareketinin başladığı 1790 yılından Devlet'in ortadan kalktığı 1923 yılına kadar geçen dönemini de “yenileşme dönemi” olmak üzere ikiye ayıracak olursak, klasik dönemde aile hayatının toplumda büyük bir yerinin olduğunu görüyoruz. Bu devirde Osmanlı Devletinde aile hukuku tamamen İslam aile hukuku esaslarına göre düzenlenmiştir. Yapılan incelemeler Osmanlı'da da çok eşliliğin serbest olmasına rağmen, genellikte tekeşliliğin yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Aile hayatına toplum önem vermiştir.

Yenileşme döneminde ve özellikle 19.yüzyılda Osmanlı ailesinin modernleşmesi için ferman ve tenbihler çıkarılmıştır. Ancak buna rağmen istenen seviyeye gelinememiştir. Bunun sebebi de tarıma dayalı yaşamı değiştirecek yapısal gelişmelerin gerçekleşmemesidir⁵³.

---

⁵¹ Eröz, a.e., s. 34.

⁵² Hatemi, Serozan, a.g.e., s.12; Fevzioğlu, a.g.e., s. 10.

⁵³ İsmail Doğan, “Tanzimat Sonrası Sosyo-Kültürel Değişmeler ve Türk Ailesi”, **Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi**, C:I, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992, s. 96, s. 197.; Bozkurt Güvenç, “Türk Kimliği, Kültür Tarihinin Kaynakları”, İstanbul, Boyut Kitapları, 2008, s. 186.

Tanzimat'la birlikte, batının da etkisi ile birçok temel kanun hazırlanmış ise de aile ile ilgili kanun çıkamamıştır. Ancak Osmanlı Devletinin son yıllarında 1917 yılında Hukuk-u Aile Kararnamesi kabul edilmiştir. Hukuk-u Aile Kararnamesi sadece Osmanlı hukuk tarihinde değil, İslam hukuk tarihinde de ilk aile hukuku ile ilgili kanunlaştırma hareketidir⁵⁴.

Bu kararname ile Şer'îye Mahkemeleri yetkili kabul edilmiştir. Evlenme ve boşanmaların devlet kontrolü ile yapılması sağlanmıştır. Gene bu kararname ile çok eşlilik sınırlandırılmıştır. Kadının, evlenme esnasında kocasına tek evli kalması kuralını koyabileceği kabul edilmiştir. Ayrıca bu kararname ile kadına da boşanma hakkı tanınmıştır⁵⁵.

Ancak bu kanun iki yıl bile yürürlükte kalmadan 19 Haziran 1919 da muvakkat bir kanunla yürürlükten kaldırılmıştır.

2. Cumhuriyet Döneminde Türk Aile Yapısının Tarihsel Gelişimi

a. Genel Olarak

Osmanlı Devleti'nin sonlarına doğru XIX. yüzyılda başlayan batılılaşma hareketi Cumhuriyetin ilanı ile devam etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, 1917 tarihli Hukuk-u Aile Kararnamesini başarılı bulmayarak kaldırmış ve onun yerine 4 Ekim 1926 tarihli Türk Medeni Kanununu kabul ederek, aile hukukunda yeni düzenlemeye gitmiştir. Bu kanuna göre çok eşli evlilikler yasadışı sayılmış, her iki tarafa da eşit boşanma hakkı tanınmış ve çocukların gözetimi anne ve babanın her

---

⁵⁴ M.Akif Aydın, “Osmanlılarda Aile Hukukunun Tarihi Tekamülü”, *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*, C:II, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992, s. 447.

⁵⁵ A.e., s. 450-455.; Jale G. Akipek, Turgut Akıntürk, Derya Ateş Karaman, *Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış*, C:I, 7. bs., İstanbul, Beta Yayınları, 2009, s. 43.

ikisine birden verilmiştir⁵⁶. Gene malların yönetiminde ve miras hukukunda kadınla erkeğe eşit haklar tanınmıştır⁵⁷. 1930 yılında kadınlara yerel seçimlerde oy kullanma hakkı verilmiş, 1934 yılında Anayasa değişikliği yapılarak bu hak genel seçimleri de kapsayacak şekilde genişletilmiştir.

Ancak bu düzenlemelere rağmen halkın bir kısmı İslam aile hukuku kuralları ile aile ilişkilerini sürdürdükleri bir gerçektir. Hala bir kesimde hem resmi nikah, hem de dini nikah kısılmaktadır.

Diğer ülkelerle kıyaslama yapacak olursak Almanya 1919 tarihli Anayasası'nda aileye ilişkin düzenleme yapmıştır. İsviçre 1945 yılında aile kurumunu anayasal güvence altına almıştır. İtalya'da ise aile kurumu daha gecikmeli olarak 1948 yılında anayasal güvenceye kavuşmuştur.

Türkiye'de üç ana aile tipi görülmektedir. Bunlar köy ailesi, gecekondü ailesi ve kent ailesidir. Bu üç aile tipini birbirinden ayıran faktörler ailelerin yaşadıkları toplumsal çevre ve uğraş alanıdır⁵⁸.

(1) Köy Ailesi

Cumhuriyetin ilanı ile çağdaş bir toplum oluşması istenmiştir. Ancak savaştan yeni çıkmış olması , ülkenin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal durum sebebiyle sanayileşme hemen olmamıştır. Türk toplumunun tarım ekonomisine dayalı yapısı

---

⁵⁶ Haluk Burcuoğlu, “Medeni Yasa’nın Kabulünden Bugüne Evlilik Dışı Çocukların Hukuk Statülerindeki Önemli Gelişmeler”, Cumhuriyet’in 75. Yıl Armağanı, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayını, 1999, s. 677.; Serozan, Rona, **Medeni Hukuk Genel Bölüm**, Genişletilmiş 2. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2008, s. 60.

⁵⁷ Emre Kongar, **21. Yüzyılda Türkiye 2000’li yıllarda, Türkiye’nin Toplumsal Yapısı**, 10. bs., İstanbul, Remzi Kitabevi, 1998, s. 585.

⁵⁸ Ozankaya, **a.g.e.**, s. 238.

sebebiyle halkın büyük çoğunluğunun köylerde yaşaması sebebiyle de köy ailesi ilk başlarda çoğunlukta olmuştur⁵⁹.

Bu konuda yapılan araştırmalar göstermiştir ki, Türkiye’de köyde egemen olan aile yapısı çekirdek aile tipidir⁶⁰. Köy ailesinde baba ve koca, evin başkanı ve karar verme yetkilisidir⁶¹. Köyde ortalama çocuk sayısı 1970’ li yıllarda Türkiye ortalamasının üzerinde 6.2 büyüklüğünde iken, Devlet İstatistik Enstitüsünün 1994 yılı verilerine göre ise kent ve köy arasındaki farklılığın kalktığı ve hepsinin 4-4.5 arasında kaldığı görülmektedir⁶². 1927 yılında yapılan nüfus sayımında nüfusun yüzde 75,8’i köy ve beldelerde yaşarken, 2009 yılına gelindiğinde bu oran yüzde 24,5 gerileyerek yüzde 51,3 civarına gelmiştir.

Köyde çekirdek aile yapısı dışında geniş aile tipine de rastlanmaktadır. Bu tür aile yapısında birden evli çift aynı çatı altında yaşamakta olup, baba egemenliği söz konusudur.

Son yıllarda radyo televizyon gibi kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması köy ailesini de etkilemekte ve kente doğru bir yönelme görülmektedir.

(2) Gecekondu Ailesi

Teknolojinin ilerlemesi, köyden kente göçün artması, kentlerde alt yapının tamamlanmamış olması sebebiyle gecekondu aile tipi oluşmuştur. Gecekondu aile tipi, genellikle çekirdek aile tipine yakın olmakla birlikte, aynı zamanda geniş ailenin özelliklerini de taşımaktadır.

---

⁵⁹ Uçar, **a.g.e.**, s. 40.

⁶⁰ Serim Timur, **Türkiye’de Aile Yapısı**, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Yayını, 1972, s. 31.

⁶¹ Ozankaya, **a.g.e.**, s. 244.

⁶² Kongar, **a.g.e.**, s. 586.

Genellikle ailenin köyde yaşayan aile büyükleri ve aile yakınları, kentte yaşayan ailenin yanında kısmi zamanlı olarak kalabilmektedir. Gecekondu ailesi bu yapısı ile ailenin ekonomik ve koruyucu işlevinden yararlanmaktadır.

Bu aile tipinde, aileler gecekonduarda yaşamaktadır. Ailenin çocukları kentin çeşitli olanaklarından ulaşım, okul, anaokulu v.s yararlanmaktadır. Erkekler kırsal kesime göre daha az çalışmakta, kadınlar ise konut dışında çalışmayıp, daha çok ev işlerinde çalışmaktadır. Kadınlar bu çalışma şekli ile aile bütçesine ekonomik katkıda bulunmaktadırlar. Akrabalar arasındaki ilişkiler daha azalmıştır. Ancak ekonomik yardımlaşmalar devam etmektedir.

(3) Kent Ailesi

Köy ve gecekondu ailesinden sonra aile kavramı evrim geçirmiş ve kent ailesi oluşmaya başlamıştır. Kent ailesini “ modern aile “ olarak nitelendirebiliriz⁶³. Ancak Türkiye’deki kent ailesinin, ileri derecede sanayileşmiş toplumlardaki modern aileden değişik birtakım nitelikleri vardır⁶⁴.

Türkiye’deki kent ailesi babanın egemen olduğu bir aile yapısıdır. Çünkü bu aile tipinde ailenin yapısı ile işlevi aynı anda değişmemektedir⁶⁵. Genellikle ailede birden fazla kişi para kazanır ve kazanılan para baba elinde toplanır. Baba da bu parayı ihtiyaçları oranında aile bireylerine dağıtır. Paranın karı koca tarafından ortaklaşa yönetildiği az görülür.Ancak ender olarak da olsa kadının parayı yönettiği ailelerde vardır.

Başlık geleneği, köy ailesine nazaran kent ailesinde pek görülmez. Ancak evlenecek çiftlere aileleri ekonomik destek verirler. Evlenme yaşı köy ailesine göre daha yükselmiştir. Büyük kentlerde erkek için 28 olan evlenme yaşı, kadın için 24 yaş

---

⁶³ Uçar, **a.g.e.**, s. 42.

⁶⁴ Kongar, **a.g.e.**, s. 594.

⁶⁵ **A.e.**, s. 599.

civarındadır. Böyle olmasının sebebi de, kentlerde çocukların öğrenim görmesi ve öğretim yıllarının uzun olmasıdır.

Kent ailesinde toplumun bütün kurumları aileye müdahale etmektedir⁶⁶. Ailenin geçimini koca sağlamakta, kadında genellikle çalışmaktadır. Akrabalarda ilişki gecekondü ailesine göre daha sınırlıdır. Bu aile tipinde artık akrabalar arasında ekonomik yardımlaşma söz konusu değildir.

Kent ailesinde kadının çalışma hayatına atılmış olması, kadın açısından kendine ait bir hayatının olması ve ekonomik özgürlük kazanması açısından iyi olmakla birlikte⁶⁷, bazı sorunlarında ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Geleneksel Türk toplumu kadının çalışmasına alışkın değildir. Üstelik kadının çalışması ile ilgili alt yapılar hazırlanmadığı için kadın çalışma hayatına atılınca ailelerde sorunlar ortaya çıkmıştır. Bunlara örnek olarak çocuklar için kreşlerin yeterince olmaması, kreş ücretlerinin yüksek olması, su, elektrik, doğalgaz hizmetlerinin sürekli olmaması, hazır gıdaların bol ve ucuz olarak piyasaya sürülmeşi v.s örnek olarak gösterebiliriz. Bu yüzden pek çok aile baskı altında kalmıştır. Yeni teknolojik olanaklarla kolaylaşan ev içi işler ve doğum kontrolüne ilişkin gelişmelerin olumlu katkılarına rağmen, kadın ya aile yaşantısını ihmal eden bir profesyonel olmaya ya da ailesi içinde yaşamaya zorlanmaktadır⁶⁸.

Kent ailesi kendisini çevreleyen topluluktan ayrı halde yaşamaya başlamıştır. Bu yüzden genellikle uzak akrabaları ile bağları kopmuş halde yaşamaktadır. Köy ve gecekondü ailelerinde evliliklerde yaşanan gerginlikler çoğunlukla akraba ve yakın çevrenin baskısı ile giderilebilirken, kent ailesinde çoğu zaman akrabalar, eşlerin gerçek ayrılık sebebini bilmemekte ve eşler arasına girmek istememektedirler⁶⁹.

---

⁶⁶ Ozankaya, **a.g.e.**, s. 251.

⁶⁷ Işıktaç, **a.g.e.**, s. 318.

⁶⁸ **A.e.**, s. 332; Uçar, **a.g.e.**, s. 43.

⁶⁹ **A.e.**, s. 44.

İşte tam ve aşamada devlete görev düşmektedir. Devlet ailenin üzerindeki toplum baskısını azaltmak ve ailenin gerçek işlevini yerine getirmesini sağlamak için aileyi koruma görevini üstlenmiştir.

b. Sosyal Devlet Açısından

Devlet ailenin üzerindeki baskıyı azaltmak ve mutlu olmalarını sağlamak için aileyi koruma görevini üstlenmiştir. Türk Hukukunda 1961 ve 1982 Anayasalarında sosyal devlet ilkesi yerini almıştır. 1982 Anayasası'nın 2. maddesi Cumhuriyetin niteliklerinden birini sosyal devlet ilkesi olarak saymıştır. Yine 1982 Anayasası'nda sosyal devlet ile ilgili olarak devlete bazı görevler yüklenmiştir. Bunlar sırasıyla şöyledir:

“Devlet, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayinin ve tarımın yurt düzeyine, dengeli ve uyumlu bir biçimde hızla gelişmesini planlamakla görevlidir (m. 166/1)”

“Ulusal tasarrufu ve üretimi artırıcı yatırım ve istihdama geliştirmek devletin görevidir (m. 166/2)”

“Özel teşebbüsün ulusal ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürütülmesini sağlamak devletin görevlerindendir (m. 48/2)” Devlet bireylerin özgürlüklerinden yararlanmaları için gerekli maddi olanakları sağlamalıdır. Kişilerin sosyal güvenliğini sağlamalıdır.

c. Medeni Kanun ve Ailenin Korunmasına Dair Kanun Açısından

1921 ve 1924 Anayasalarında aileye ilişkin hiçbir düzenleme bulunmadığından, Türk Hukukunda aileye ilişkin ayrıntılı düzenlemeye ilk defa Türk Medeni Kanunu'nda rastlanılmaktadır.

Ülkemizde Aile Hukuku, Medeni Kanun'un 118. ile 494. maddeleri arasında, "Aile Hukuku" isimli kitabının 2. bölümünde düzenlenmiştir. 367. maddesi aile halinde yaşayan birden çok kimsenin oluşturduğu topluluktan bahsedilmekte ve kişiler arasındaki akrabalık ilişkisinin uzaklığı veya yakınlığının yakın olmadığı, bu kişilerin bir aile düzeni içinde yaşayıp yaşamadıklarının önemli olduğu belirtilmiştir. Bu kitap 376 maddelik düzenleme ile Medeni Kanun'un en geniş kitabı olmuştur.

Medeni Kanunu'muzun aileye ilişkin hükümlerinde ailenin tanımı yer almamakla beraber, tüm kurallar incelenince aile deyiminin dar, geniş ve en geniş olmak üzere üç anlamda kullanıldığı görülmektedir.

Dar anlamda aile, karı ve kocadan oluşan topluluktur. Bu aileye "evlilik birliği" de denilmektedir. Medeni Kanunu'muz dar anlamda aile deyimini kullanmamış ilgili maddelerinde "evlilik birliği" deyimini kullanmıştır.

Geniş anlamda aile, karı koca ve çocuklardan oluşan birliktir. Bu topluluğa "velayet ailesi" diyebiliriz. Medeni Kanunu'muzda geniş anlamdaki aile "Velayet" başlığı altında incelenmiştir. Çocuklar 18 yaşını tamamlayınca bu ailenin hukuken dışında kalırlar.

En geniş anlamda aile ise, karı, koca ve çocuklardan başka, aynı çatı altında yaşayan ve aynı otoriteye tabi olan kişiler topluluğudur. Bu topluluğa, kan hısımları, sıhri hısımlar, bir sözleşme bağı ile birlikte yaşayan bahçıvan, hizmetçi, vb. kimseler de dahildir⁷⁰. En geniş anlamda aile, Medeni Kanunu'muzda "Ev Düzeni" adı altında düzenlenmiştir.

Bununla birlikte Medeni Kanunu'muz, çekirdek aileyi esas olarak almıştır. Ancak 364, 367, 372 ve 373. maddelerde aile ile ilgi ayrıntılı düzenlenmeler yapılmıştır.

---

⁷⁰ Av.Alev Sezen, "Kadına Yönelik Aile içi Şiddete Türk Hukuku'nun Yaklaşımı", <http://www.bilka.org.tr/page.asp?id=112>, (Çevrimiçi), 02 Şubat 2010.; Turgut Akıntürk, Derya Ateş Karaman, **Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış**, C:II, Gözden Geçirilmiş 12. bs.; İstanbul; Beta Yayınları; 2010; s. 66.

Ayrıca Medeni Kanunu'muz nişanlanmayı da aile hukuku konulara arasında düzenleyerek, hukuki evlilik bağı kurulmadan oluşan yakınlığı bir aile benzeri özellik olarak tanımıştır.

14.1.1998 tarihinde kabul edilen 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ile Türk Medeni Kanununda öngörülen tedbirlerden ayrı olarak, eşlerden birinin veya çocuklarının veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kaldığı kendilerinin veya Başsavcılığın bildirmesi halinde, Sulh Hukuk Hakiminin re'sen meselenin mahiyetini göz önünde bulundurarak kanunda yazılı tedbirlerin bir yada bir kaçına birlikte veya uygun göreceği benzeri başka tedbirlere de hükmedebileceği hüküm altına alınmıştır. Bu düzenleme ile kanun koyucu aileye özel bir önem vermiştir.

Medeni Kanunu'muz açısından şiddete uğramak, boşanmaya, maddi ve manevi tazminat ile nafaka istemeye hak kazandırır.

d. Ceza Kanunu Açısından

Yeni Türk Ceza Kanunu'muz 12.10.2004 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Yürürlüğü girmesi bayağı zaman alan Yeni Türk Ceza Kanunu'muzda aileye ilişkin bazı değerleri ve çıkarları korumak amacıyla Üçüncü Kısım, Sekizinci Bölümde "Aile Düzenine Karşı Suçlar" düzenlenmiştir.

230. maddede birden çok evlilik, hileli evlenme, dinsel tören suç olarak görülmüştür. Böylece aile düzeninin korunması amaçlanmıştır. Suçun oluşması için evli olan kimsenin kanunlara aykırı bir şekilde ikinci bir nikah yaptırmış olması gerekir. Burada birinci evliliğin Türkiye'de ya da yabancı ülkede yapılmış olmasının önemi yoktur. Birinci evlilik, ölüm, boşanma veya iptal ile sonuçlanmadığı sürece ikinci evlilik suç teşkil etmektedir. Suçun oluşması için kişinin kasden hareket etmesi

gerekmektedir. 5. fıkrada ise resmi nikah olmadan dini nikah olmadan evlenmenin dinsel törenin yaptırılmasının cezalandırılacağı hükmü yer almıştır.

Türk Ceza Kanunu'muzda eşlerin birbirlerine karşı kasten yaralama dışında kalan kötü muameleleri (TCY m.232/1) de suç olarak düzenlenmiştir. Bu madde ile aynı konutta birlikte yaşayan kişilerden birine kötü muamelede bulunulması cezalandırılmaktadır. Ancak her türlü muamele suçun kapsamına girmemektedir. Yarı aç veya susuz bırakmak, uyku uyutmamak, zor koşullarda çalışmaya mecbur etmek kötü muameleyle örnek gösterilebilir. Kötü muamelelerin merhamet, acıma ve şefkatle bağdaşmayacak nitelikte bulunması gerekmektedir. Ancak bu muamele biçimi kişide basit bir tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçünün ötesinde ise artık kasten yaralama suçundan ceza verilmesi gerekecektir.

Türk Ceza Kanunu'muzda aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlalini de suç olarak görmüştür. (TCY m. 233/1-2) Bu madde ile aile hukukundan kaynaklanan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi suç olarak tanımlanmıştır. Ancak bu suçun oluşması için terk olgusunun gerçekleşmemesi gerekmektedir. Aksi takdirde terk suçu oluşur. Aile hukukundan kaynaklanan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünün kapsamı, Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre belirlenmelidir.

233 madde hamile olduğunu bildiği eşini çaresiz durumda terk eden erkeği cezalandırmaktadır. Söz konusu madde evlilik olmasa da sürekli birlikte yaşayan ve kendisinden hamile kaldığını bildiği kadını çaresiz bırakarak terk eden erkeği de cezalandırmaktadır.

e. Sosyolojik Açıdan

Endüstrileşmenin başlamasıyla birlikte 1950 yılından sonra Türk ailesinin sosyolojik yapısı da değişim göstermiştir. Geniş aileden çekirdek aileye dönüş başlamıştır. Bir

yaşam boyunca çekirdek aileye mensup olan bir birey aşağıdaki aşamaların birisi içinde yer alır;

- 1- Evlilik öncesi birlikte olma,
- 2- Karı-kocadan oluşan çocuksuz aile,
- 3- Karı-koca ve çocuklardan oluşan aile,
- 4- Karı-koca ve çocuklardan oluşan ailede büyüyen çocukların evi terk etmesi,
- 5- Tek anne veya baba ile çocuklardan oluşan aile,
- 6- Emeklilik çağı,
- 7- Eşlerden birinin ölümü ile ortaya çıkan tek kişilik aile ve çocukların yalnız kalan ve anne veya baba ile birlikte yaşaması,
- 8- Boşanma ve yeniden evlenmelerle oluşan yeni aile yapısı⁷¹.

3. Türkiye Cumhuriyeti'nde Aile

a. Genel Olarak

Türkiye'de aileye ilişkin ilk hükümler anayasal anlamda ilk defa 1961 Anayasası'nda düzenlenmiştir. Aile, Avrupa ülkelerinin anayasalarına 20. yüzyılın başlarından itibaren girmeye başlamış ise de, Türkiye'de 1961 Anayasası'nda ilk olarak düzenlenmiştir.

b. 1961 Anayasası Bağlamında

1961 Anayasası'nda aile 35. maddesinde düzenlenmiştir.

---

⁷¹ Uçar, a.g.e., s. 70; Gönül İçli, “Aile Araştırmalarında Yöntem ve Yaklaşım” Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 3 (Mayıs), Denizli, 1997, s. 65.

“Aile Türk toplumunun temelidir”

“Devlet ve diğer kamu tüzel kişileri, ailenin, ananın ve çocuğun korunması için gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.”

1961 Anayasası ile aile, ilk defa anayasal güvence altına alınmıştır. 1961 Anayasası, İkinci Dünya Savaşı sonrasında devletten çok bireye önem veren, bireyin hak ve özgürlüklerini ön plana çıkarmayı amaç edinmiştir. Sosyal haklar alanında yenilikler getirmiştir. Tüm bu düzenlemeler “demokratik ve sosyal bir hukuk devleti” gereği olarak yapılmıştır⁷².

1961 Anayasası ile yapılan düzenlemenin amacı ekonomik ve sosyal yönden zayıf olan kişi ve toplumsal katmanları, özel olarak korunması gerekli kişi ve grupları korumak, bunların maddesel ve ruhsal varlıklarını geliştirmektir⁷³.

c. 1982 Anayasası Bağlamında

1982 Anayasası’nın 41. maddesinde “Ailenin Korunması” başlığı altında aile kurumu, 3.10.2001 tarihinde 4709/17 madde ile yapılan değişiklik ile şöyle tanımlanmıştır:

“Aile Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır”.

“Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar”.

Tabii ki, Anayasamızca koruma altına alınan aile, Medeni Kanun hükümlerine göre kurulmuş aile tipidir⁷⁴. 3.10.2001 günü yapılan değişiklik ile eşler arasında eşitliğe

---

⁷² Güngör Turan, “Türk Anayasalarında Sosyal Hakların Gelişimi ve Yorumu”, Prof. Dr. Nezihe Sönmez’e Armağan, İzmir, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü, 1997, s. 529.

⁷³ Bülent Tanör, *Anayasa Hukukunda Sosyal Haklar*, İstanbul, May Yayınları, 1978, s. 92-109.

dayandığı belirtilmiştir. 1982 Anayasası, 1961 Anayasası'ndan farklı olarak "ailenin huzur ve refahı"nı korunması gerekli bir kavram olarak değerlendirmiştir⁷⁵. Anayasamızın 10. maddesine; "Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür." hükmü eklenmiştir.

4. Uluslararası Belgelerde Aile

Aile ile ilgili uluslararası belgeleri şöyle sıralayabiliriz: İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Çocuk Hakları Bildirisi, Avrupa Sosyal Şartı, Ekonomik Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi, Afrika İnsan Hakları Şartı, Dine Ya Da İnanca Dayalı Müsamahasızlığın ve Ayrımcılığın Bütün Şekilleriyle Ortadan Kaldırılması Hakkında Bildiri, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi(CEDAW), AGİK İnsani Boyut Konferansı Kopenhag Toplantı Belgesini sayabiliriz.

10 Aralık 1948 yılında New York şehrinde imzalanan İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 16.maddesinin 3. bendinde ailenin toplumun doğal ve temel unsuru kabul edildiği, toplum ve devlet tarafından korunacağı vurgulanmış, ailenin toplum ve birey açısından önemi "Aile cemiyetin tabii ve temel unsurudur; Cemiyet ve Devlet tarafından korunma hakkına sahiptir" şeklinde yer almıştır.

---

⁷⁴ Erol Cansel, "Türk Ailesinin Anayasanın 41. Maddesine Göre İncelenmesi", Prof. Dr. Jale G. Akipek'e Armağan, Konya, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 1991, s. 407.

⁷⁵ Yasemin Işıktaç, "1982 Anayasasında Ekonomik ve Sosyal Haklar", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul, 1984, s. 32).

5. Ailenin Korunması Kavramı

a. Genel Olarak

Fransız Devrimi hem insan hakları alanında önemli değişiklikler yapmış, hem de bu değişiklikler ile aile düzenini etkilemiştir. Devrim öncesinde siyasi, askeri, idari, ekonomik ve hukuki güce sahip feodal aile tipi, devrim sonrasında yerini çekirdek aileye bırakmıştır⁷⁶. Devrim öncesinde insanlar toprağa bağlı olmaları sebebiyle geniş aileler şeklinde yaşamışlardır. Bir kişinin kazandığını bütün aile bireyleri paylaşmıştır. Devrim sonrasında ise geniş aileler parçalanmış ve birey ön plana çıkmıştır⁷⁷. Sanayileşmenin başlaması ile tüm aile bireyleri ekonomide aktif rol almaya başlamıştır.

Aile, çeşitli uluslararası belgelerde ve anayasalarda toplumun temeli olarak kabul edilip, toplum ve devlet açısından koruma altına alınmış, ona göre düzenlemeler yapılmıştır⁷⁸. Devlet, kamu yararını yakından ilgilendiren ailenin sürekli bir düzen halinde varlığını devam ettirebilmesi amacı ile aile hukuku ilişkilerine geniş ölçüde müdahale etmektedir. Devlet adeta karı-koca ve aile ilişkilerini etkileyen bütün olaylarda üçüncü taraftır⁷⁹. Kısacası devletin aileye müdahalesi, hem denetleme hem de koruma işlevlerini kapsamaktadır⁸⁰.

1961 Anayasası'nda 35. madde ile 1982 Anayasası'nda ise 41, 50, 56 ve 58 . maddeler ile, 1998 yılında 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun aileyi koruma altına almıştır. Bu kanunun uygulanmasına dair yönetmeliğin çıkarılacağı kanunda öngörülmesine rağmen, iş bu yönetmelik kanundan 10 yıl sonra 1 Mart 2008'de çıkarılmıştır. Ancak tüm bu düzenlemeler yeterli gelmemiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 9 Haziran 2009 tarihinde verdiği Opuz v. Türkiye kararı ile bir

---

⁷⁶ A.e., s. 32.

⁷⁷ Erol Cansel, “Sosyal Devlet ve Aile”, *Aile Yazıları II Kültürel Değerler ve Sosyal Değişme*, Haz. Beylül Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1990, s. 56.

⁷⁸ Uçar, a.g.e., s. 62.

⁷⁹ Elbruz, a.g.e., s. 28.

⁸⁰ Köprülü, Kaneti, a.g.e., s. 8.

davada aile içi şiddeti engelleyemediği ve kadına karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak için gerekli önlemleri hayata geçirmedeği gerekçesiyle, ilk kez bir devleti yani Türkiye Devleti'ni suçlu bulmuştur⁸¹. Gene 2009 yılı Türkiye İlerleme Raporunda da, kadına yönelik aile içi şiddetin henüz önlenemediği, bu konuda Türkiye Devleti'nin gerekli düzenlemeleri yapması gerektiğinin üzeri çizilmiştir.

b. Temel Hak ve Özgürlükler Açısından

Anayasamızın 12. maddesinin 2. fıkrasına göre birey, sahip olduğu hak ve özgürlükleri kendi iradesi doğrultusunda kullanırken, ailesine olan ödev ve sorumlulukları da göz önünde bulundurmak zorundadır⁸². Bu güvence ile aile, devlete ve diğer kuruluşlara karşı olduğu kadar bireye karşı da korunmuştur. Aileyi koruma konusunda sadece devlete değil, bireye de yükümlülük verilmiştir⁸³.

c. Özel Yaşamın Gizliliği Açısından

Anayasa'nın 20. maddesinin 1. fıkrası herkesin özel yaşamına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğunu, ancak adli soruşturma ve kovuşturmanın gerektirdiği hallerde istisnai olarak özel yaşama ve aile yaşamına yetkili makamlarca müdahale edilebileceğini düzenlemiştir. Bu madde ile bireyin özel yaşamı ile aile yaşamının bir bütün olduğu vurgulanarak özel yaşam ile birlikte aile yaşamının da gizli kalması gerektiği kabul edilmiştir⁸⁴.

---

⁸¹ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Türkiye'de Aile İçi Şiddetle İlgili (Opuz) Kararı, Çev. Feride Eroğlu, turkhukusitesi.com, <http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=40772>, (Çevrimiçi), 05 Şubat 2010.

⁸² Burhan Kuzu, **Türk Anayasa Metinleri ve İlgili Mevzuat**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1997, s. 68.

⁸³ Uçar, **a.g.e.**, s. 68.

⁸⁴ **A.y.**

Anayasa'nın 62. maddesi ise devlete, yabancı ÷lkelerde çalışan T÷rk vatandaşlarının aile birliğinin, çocuklarının eğitiminin, k÷lt÷rel ihtiyaçlarının ve sosyal güvenliklerinin sağlanması için gerekli tedbirleri alma g÷revini y÷klemiřtir⁸⁵.

---

⁸⁵ Hatemi,Serozan, **a.g.e.**, s. 19.

II. BÖLÜM : ŞİDDET VE AİLE İÇİ ŞİDDET

A. Şiddet

1. Şiddetin Kaynağı

Şiddet bir kişinin başkasına fiziksel acı vermek veya yaralamak kastıyla yaptığı davranış olarak tanımlanabilir¹.

Şiddetin türü ve boyutları farklıdır. Şiddet kavramı, saldırgan olmayı da kapsamaktadır. Saldırganlık ise, atılgan, zorlayıcı ve tecavüzkar davranışların bir bütünüdür. Saldırganlık, baskı ve egemenlik kurmayı hedefleyen, bireye zarar verici her türlü eylemle birlikte sözel ve sözel olmayan sembolleri de taşır².

Saldırganlığı kuramsal olarak açıklayan birçok görüş vardır. Kimi görüşler saldırganlığı insanın doğası olarak görürken, kimi de sonradan kazanılmış bir davranış olarak açıklamaktadırlar. Freud'a göre saldırganlık bir ölüm içgüdüsüdür ve diğer içgüdüler gibi tatmin edilmesi gerekir³. Bu kişiler için yapılacak tek şey, saldırganlık içgüdüsünün yarattığı enerjiyi daha az zararlı hedeflere yönelterek boşaltmak ya da yüceltme, karşıt tepkiler oluşturma gibi şekil değiştirmiş biçimlerde ifade etmektedir⁴. Yani şiddetin kaynağı psikolojiktir. Sosyal öğrenme kuramları ise , saldırganlığın çevre koşulları tarafından şekillendirildiğini⁵, bireyin yaşadığı çocukluk

---

¹ Tülin Günşen İçli, **Ailede Kadına Karşı Şiddet ve Kadın Suçluluğu**, Ankara, Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Bizim Büro Basımevi, 1995, s. 2-9.

² Meral Tekin, F. Dilek Gözütok, **Ankara Gecekondualarında Yaşayan ve Şiddete Karşı Eğitim Alan Kadınların Eşlerarası Şiddet Açısından Konumları**, "Şiddete Uğrayan Kadınlara Yasal Haklar, Fırsatlar ve Bunları Kullanma Amaçlı Bilgilendirme / Bilinçlendirme Projesi", Ankara, Ankara Kadın Dayanışma Vakfı, 1996, s. 2.

³ Neşe Kocabaşoğlu, Mert Savrun, Numan Konuk, **"Sosyo-Kültürel Açından Şiddet: Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açından Şiddet"**, Ed. İbrahim Balcıoğlu, İstanbul, Sökmen Matbaacılık, 2000, s. 27.

⁴ Fatma Yıldırım, "Saldırganlık ve Cinsiyet İlişkisi", **Mülkiyeliler Birliği Dergisi**, C: XXII, s.210, s.212; a.e., Ağustos- Ekim 1998, s. 16.

⁵ A.e., s. 18.

döneminde edindiği duygu, düşünce, bilinçaltına atılmış birikimleri ve buna bağlı olarak dürtülerinin daha sonra onu şiddete yönelttiğini açıklamaktadır⁶. Çocukluğunda şiddet görmüş bir anne ve şiddet uygulayan bir baba gören, ya da çocukluğunda kötü davranış görmüş olan erkeklerin şiddete yöneldikleri ortaya çıkmıştır⁷.

Seltzer ve Kalmuss, aile ilişkilerinde yaşanabilecek saldırgan davranışların üç kaynağının olabileceğini belirtmiştir⁸. Bunlar çocukluk döneminde yaşanan sosyalizasyon, gençlik ile yetişkinlik dönemlerinden edinilen deneyimler ve bireyin yaşamındaki gerilimlerin yüzeyidir⁹. Taffe ve arkadaşları ise aile içinde şiddet gören çocukların şiddet konusunda öğrendiklerini şöyle tanımlamışlardır: Şiddet, çatışmayı çözmede ve stresi gidermede uygun bir yoldur ve şiddet mağdurları bunu hoş görmelidirler¹⁰.

Biyolojik, fizyolojik ve genetik faktörlerin de şiddeti etkilediğini savunan görüşler vardır¹¹.

Dış etkenlerin de şiddeti doğurduğu saptanmıştır. İklim, hava kirliliği, gürültü, çöp ve kimyasal atıklarla doğanın dengesinin bozulması, insanlar üzerinde bedensel ve ruhsal değişikliğe bağlı olarak saldırgan davranışlar ve şiddete yol açabilmektedir¹².

Kişinin yaşamda karşılaştığı güçlükler, krizler, yeni bir kardeşin dünyaya gelmesi, sevdiği insanı kaybetmesi, hastalık, işsizlik, evlilik gibi nedenler de şiddetin kaynağı

---

⁶ A.y.

⁷ Gürsel Öztunalı Kayır, “Kadınlar ve Psikolojik Şiddet”, **Evdeki Terör: Kadına Yönelik Şiddet**, İstanbul Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 1996, s. 93; Tekin, Gözütok, a.g.e., s. 4.

⁸ İçli, a.g.e., s. 28.

⁹ Uçar, a.g.e., s. 75.

¹⁰ Ümit Turan, “Kadına Yönelik Şiddet”, **4.Ulusal Kadın Çalışmaları Toplantısı: “Kadın Sorunlarının Çözümüne Doğru Yöntem, Strateji ve Politikalar”**, İzmir, Ege Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi ve Ege Kadın Araştırmaları Derneği Yayını, 1998, s. 142.

¹¹ Tekin, Gözütok, a.g.e., s. 3.

¹² İbrahim Balcıoğlu, “Şiddetin Doğal ve Toplumsal Kaynakları”, **Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açılardan Şiddet**, Ed. İbrahim Başcıoğlu, İstanbul, Sökmen Matbaacılık, 2000, s. 51; Uçar, a.g.e., s. 76.

olarak gösterilmektedir¹³. Göç yaşanan bölgelerde, topluma uyum problemi yaşayan insanlar da saldırgan davranışlarda bulunabilmektedirler¹⁴.

Kadına yönelik aile içi şiddetin sebebi, toplumda erkek egemen yapının bulunmasından kaynaklanmaktadır. Erkeğin kadına göre kanunlardan ve ataerkil geleneklerden gelen üstün konumu, ailede söz sahibi olması, kadının erkeğe hizmet etmek üzere yetiştirilmesi şiddeti besleyen unsurlardır.

Aile açısından bakacak olursak, toplumsal cinsiyet rol kalıpları, eşler arasındaki iletişim kopukluğu, düşünce farklılıkları, aile değerleri ile genel toplumsal değerler arasındaki uyumsuzluklar, ailenin ekonomik problemler yaşaması¹⁵ ve kültür farkı aile içi şiddete sebep olmaktadır.

2. Şiddetin Aşamaları

Şiddetin, şiddet mağdurları üzerindeki etkilerini görmek için geçtiği aşamaları görmemiz gerekir. Şiddet üç aşamalı bir döngüde yaşanır¹⁶.

1- Gerginliğin tırmanması: Bu aşamada fiziksel ve sözlü saldırı azdır. Kadın korku içindedir. Bu süre birkaç hafta ile birkaç yıl sürebilir. Bu duruma “ön kavga” aşaması da diyebiliriz. Bu aşamada taraflar her an şiddetin yaşanmasını beklemektedir. Kadın olayları yatıştırmak için bazı şeyler yapabilmekteyse de, tartışmalar çoğalır ve baskı kaçınılmaz olur.

---

¹³ Tekin, Gözütok, a.y.; Demir, a.g.e., s. 7; Uçar, a.e.

¹⁴ İbrahim Balcıoğlu, “Kültürün Saldırganlıkla Bağlantısı”, **Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açılardan Şiddet**, Ed. İbrahim Balcıoğlu, İstanbul, Sökmen Matbaacılık, 2000, s. 59.

¹⁵ Tülin Günşen İçli, “Türkiye’de Kadın Suçluluğunun Aile İçi İlişkiler ve Aile Yapısı Açısından İncelenmesi”, **20.Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı**, Ed. Oya Çitci, Ankara, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, 19-21 Kasım 1997, s. 151.

¹⁶ Feride Yıldırım Güneri, “Aile İçinde Kadına Yöneltilen Şiddet”, **Evdeki Terör : Kadına Yönelik Şiddet**, İstanbul, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Yayınları, 1996, s. 90-91.

2- Şiddet aşaması: Şiddetin yaşandığı aşamadır. Bu aşama dövme olayının gerçekleştiği dönemdir. Genellikle birkaç saat ya da birkaç gün sürer. Bu aşamaya “Fiziksel Kavga Aşaması” da denir. Kadın şiddet aşamasında hiçbir kontrol yetkisine sahip değildir.

3- Balayı aşaması: Şiddetin uygulanmasından sonra genelde pişmanlık duyan kişi, baskıcı ve zarar verici tutumunu bırakıp, daha yumuşak, daha özür dileyen bir tutum içine girmektedir¹⁷. Kadının da bu aşamada şefkate ihtiyacı vardır, zaten şiddet uygulayan eşini terk etse, töre gereği ölüm tehlikesi söz konusudur. Bu aşamaya “Balayı Aşaması” denilmektedir.

3. Şiddet Yöntemleri

a. Sözel Şiddet

Sözel şiddet, söz ve hareketlerin düzenli bir şekilde korkutma, sindirme, cezalandırma ve kontrol etme amacıyla kullanılmasıdır. Sözel şiddetin en güzel örneği kişiye küçük düşürücü adlar takarak, kişinin değer verdiği konulara yönelik güven sarsıcı şekilde ve düzenli olarak çok ağır hakaretler ve sözler söylemektir. Aşağılayıcı sözler söylemek, küfür etmek, sık sık olumsuz olarak eleştirmek ve zaafları ile alay etmek de sözel şiddet kapsamında değerlendirilmektedir¹⁸.

Bu konuda Kadın Dayanışma Vakfı’nın yaptığı araştırmaya göre, araştırmaya katılan kadınların % 26’sı kocasının kendisinin zekasını küçümsediğini, aptalmış gibi davrandığını ve başkalarının yanında kendisine hakaret ettiğini, % 74’ü kocasının kendisine bağırıldığını ve azarladığını, % 12’sinin kendisinin çirkin olduğunu söylediğini belirtmişlerdir¹⁹.

---

¹⁷ Uçar, **a.g.e.**, s. 83.

¹⁸ Tekin, Gözütok, **a.g.e.**, s. 88; Uçar, **a.e.**, s. 78.

¹⁹ Uçar, **a.e.**, s. 72.

Aile Araştırma Kurumu tarafından 1993 yılında 2479 kadınla yapılan bir araştırmaya göre erkeklerin kadınlara uyguladıkları sözel şiddet, kentsel bölgede % 62, kırsal alanda ise %'49 dur²⁰.

b. Duygusal Şiddet

Duygusal şiddet, duyguların ve duygusal ihtiyaçların, karşı tarafa baskı uygulayabilmek için tutarlı bir şekilde istismar edilmesi, bir yaptırım ve tehdit aracı olarak kullanılmasıdır²¹. Duygusal şiddetin amacı ise kurbanın kendisine yönelik değer duygusuna, benlik saygısına zarar vermek, kendisine olan güvenini kaybettirmek, onu korkutmak, kendisini güçsüz hissetmesini sağlamaktır. En önemlisi ise şiddete başvuranın kurbanını kontrol altına aldığını hissetmesidir²².

Duygusal şiddete gösterebileceğimiz örnekler şunlardır²³: Evin içine hapsetmek, sevgi, şiddet, ilgi, onay, destek gibi duygusal ihtiyaçların göz ardı edilmesi, eşle doğrudan iletişimi ret etmek, onunla konuşmamak, surat asmak, imali konuşarak yanlış anlamalara meydan vermek, eşin küçümsenmesi, kişinin dinine, ırkına, diline, kültürel grubuna veya geçmişine ait değer verdiği inançlarının aşağılanması veya onlara aykırı davranmaya zorlanması, kişinin maddi ve manevi destek alabileceği kurum ve kişilerden soyutlanması sonucuna yönelik olarak arkadaşlarının ve aile bireylerinin sürekli aşağılanması, bu kişilere hakaret edilmesi, aralarının bozulmaya çalışılması, kişinin yakınları ve arkadaşları ile görüşmelerin denetlenmesi, engellenmesi, ya tamamen yok edilerek ya da minimum düzeye indirgenerek dış çevreden soyutlanması, düzenli bir şekilde evden kovulması veya evden ayrılmakla tehdit edilmesi, cezalandırma yöntemi olarak çocukların kullanılması, düzenli olarak

---

²⁰ Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Komisyonu, **Sosyo Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi**, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992, s. 140.

²¹ Güneri, **a.g.e.**, s.87- 88.

²² Aysel Yıldırım, **Sıradan Şiddet Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları**, İstanbul, Boyut Kitapları, 1998, s. 192.

²³ Neslihan Sümer, "Kültür,Yasa ve Aile İçi Şiddet," **20.Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı**, Ed. Oya Çitci, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, 19-21 Kasım, 1997, s. 133.

başlarının yanında küçük düşürücü söz ve davranışlarda bulunulması²⁴, kadının sevdiği, evinde beslediği evcil hayvanlarına kötü davranması, patolojik ölçüde kıskançlık göstermesi duygusal şiddet olarak gösterilebilir.

Duygusal şiddet genellikle fiziksel şiddete öncülük veya eşlik etmektedir. Aile içi şiddete maruz kalan kadınların en çok duygusal şiddetten zarar gördükleri tespit edilmiştir.

Kadına yönelik aile içi duygusal şiddeti saptamak için yapılan bir araştırmada; kadınların % 41'inin kocası tarafından küçük görüldüğü, % 41'inin kocasının, kadının duygularını önemsemediği, % 62' inin kocasının kadın onun düşüncesine katılmaz ise kızdığı, % 43'ünün kocasının emirler yağdırdığını, % 42'sinin kocasının, ev işleri zamanında yapılmadığında sinirlendiği, % 74'ünün kocasının, kadına bağırıp azarladığı, % 35'inin kocasının kadını başkalarının önünde azarlayıp ona hakaret ettiği tespit edilmiştir²⁵.

"Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı"nın yaptığı bir araştırmaya göre son üç yıl içerisinde başvuran 550 kadından % 30,8'i duygusal şiddete maruz kalmıştır.

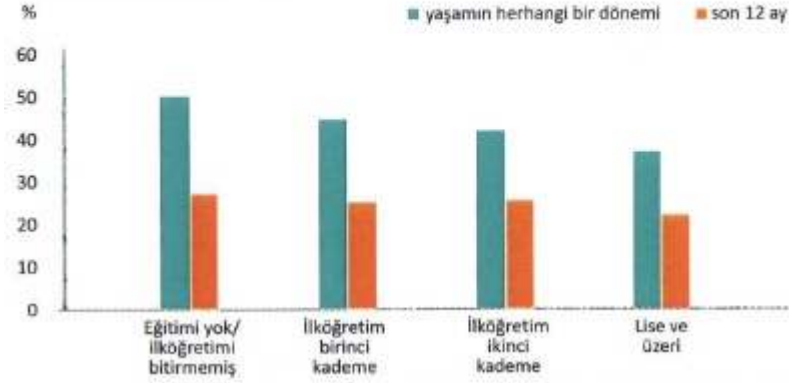
Eğitim durumuna göre duygusal şiddet yaygınlığına baktığımızda lise ve üzeri eğitim gurubundaki kadınların %37'si ile hiç eğitim almayan veya ilköğretimi bitirmemiş kadınların %50'si yaşamlarının herhangi bir döneminde duygusal şiddete maruz kalmıştır (Tablo 1.)

---

²⁴ A.e., s. 192; Uçar, a.g.e., s. 77; "Kadın Sorunlarına Çözüm Arayışı Kurultayı Raporu", KA-DER, İstanbul, 14-15 Haziran 2003, http://home.adrena.com.tr/ka-der/raporlar/kadin_ekonomi.doc, (Çevrimiçi), 02 Şubat 2010, s. 3.

²⁵ Kadın Dayanışma Vakfının Avrupa Birliği Tarafından Desteklenen "Kadının İnsan Hakları Projesi" Kapsamında Yapılan Araştırma, <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=3236&page=2>, (Çevrimiçi), 02 Şubat 2010; Z.Ferda Demirbaş, "Aile Bireylerine Karşı Fena Muamele," (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İzmir, 2006, s. 29).

Eğitim düzeyine göre yaşamın herhangi bir döneminde ve yakın dönemde evlenmiş kadınların eşleri veya birlikte yaşadığı kişi(ler) tarafından maruz kaldıkları duygusal istismar yaygınlığı, Türkiye 2008

Tablo 1.

c. Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet, kadının eşi veya partneri tarafından fiziksel saldırıya maruz kalmasıdır. Yani kaba kuvvetin bir korkutma, sindirme ve yaptırım aracı olarak koca veya partner tarafından kullanılmasıdır.

Birleşmiş Milletler 1991 yılında yayınlanan deklarasyon ile kadına yönelik şiddeti genel olarak “kadınlarda ister kamu, isterse özel yaşamlarında, fiziksel, cinsel veya psikolojik yaralanma sonucunu doğuran veya böyle bir sonuç doğurmaya yönelik herhangi bir alandaki, cinsiyete dayalı her türlü eylem, ihmal ve kontrol edici davranış veya tehdit veya özgürlüğünün keyfi biçimde kısıtlanmasıdır” şeklinde tanımlamıştır²⁶.

Fiziksel şiddete örnek olarak şu davranışları gösterebiliriz: İtmek, tokat atmak, ısırarak, boğmaya çalışmak, tekmelemek, yumruklamak, eşya fırlatmak, fiziksel kuvvet kullanarak evden çıkmasına veya eve girmesine engel olmak, işkence yapmak, bıçak çekmek, silahla tehdit etmek, duvara vurmak, saç çekmek, yakmak, yakın mesafede el kol hareketleri yapmak, vücutta sigara söndürmek, su, yemek,

²⁶ Canan Arın “Kadına Yönelik Şiddet Açısından Türk Hukuku'nun Kadına Yaklaşımı”, *Evdeki Terör : Kadına Yönelik Şiddet*, İstanbul, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Yayınları, 1996, s. 87.

uyku, tuvalete gitmek gibi temel ihtiyaçları esirgemek, hasta ya da hamile iken gerekli yardımı esirgemek, öldürmek gibi²⁷.

Bu tür şiddete maruz kalan kadınlar genellikle ciddi bir sorun olmadığı sürece acil servise veya doktora başvurmazlar. Başvurduklarında ise gerçek nedeni saklamaya çalışırlar. Bu tutumun sebebi ise ayrılmanın getireceğı maddi problemler ve sosyal sorunlar ile başa çıkamama korkusudur. Fiziksel istismara uğrayan kadınlar genellikle pasif, kötümser ve aile içindeki şiddetten dolayı kendilerini suçlayan bir davranış içersindedirler, sıklıkla intihara teşebbüs ederler ya da intihar etmeye zorlanırlar, bir kısmında ise kişilik bozuklukları, depresyon veya şizofrenik eğilimler gözlenir.

T.C Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün 2003 yılında Türkiye'de "Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet" ile ilgili yapmış olduğu araştırmada evlenmiş kadınların eşlerinden veya birlikte oldukları kişilerden gördükleri fiziksel şiddeti % 39 olarak tespit etmiştir. Bu araştırmaya göre kadınların ancak % 1-2'si gibi küçük bir azınlığı şiddete çeşitli yollarla karşı koyarken, örneklerin yarısının maruz kaldıkları şiddeti önlemeye yönelik hiçbir girişimde bulunmadığı tespit edilmiştir. "Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı"nın yaptığı bir araştırmaya göre ise son üç yıl içersinde başvuran 550 kadından % 87,6'sı fiziksel şiddete maruz kalmıştır.

Kadının Statüsünü Araştırma Komisyonu (2003), "fiziksel şiddetin boyutları" araştırmasını şöyle vermektedir:

Evliliğin ilk üç yılında üniversiteli kadınların %73.6'sı, gecekonduda yaşayan kadınların %90'ı,

Evliliğin 3-5. yılları arasında üniversiteli kadınların %15.6'sı, gecekonduda yaşayan kadınların ise %5.6'sı,

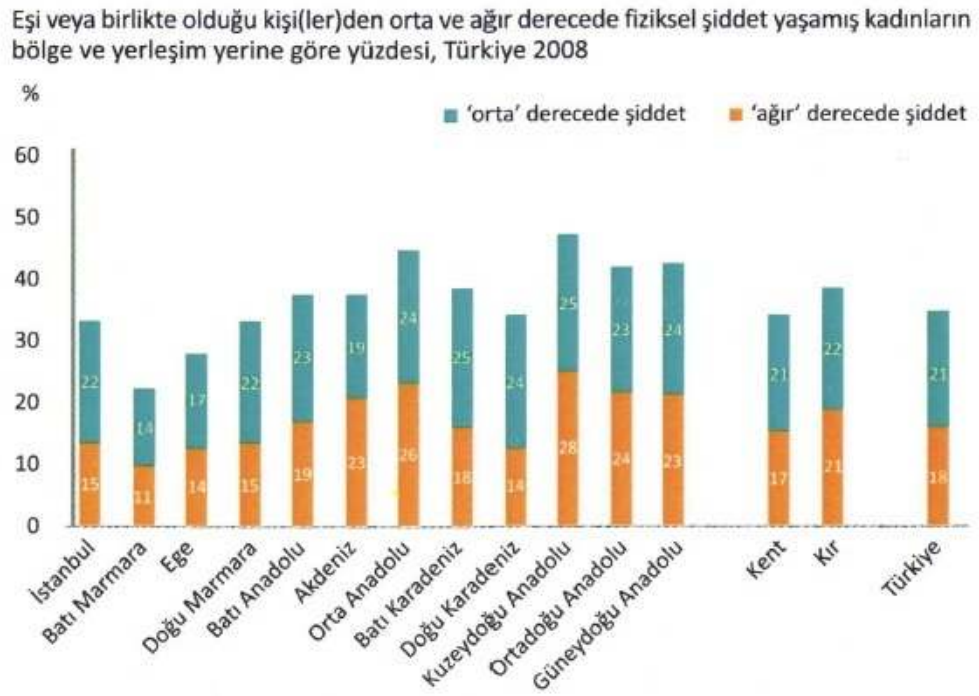
Evliliğin 6-10. yılları içinde üniversiteli kadınların %7.3'ü, gecekonduda yaşayan kadınların %2.5'i

Evliliğin 10-20. yıllarında üniversiteli kadınların %3.5'i, gecekonduda yaşayan kadınların ise %1.9'u fiziksel şiddete uğramaktadır.

---

²⁷ Uçar, a.e., s. 82; KA-DER, a.e., s.3-4.; Ömer Uğur Gençcan, **Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2010, s. 417.

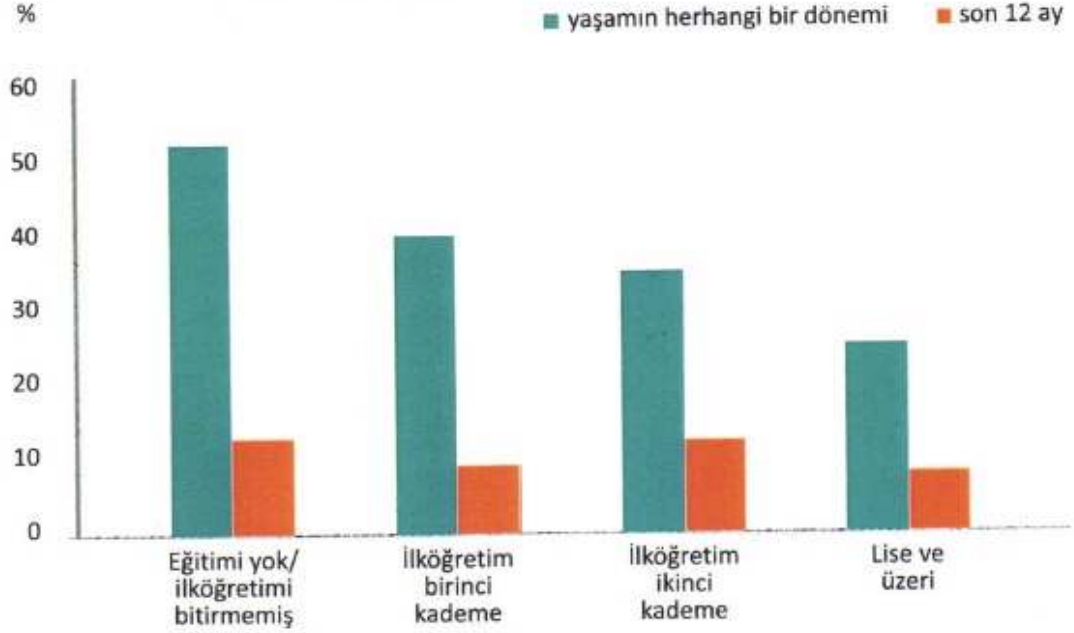
Yine T.C Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün 2008 yılında yaptığı araştırma uyarınca Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ile ilgili araştırmaya göre fiziksel şiddet yüzdesinin en yüksek olduğu iki bölgenin Kuzeydoğu Anadolu ve Orta Anadolu olduğu görülmektedir (Tablo.2).

Tablo 2.

Aynı araştırmada eğitim durumuna bakıldığında ise yaşanan fiziksel şiddetin yaygınlığı eğitim düzeyinin artması ile azalmaktadır. Eğitimi olmayan veya ilköğretimi bitirmemiş kadınların maruz kaldıkları fiziksel şiddet, lise ve üzeri eğitim alan kadınlardan iki kat daha fazladır (Tablo 3.).

Eğitim düzeyine göre yaşamın herhangi bir döneminde ve yakın dönemde evlenmiş kadınların eşleri veya birlikte yaşadığı kişi(ler) tarafından maruz kaldıkları fiziksel şiddet yaygınlığı, Türkiye 2008

Tablo 3.

d. Cinsel Şiddet

Cinsel şiddet aile içinde kadınların maruz kaldıkları ve aile mahremiyeti sebebiyle genellikle ortaya çıkmayan bir şiddet türüdür. Cinsel şiddet, cinselliğin bir tehdit, sindirme ve kontrol etme aracı olarak kullanılmasıdır²⁸.

Cinsel şiddete ilişkin en belirgin davranışlar şunlardır: kaba kuvvet kullanarak cinsel ilişkide bulunmak, tecavüz etmek, istenmeyen cinsel pozisyonlara zorlamak, duygusal baskı kullanarak cinsel ilişkiye zorlamak, cinsel içerikli imalar yapmak, cinsel içerikli sözler söylemek, sürekli kadınlığını aşağılamak, telefonla, mektupla, veya sözlü olarak sürekli cinsel içerikli tacizlerde bulunmak, namus ve töre sebebiyle baskı uygulamak, fuhuşa zorlamak, güç kullanarak cinsel ilişkiye zorlamak, bekaret kontrolü yapmak, çocuk doğurmaya veya doğurmamaya zorlamak, kürtaja, enseste, gönülsüz veya keyfi sezeryana zorlamak olarak sayılabilir.

²⁸ Uçar. a.e., s. 79.

Cinsel şiddet, genellikle erkeğin kadın ile cinsel ilişkide bulunmak istemesi ve kadının bu isteği reddetmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bunun sonucunda da erkek kadını döverek ya da zor kullanarak cinsel ilişkiye girmekte, hattı kadını ters cinsel ilişkiye zorlamaktadır²⁹.

Cinsel şiddetin olduğu durumların hemen hepsinde sözel şiddet, duygusal şiddet ve fiziksel şiddet de bulunmaktadır. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün yaptığı araştırmalara göre ülke genelinde kadınların % 42' si hem fiziksel hem de cinsel şiddet yaşadıklarını beyan etmişlerdir. Vücutlarında morarmalar, kırılmalar, çürükler bulunması, düşük yapılması, ağız ve burundan kan gelmesi durumuna rastlandığı gibi aynı zamanda mağdurlarda ruhsal bozukluklarda ortaya çıkmaktadır³⁰. Cinsel şiddet gören kadınlar “dövülen kadın sendromu” denilen depresyona girme, kabus görme, uykusuzluk çekme, asosyal olma gibi rahatsızlıklar sergilemektedir³¹. Cinsel şiddet sonucunda kadın eşine karşı yoğun nefret duymakta ve bu da duygusal travma yaşamasına neden olmaktadır. Cinsel şiddet gören kadınların boşanmaya başvurma oranı, diğer şiddet oranlarına göre daha yüksektir.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün 2008 yılında yapmış olduğu araştırmaya göre kadınlar cinsel şiddet hakkında konuşmak istememektedirler. Özellikle de evlilik içinde yaşanan cinsel şiddeti kadınlar konuşmayı uygun görmemektedirler (Tablo 4.).

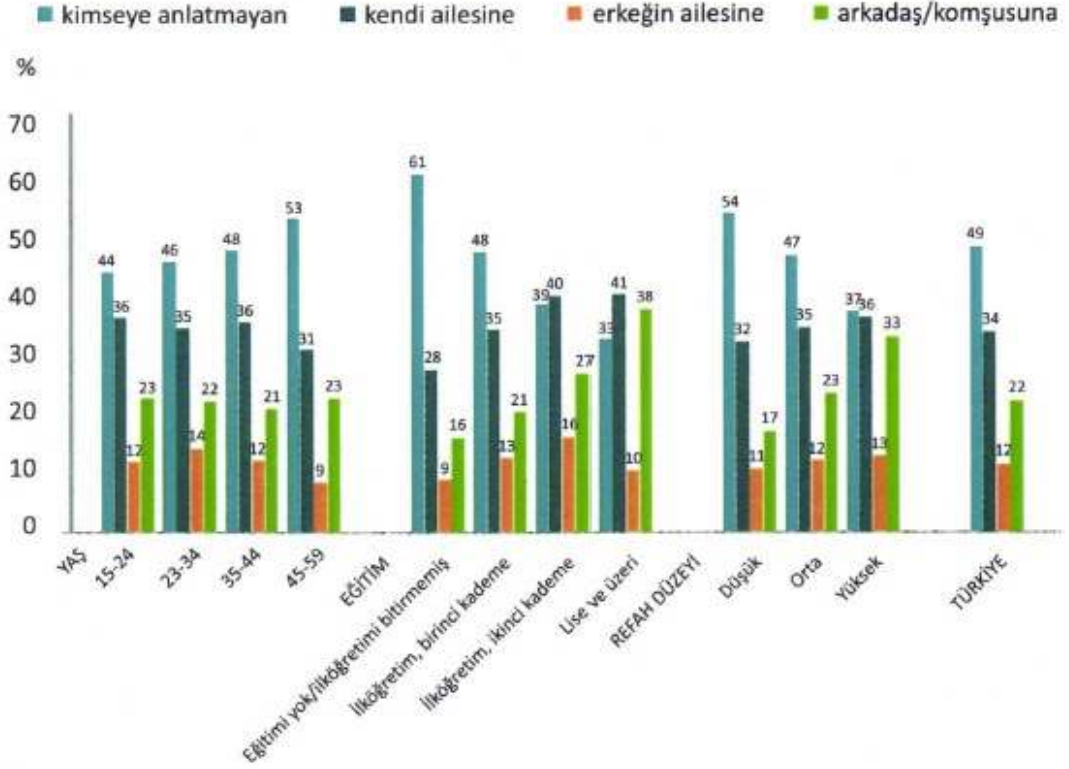
²⁹ **Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları**, 2. bs., Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Bizim Büro Basımevi, 2000, s. 165.

³⁰ **A.e.**, s. 165-166.

³¹ Nesrin Reis “**Kadına Uygulanan Cinsel Şiddet ve Kadın Sağlığına Etkisi**”, **4.Ulusal Kadın Çalışmaları Toplantısı “Kadın Sorunlarının Çözümüne Doğru Yöntem, Strateji ve Politikalar”**, İzmir Ege Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi ve Ege Kadın Araştırmaları Derneği Yayını, 1998, s. 151

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den yaşadığı fiziksel veya cinsel şiddeti anlatan kadınların yaş, eğitim ve refah düzeyine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Tablo 4.

Bununla birlikte ülke genelinde evlenmiş kadınların % 15'i cinsel şiddet içeren davranışların en az birini bir kez yaşadıklarını belirtmişlerdir.

” Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı”nın yaptığı bir araştırmaya göre son üç yıl içerisinde başvuran 550 kadından % 16,6 sı cinsel şiddete maruz kalmıştır.

e. Ekonomik Şiddet

Ekonomik şiddet, kocanın sahip olduğu ekonomik kaynaklarının eşi üzerinde bir yaptırım, tehdit ve kontrol aracı olarak, düzenli şekilde kullanılmasıdır. Maddi açıdan kadını sömüren her türlü davranış ekonomik şiddettir. Ekonomik şiddete ilişkin en belirgin davranışlar ise şunlardır: Gelirini eşinden saklamak, kadının çalışmasına

engel olmak, çalışıyor ise işinde yükselmesine engel olmak, kadının maaşına ve gelirlerine el koymak, ya da kendisi çalışmayıp eşini çalıştırarak kadının tüm gelirini harcamak, az para verip evin tüm ihtiyaçlarını karşılamasını istemek, evi zaman zaman terk ederek evin giderleri ile hiç ilgilenmemek, kazanılan parayı aile dışında kumara, alkole ya da başka kadınlara harcamak olarak sayılabilir³².

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün 2008 yılında yaptığı araştırmaya göre çalışmaya engel olma ya da işten ayrılmaya neden olma % 23 ile en fazla görülen ekonomik şiddet çeşididir. Çalışmak istemediğini ya da böyle bir durumun söz konusu olmadığını belirten kadınların oranının da % 17 gibi olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmaya göre her 10 kadından 4'ünün ekonomik istismara uğradığı görülmektedir.

Türkiye'deki tapu kayıtları üzerinde yapılan bir araştırmaya göre, gayrimenkul mülkiyetinin % 8'i kadınlara aittir. Çalışan kadınlara bakıldığında, kent merkezlerinde kadınların % 20'sinin çalıştığı görülmektedir. Buradan da ekonomik şiddetin büyüklüğü gözler önüne serilmektedir.

4. Şiddetin Ortaya Çıkma Sebepleri

Fiziksel ve sözel şiddet açısından bakacak olursak, şiddetin ortaya çıkma sebebi genellikle şiddet uygulayan eşin uyuşturucu bağımlısı olması, cinsel tacize başvurusu, şiddet gören eşin gelir durumunun düşük olması , ve düşük sosyo-ekonomik statüye ait olması şeklinde görülmektedir.

Kadına yönelik şiddet, namus ve töre cinayetlerinde de kendini göstermektedir. Töre gereği uygulanan şiddet, o kültürde şiddet olarak değil de, yapılması gereken, haklı

---

³² KA-DER, a.y., s. 3-4.

bir eylem olarak kabul görmektedir. Bu şiddet türü kuramsallaşmıştır³³. Töre gereği yapılan şiddet, gelenekler gereği gerçekleştirilen eylem olarak görülmüş ve şiddet olarak görülmemiştir³⁴. Türkiye’de namus ve töre cinayetleri ürkütücü boyuttadır. Töre adına genç kızlar diri diri toprağa gömülmektedir. 6 Şubat 2010 tarihli Hürriyet Gazetesi’nin ilk sayfasında da görüleceği gibi resmi dahi bulunmayan Kahtalı Medine Meti adındaki genç kız ailesi tarafından diri diri toprağa gömülmüştür. Töre ve namus cinayetlerinin sembolü olan Güldünya namus temizleme amacıyla erkek kardeşi tarafından hastanede acımasızca öldürülmüştür.

Yeni Türk Ceza Kanunu’muzda namus adına işlenen kadına yönelik aile içi şiddet kadın cinayetlerine yönelik genel haksız tahrik maddesi içinde “haksız fiil” ibaresi kullanılmıştır. Bunun sebebi töre ve namus cinayetlerinde haksız tahrik indiriminin yanlış şekilde uygulanmasını önlemek idi. Ancak ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını öngören nitelikli öldürme suçuna, “namus saiki” ifadesi eklenmesi gerekirken, “töre saiki” ifadesi eklenmesi bu suçu işleyenlerin bir nevi korunması durumunu da beraberinde getirmiştir³⁵.

Yapılan araştırmalar uyarınca, şiddete her tür sosyo-ekonomik düzeyde rastlandığı görülmekteyse de, genellikle ekonomik düzeyi düşük olan ailelerdeki kadınlarda daha sık rastlanmaktadır.

Şiddete uğrayan kadınların eğitim düzeyine bakıldığında her tür eğitim düzeyinde olan kadınların şiddete uğradıkları görülmektedir. Ancak genellikle ilkokul, ortaokul-lise ve meslek lisesi-enstitü mezunu olan kadınlarda daha yüksek şiddete uğrama riski mevcuttur.

---

³³ İlknur Kalan, “Ailede Kadına Yönelik Şiddet ve Hukuk Düzeni”, 20.Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı, Ed. Oya Çitçi, Ankara, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, 19-21 Kasım 1997, s. 105; Uçar, a.g.e., s. 85.

³⁴ Döne Arslan, “Aile İçinde Kadına Yönelik Şiddet ve İstanbul Kadın Misafirhanesi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, İstanbul, 1998, s. 39); Uçar, a.y.

³⁵ Yasalarda Kadın, Eğitim Dizisi, Eğitim Sen Yayınları, Mart, 2006, s. 56.

Şiddete maruz kalan kadınların büyük çoğunluğu eşlerinin alkol veya uyuşturucu madde kullandığını belirtmişlerdir³⁶. Normalde şiddet uygulamayan ya da ender olarak uygulayan bazı erkekler, alkol alımından veya uyuşturucu kullanmaya başladıktan sonra şiddet uygulayabilmektedirler.

Araştırma sonuçlarına göre evde karı koca ve evlenmemiş çocuklar dışında yaşayan kayınpeder, kayınvalide ve görümce gibi başka kişilerin bulunması ve bu kişilerle kadının sorunlarının olması da aile içi şiddete neden olabilmektedir³⁷.

Şiddeti uygulayan erkeğin çocukluk döneminde fiziksel şiddet görmüş olmasının da, şiddeti doğurduğunu görülmektedir. Çocukluk döneminde dayak yeme, büyüyünce başvurulması gereken bir yöntemi öğrenme süreci olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekonomik zorluklar, işsizlik, istikrarsız bir iş hayatının olması, çocukların eğitimi ve terbiyesinin kadına ait olması sebebiyle kocanın eşine yönelik öfkesi artmakta ve bunun sonucunda da koca kadına yönelik şiddete yönelmektedir.

Kadının ekonomik durumunun erkekten düşük olması halinde de, kadının ekonomik durumunun erkekten üstün olması halinde de, erkeğin duyduğu eksiklik sebebiyle yine şiddete başvurulduğu tespit edilmektedir³⁸.

Erkeğin egemen olduğu toplumlarda, aile içi şiddeti üreten dinamikler, yalnızca aile içindeki dinamikler değildir. Asıl toplumsal, hukuksal, ekonomik, siyasal ve eğitim alanındaki düzenlemeler ile kadını ayrımcılığa uğratan ve onu erkeğe bağımlı kılan mekanizmalar, aile içi şiddeti doğurmaktadır³⁹. Kadın cinselliğinin ön plana çıkarıldığı haber ve yorumlar⁴⁰, kitle iletişim araçlarının toplum üzerindeki etkisiyle

---

³⁶ İçli, a.g.e., s. 93.

³⁷ Arslan, a.g.e., s. 158.; Uçar, a.e., s. 86.

³⁸ Uçar, a.e., s. 88.

³⁹ Necmi Çekin vd., “Şiddet İle İlgili Yasalarda Erkek Egemen Bakış”, 4.Ulusal Kadın Çalışmaları Toplantısı “Kadın Sorunlarının Çözümüne Doğru Yöntem, Strateji ve Politikalar”, İzmir, Ege Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma Ve Uygulama Merkezi ve Ege Kadın Araştırmaları Derneği Yayını, 1998, s. 100.

⁴⁰ Halil İbrahim Bahar, **Okul ve Ailede Şiddet**, Ankara, Polis Akademisi Başkanlığı Yayını, 2002, s. 82.

birlikte, kadına cinselliğinden dolayı uygulanan şiddeti meşrulaştırmaktadır⁴¹. Devlet uzun yıllar boyunca yaptığı yasal düzenlemelerde aile içi şiddete karşı kadını korumasız bırakmış ve doğal bir olgu gibi karşılanmıştır. Bunun sonucunda da aile içi şiddet uzun yıllar meşru bir olgu olarak kabul edilmiş ve yaygınlığını sürdürmüştür⁴².

Uluslararası hukukun aile içi şiddete bakış açısı, ev ve aile ortamında gerçekleşmesi sebebiyle genellikle özel hayat olarak kabul edilip, “mahremiyet hakkı” olarak görülmekte ve işkence olarak algılanmamakta, duyarsız kalınmaktadır. Öyle ki bazı ülkelerde bu durum hoş görülmekle kalmayıp, kanunlarla da desteklenmiştir. Örneğin İngiltere’de 1877 yılında yapılan Kanun ile, erkeğin karısını işaret parmağından kalın olmayan sopa ile dövmesine izin verilmekteydi. Yine 1824 yılında ABD’de verilen bir kararda kocanın cezai soruşturmaya tabi tutulmaksızın eşine fiziksel şiddet uygulama hakkı bulunduğu karar altına alınmıştır⁴³.

5. Şiddetin Algılanma Biçimleri

a. Şiddetin Korku Nedeniyle Kabullenilmesi

Şiddetin yoğun olması halinde genellikle şiddet kurbanı eş korku duygusuna kapılmaktadır. Çoğunlukla şiddete uğrayan eş eşini terk etmesi halinde ölüm tehdidi ile karşılaşacağını düşünmekte ve bu yüzden şiddete karşı koymamakta, hiçbir girişimde bulunmamaktadır. Bunun sonucunda da genellikle yaşama küsmekte, ve kocaya karşı nefret duymaya başlamaktadır.

---

⁴¹ Aysel Aziz, “Kadın, Şiddet ve İletişim”, *Dünyada ve Türkiye’de Güncel Sosyolojik Gelişmeler, 1.Ulusal Sosyoloji Kongresi: 3-4-5 Kasım 1993 İzmir*, Ankara Sosyoloji Derneği Yayınları III, 1994, s. 503; Uçar, a.g.e., s. 88.

⁴² Feride Acar, “Kadınların İnsan Hakları : Uluslararası Yükümlülükler”, *20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı*, Ed. Oya Çitçi, Ankara, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, 19-21 Kasım 1997, s.25; Tekin, Gözütok, a.g.e., s. 7.

⁴³ Pınar İlkaracan, “Uluslararası Stratejilere Bir Bakış”, *Sıcak Yuva Masalı: Aile İçi Şiddet ve Cinsel Taciz*, Haz. Pınar İlkaracan, Leyla Gülçür, Canan Arın, İstanbul, Metis Yayınları, 1996, s. 84.

Kadının evlilik yaşamında uğradığı ilk şiddete “hayır” diyememesi, aile içinde şiddetin sürmesine zemin hazırlamaktadır. İlk şiddet uygulamasının kadın tarafından başlanması erkeği cesaretlendirmektedir. Ancak kadının ilk kez uygulanan şiddete karşı koyması da çoğu kez mümkün olamamaktadır. Çünkü geleneksel değerlere göre ve kadının öğrendiği kültüre göre, şiddete uğrayan kadının sonuna kadar sabredip eşine karşı gelmemesi gerekmektedir. Zaten geleneksel kültürümüzde ne şiddete uğrayan eş, ne de ailesi kadının şiddete uğrama halinde boşanmasını göze alamamaktadır. Zira toplumumuzda boşanma hoş karşılanmamaktadır⁴⁴.

b. Şiddetin Çaresizlik Nedeniyle Kabullenilmesi

Şiddete uğrayan eşin ekonomik açıdan diğer eşe bağlı olması ve çocukların varlığı, kadın açısından büyük bir endişe kaynağı olmaktadır. Kadın hem kendi geleceği, hem de çocuklarının geleceğinden endişe ettiği için, kalacak yeri olmadığı, çocuklarının babasız büyümesini istemediği için ya da çocuklarından ayrı kalma olasılığı bulunduğu şiddeti kabullenmektedir. Boşanma halinde toplumsal baskı ile karşı karşıya kalacağı gerçeği de kadını çaresizlik içinde şiddeti kabul etmeye zorlamaktadır⁴⁵.

c. Şiddetin Doğalmış Gibi Kabullendirilmesi (Meşrulaştırma)

Şiddetin evrensel olduğu, yani her yerde ve herkeste görülebileceği düşüncesinin kabulü, şiddete uğrayan kadının şiddeti olağan görmesine yol açmaktadır. Bu bakış yüzünden yaşananlar doğal kabul edilir ve şiddete uğrayan kadın sesini çıkarmaz⁴⁶. Şiddete uğrayan kadında , şiddetin toplumsal bir norm olduğu inancı hakimdir.

---

⁴⁴ Uçar, **a.g.e.**, s. 91; İçli, **a.g.e.**, s. 90.

⁴⁵ İçli, **a.e.**, s. 17-95.

⁴⁶ Arslan, **a.g.e.**, s. 43.

d. Şiddetin Rasyonalize Edilerek Kabullenilmesi

Aile içi şiddete uğrayan kadın kendisini çevreleyen toplumsal ve kültürel değerlere atıfta bulunarak şiddeti doğrulama yoluna gitmektedir. Şiddetin çok ağır boyutlara ulaşmadığı durumlarda genellikle kadın bunu normal bir durummuş gibi görmekte ve sesini çıkarmamakta, hatta şiddeti yok saymaktadır. Zaman zaman da uğradığı şiddeti içselleştirmekte ve suçun kendisinde olduğu inancı ile yine sesini çıkarmamaktadır. Bu durumda şiddete uğrayan kadında şiddeti normalize edecek sebep-sonuç ilişkisi kurma çalışmasının bulunduğundan söz etmek gerekir⁴⁷.

B. AİLE İÇİ ŞİDDET KAVRAMI

1. Aile İçi Şiddet Kavramı

Aile içi şiddet , aile üyelerinden biri tarafından ailede yaşayan diğer üyenin yaşamını, fizik ve psikolojik bütünlüğünü veya bağımsızlığını tehlikeye sokan hareket, davranış ve eylemlerin bütünü olarak tarif edebiliriz. En yaygın olarak aile içi şiddet, eşler arasında erkeğin kadına şiddet uygulaması ve anne-babaların çocuklarına karşı şiddet uygulaması olarak ortaya çıkar. Bunun dışında çocukların anne-baba ya da büyükanne-büyükbabaya uyguladıkları şiddet yahut kadının kocasına uyguladığı şiddet şeklinde görülmektedir. Şiddet genellikle güçlü olandan güçsüze doğru uygulanmaktadır. Araştırma konumuzun kadına yönelik aile içi şiddet olması sebebiyle konuyu bu açıdan değerlendireceğiz.

1993 yılında Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan “Kadına Yönelik Şiddetin Yok Edilmesi Bildirisi” nin 1.maddesine göre, kadına yönelik şiddet “cinsiyete dayalı ve kadınlarda fiziksel, cinsel, psikolojik herhangi bir zarar ve üzüntü sonucunu doğuran veya bu sonucu doğurmaya yönelik, özel yaşamda veya kamu yaşamında

---

⁴⁷ **Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları**, 2.bs., Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Bizim Büro Basım Evi, 2000, s. 160-161. ; Uçar, **a.e.**, s. 93.

gerçekleşebilen her türlü davranış, tehdit, baskı veya özgürlüğün keyfi biçimde engellenmesidir” şeklinde tanımlanmıştır⁴⁸.

4-15 Eylül 1995 Pekin Deklarasyonunda, kadına yönelik şiddet, kadının fiziksel, cinsel veya psikolojik açılardan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan ve sonuçlanması muhtemel olan, tehdit, baskı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, ister toplum önünde, ister özel hayatta meydana gelmiş olsun, cinsiyete dayalı her türden şiddet olarak tanımlanmıştır⁴⁹.

Birleşmiş Milletler’ in 1991 yılındaki Deklarasyonunda “Kadınlarda, ister kamu alanında isterse özel yaşamlarında fiziksel, cinsel veya psikolojik yaralanma sonucunu doğuran veya böyle bir sonuç doğurmaya yönelik herhangi bir alandaki, cinsiyete dayalı her türlü eylem, ihmal, kontrol edici davranış veya tehdit veya özgürlüğünün keyfi biçimde kısıtlanması” kadına yönelik şiddet olarak tanımlanmıştır⁵⁰.

Eskiden kadına yönelik şiddetin aileye uzak tanıdıklar yada yabancılar tarafından yapıldığı düşünülmüşse de, özellikle 1970 yılından sonra gelişen Neo-Feminist akımın ataerki değerlere dayanan aile kurumunu sorgulayan yaklaşımı sonucunda⁵¹ aile içi şiddetin en çok eş tarafından gerçekleştirildiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Dünyada 1970’lerde başlayan kadına yönelik şiddeti durdurma faaliyetlerinin, Türkiye’de yankı bulması 1990’lı yılları bulur ki bunu sağlayan da Çankırı Yargıç Mustafa Durmuş olmuştur. Durmuş, kocasından dayak yemiş hamile bir kadının dava istemini reddederek, atasözlerinden birini “kadının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etmemek gerektiğini”, “mahkeme kararı” haline getirmiştir. Bu olay, 17 Mayıs 1987’de binlerce kadının sokaklara dökülmesine yol açmıştır.

⁴⁸ Birleşmiş Milletler Bildirisi 20.12.1993.

⁴⁹ Eylem Platformu ve Pekin Deklarasyonu: Dördüncü Dünya Kadın Konferansı, Pekin, Çin 4-15 Eylül 1995, Ankara, Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, s. 86.

⁵⁰ Arın, a.g.e., s. 130.

⁵¹ Nermin Abadan Unat, “İdeoloji Açısından Kadın Araştırmaları”, 20.Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı, Ed. Oya Çitçi, Ankara, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, 19-21 Kasım 1997, s. 7; Uçar, a.g.e., s. 97.

10 Mayıs 1987’de kadınlar, Ankara Gençlik Park’ında, anneler günü dolayısıyla bir eylem düzenlemişlerdir: “Annenizi sevip, karınızı dövüyorsunuz!”

17 Mayıs 1987’de “Dayağa Hayır” yürüyüşü, kadınların şiddete karşı ilk toplu tepkileri olmuştur. Türkiye’de kadına yönelik şiddet sorunuyla ilgili toplumsal duyarlılığı arttırmaya yönelik ilk girişim 1987’de bazı aydınlar ve sivil toplum örgütleri tarafından gerçekleştirilmiştir ve bu kapsamda “Dayağa Karşı Kadın Dayanışması Kampanyası” başlatılmıştır.

1990’ların başında, kadın danışma merkezleri ve sığınaklar gibi kurumsal hizmetler oluşturulmaya başlanmıştır. Ülkemizde kadına yönelik şiddete ilişkin kurumsal hizmetlere ilk örnek, Kadın Danışma Merkezleridir. 9 Mayıs 1990’da, “Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyası” kurumsallaşmıştır ve Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı kurulmuştur.

Aralık 1994’te Başbakanlık’ a bağlı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü bünyesinde değişik illerde kurulan “kadın misafirhaneleri”, yasal kısıtlılığına rağmen birçok şiddet görmüş kadına destek olmaya başlamıştır⁵².

2. Aile İçi Şiddetin Sebepleri

Aile içi şiddetin sebepleri üzerinde birçok bilim adamı araştırma yapmıştır. Bunlara göre aile içi şiddetin ortaya çıkma sebeplerini biyolojik, psikolojik ve sosyal sebepler olarak sıralamak mümkündür. Aşağıda bu sebepler alt başlıklar halinde incelenmiştir.

---

⁵² Ceyda Alpago, “Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Sığınma Evleri Olgusu”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2006, s. 36).

a. Biyolojik Sebepler

Biyolojik nedenler arasında, erkeklik hormonlarının etkisi, şizofreni, paranoid şizofreni gibi bazı akıl hastalıkları ile antisosyal kişilik bozukluğu gibi bazı ruhsal bozukluklar sayılabilir. Saldırgan yani şiddeti uygulayan aile bireylerinin büyük oranlarda erkek oluşu ve bu saldırgan davranışların ilerleyen yaşla birlikte azalmaya başlaması, erkeklik hormonlarının şiddet davranışında etkili olduğunu düşündürmektedir⁵³.

Hezeyanlar, hallüsinasyonlar, gerçeklikten uzaklaşma, duygusal cevapların kaybı, sosyal ilişkilerin bozulması gibi belirtilerle ortaya çıkan şizofreni ve bunun özel bir çeşidi olan şüphe, kıskançlık, kendini beğenmişlik gibi duyguların ön plana çıktığı paranoid şizofreni diye adlandırılan akıl hastalıkları da biyolojik nedenler arasındadır. Sorumsuz, tepkici ve düşüncesiz hareket etme, vicdansızca ve suç niteliğinde davranışlar gösterme ve bunlardan hoşlanma biçimindeki tutumların görüldüğü antisosyal kişilik bozuklukları da şiddetin biyolojik nedenlerindendir⁵⁴.

b. Psikolojik Sebepler

Erkekler niçin kadınları döverler? Çünkü bunu yapabilirler. Bir işi başardıklarını göstermeleri gerekmektedir.

Erkekler için eşlerini dövmenin kazançları; duygusal baskıları ortadan kaldırmak, hayal kırıklıkları için bir çıkış yolu bulmak ve kendi isteklerinin gerçekleşmesini garanti altına almaktır. Buna karşılık maliyet oldukça düşüktür. Çünkü: kadınlar gerek fiziksel, gerekse ekonomik açıdan yetersiz olduklarından şiddete karşı koyamazlar, toplum bu olguya aile içi özel mesele gözüyle bakar ve koruyucu toplumsal örgütlerin çabası da sınırlı kalır. Şiddeti uygulayan kişinin

---

⁵³ Emine Öztürk, “Türkiye’de Aile İçi Şiddet, Kadın Sığınma Evleri ve Din,” (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlahiyat Anabilim Dalı, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, İstanbul, 2008, s. 53).

⁵⁴ A.e.

karşılaşılabileceği en ciddi maliyet, eşin boşanma yoluyla kaybedilmesidir ki, bu da çoğu kez, şiddet uygulanmasının arttırılması yolu ile kontrol altına alınabilmektedir⁵⁵.

Kadına yönelik şiddet bazı kültürlerce desteklenmektedir. “Kızını dövmeyen dizini döver”, “Kadının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etmeyeceksin” gibi ata sözlerimiz bu duruma açık birer örnek teşkil etmektedir.

c. Sosyal Sebepler

Şiddetin sebeplerini açıklayan kuramsal görüşler üç gruba ayrılır.

Birinci grup, şiddetin doğuştan var olduğunu kabul eder; ikinci grup şiddetin öğrenilir olduğunu savunur; üçüncü görüş ise şiddeti, çevreden gelen uyarılara tepki olarak nitelendirir. Kanaatimizce şiddet öğrenilir.

Şiddet uygulama, öğrenilebilen bir davranıştır. En önemli öğrenme kaynağı ise, şiddeti uygulayan kişinin kendi ailesidir. Çocukluk ve gençlik dönemlerinde, aile içi şiddetin uygulandığı bir ortamda yetişenlerin, şiddet gösterme eğilimine sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca şiddetin, toplum tarafından paylaşılan bir değer yargısı olarak kabul edilmesi ve kuşaktan kuşağa aktarılması da sosyal bir neden olarak kabul edilmektedir. Toplumların sahip oldukları iletişim becerilerinin yetersizliği, duygu ve düşüncelerin kışkırtıcı biçimlerde ifade edilmesi alışkanlığı, bilinçsizce yapılan suçlamalar, hatalı namus ve ahlak anlayışları da şiddetin sosyal nedenleri arasında sayılabilir.

Yoksulluk, hayat karşısında şanssız olmak, beklentilerin ve kazanılmış niteliklerin yoksunluğu gibi sosyo-ekonomik baskı unsurları da şiddet uygulamasına neden olabilmektedir.

---

⁵⁵ Uçar, a.g.e., s. 91.

Alkol ve madde bağımlılığı olan kişiler ise gerek bu sosyal faktörlerin gerekse kullandıkları bağımlılık yaratan maddelerin yol açtığı ruhsal etkiler sonucunda şiddet uygulamaya daha çok yatkındırlar.

Genelde aile içi şiddete sosyolojik bir bakış açısı getirmeye çalışanların çoğu, şiddeti aile içindeki sosyal strese bağlamaktadırlar. Üstelik bazı yazarlar ailedeki sosyal stres faktörlerini aile yapısında paylaşılan kültürel değerler ve pratiklerle ilişkilendirmektedirler.

Şiddeti, kendini kaybetme; davranışların kontrolünün kaybedilmesi ile açıklayan yaklaşım kabul görmemektedir. Saldırgan kişilerin sadece belli yerlerde ve belli kişilere karşı şiddet kullandığı görülür. Örneğin bu kişiler evde eşlerini döverken, ne kadar kızgın olurlarsa olsunlar patronlarına veya bir polise saldırmaya kalkışmazlar. Ailede şiddet kullananların şiddet taktiklerini de dikkatlice seçtikleri görülmektedir. Eşlerini sıklıkla etrafta başkaları yokken belirgin bir iz veya önemli zarar bırakmayacak şekilde dövme gibi tutumlar, taktikler şiddet kullananların aslında davranışlarını kontrol edebildiklerini göstermektedir.

Ailede şiddet görme, kişinin çocukluk ve gençlik dönemlerinde, aile içi şiddetin uygulandığı var olduğu bir ortamda yetişmesi veya şiddete maruz kalması sonraki yaşamda, yetişkinlikte, ailede ve toplumsal alanda şiddet uygulayan bireye dönüşme olasılığını arttırmaktadır.

Sosyal öğrenme kuramına göre, şiddet taklit yoluyla öğrenilen bir davranıştır. En önemli öğrenme kaynağı ise, şiddeti uygulayan kişinin kendi ailesidir. Çocuk istediklerini elde etmek için şiddetin etkin bir araç olduğunu öğrenir. Bazı ailelerde yetişkinler davranışları ile sadece çocuğa model olmakla kalmaz, özellikle erkek çocuğun kız kardeşlerine hatta annesine şiddet uygulaması hoş görülür, hatta kimi durumlarda ödüllendirilir. Erkek çocuklar ayrıca kahve, sokak gibi ev dışındaki ortamlarda da kadını kontrol edebilmek için erkeğin şiddete başvurabileceği bilgisini edinir.

Aile içi şiddetin oluşumunda medya da rol oynamaktadır. Medya ürünlerinin cinsiyetçi yapılar içinde kurgulanmış olduğunu görüyoruz. Toplumsal, geleneksel söylemler yaygın olarak kullanımdadır. Bu söylemlerde, şiddet olgusu doğallaştırılıp, normalleştirilmektedir. Erkeğin üstünlüğü ve kadının ikincilliği sürekli olarak tekrarlanmaktadır. Kadına yönelik şiddet dizilerde, filmlerde, gazetelerde, dergilerde, internet sitelerinde aşırı boyutlara vardırılarak, yaygınlaştırılmaktadır. Örneğin kıskançlık, namus, aşağılama, hakaret, dayak gibi psikolojik ve fiziksel şiddet türleri, tüm dizilerde sıkça karşımıza çıkmaktadır. Reklamlarda kadını ezik, zavallı gösterilmesi de şiddetin oluşumuna destek vermektedir. Medyanın şiddet üretmesi ve topluma şiddet pompalaması, üzerinde daha derinlemesine düşünmeyi gerektiren bir konudur⁵⁶.

Kadınların evlerinde olup biteni kimse ile paylaşmamaları, aile içi şiddetin artmasına neden olmaktadır. Kadınlar, kadına yönelik şiddetle ilgili yaşadıklarını toplumsal baskı sebebiyle, utandıkları için, toplumla yüzleşmeyi göze alamamaktadır. Yapılan araştırmalara göre aile içi şiddetin beş boyutu tespit edilmiştir. Bu beş boyutu şöyle sıralayabiliriz:

i) Ekonomik Boyut : Ailenin geçimini sağlamada çekilen zorluklar, işsizlik, eşlerden birinin yoğun iş temposunda çalışması, ekonomik problemler gibi tutum ve davranışları kapsar.

ii) Sosyo-Psikolojik Boyut : Eşlerden birinin psikolojik sorunlarının olması, ailesine karşı ilgisiz olması, saygısız olması, alkol ve uyuşturucu madde bağımlısı olması gibi durumlarda ortaya çıkan davranışları kapsar.

iii) Psiko-Fizyolojik Boyut : Eşlerden birinin psikolojik sorunlarının olması ve alkol ve uyuşturucu madde bağımlısı olması gibi durumlara bağlı olarak ortaya çıkan davranışları kapsar.

---

⁵⁶ Öztürk, a.e., s. 59.

iv) Sosyal Boyut : Aileye yönelik yakın akrabaların müdahaleleri ve eşlerin küçük yaşta zorla evlendirilmeleri gibi sosyal çevreden gelen baskı ve müdahaleleri kapsar.

v) Biyolojik Boyut : Genelde kadının çocuğunun olmaması ya da erkek çocuk doğuramaması nedeniyle ortaya çıkan davranışları kapsar⁵⁷.

Aile içi şiddetin ortaya çıkmasında en çok etkin olan nedenler sosyo-psikolojik nedenlerdir. Yakın akraba müdahaleleri aile içi şiddetin çıkmasında önemli bir yer tutmaktadır⁵⁸.

3. Şiddetin Etkileri

Şiddet, hem şiddete uğrayan eş, hem evdeki çocuklar hem de toplum üzerinde derin izler bırakmaktadır. Bu nedenle bu başlığı alt başlıklar halinde incelemeyi uygun gördük.

a. Şiddetin Kadın Üzerindeki Etkileri

Şiddete uğrayan kadının, şiddeti yaşarken gördüğü etkileri uzun vadede ve kısa vadedeki etkiler olmak üzere iki gruba ayırarak inceleyebiliriz.

(1) Şiddetin Uzun Vadede Kadın Üzerindeki Etkileri

Şiddete uğrayan kadınlarda yapılan araştırmaya göre şiddetin yaşanmasından bir süre sonra yani uzun vadede en sık rastlanan durumlar; uyku bozuklukları, yemek

---

⁵⁷ Uçar, a.g.e., s. 101.

⁵⁸ Öztürk, a.g.e., s. 144.

yeme bozuklukları, somatik veya psikosomatik şikayetler, depresyon⁵⁹ yaralanmalar, sakat kalmalar, suçluluk duygusu, utanç duygusu, alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı, toplumdan ve çevreden soyutlanma, korunmasız cinsel ilişkide bulunma, evden kaçma, cinsel hayatta yaşanan zorluklar, başarısız okul, iş ve sosyal hayatında bozukluk, sık sık yaşanan öfke patlamaları, ve son olarak da ölüm isteği ve intihar etme düşüncesi, genellikle de bunu gerçekleştirme olarak özetlenebilir.

Sağlık kurumlarına başvuran kadınlarda deride morluk, kesik, kırık, iç organ yaralanmaları, organ kayıpları, kalıcı sakatlıklar, istenmeyen gebelikler, AIDS gibi cinsel yolla bulaşan hastalıklara rastlanmaktadır.

(2) Şiddetin Kısa Vadede Kadın Üzerindeki Etkileri

Şiddete uğrayan kadınlarda yapılan araştırmaya göre , şiddet yaşanması anında yani kısa vadede en çok “öğrenilmiş çaresizlik”⁶⁰ diye adlandırılan , yani olaylar karşısında pasif kalma, olayları değiştirmek için yapılabilecek hiçbir şey olmadığına dair inancın yerleşmiş olması görülmektedir. Bunu şiddeti önlemeye yönelik çaba içinde olmak yerine, olaylara karşı sessiz kalmak, izlemektedir. Kadın şiddet sebebiyle yoğun korku ve panik atak yaşar. Kadın hiçbir işi kendisinin yapamayacağını düşünür, olaylara uzun vadeli ve geniş açıdan bakabilme yeteneğini kaybetmektedir, yani kısacası özgüvenini yitirmektedir.

---

⁵⁹ Şahika Yüksel, “Kadınların Kendilerini Şiddetten Koruması Neden Zor?”, **Evdeki Terör: Kadına Yönelik Şiddet**, İstanbul, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Yayınları, 1996, s. 103.

⁶⁰ A.e., s. 11-12.

b. Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri

Şiddetin uygulandığı yer genellikle ev ortamı olmaktadır. Bu da evdeki çocukların şiddete tanık olmasına yol açmaktadır. Bu da çocuklar üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Yapılan araştırmalara göre evdeki şiddete tanık olan erkek çocuklar saldırgan olmaya meyilli olurlar. Kız çocuklar ise şiddete uğrayan annelerini görmeleri sebebiyle, genellikle yaşanan her şeye boyun eğme davranışını benimseyerek hiçbir şekilde aksi yönde tavır koymamaktadırlar.

Yapılan araştırmalara göre, şiddetin yaşandığı ailelerde yaşayan çocuklarda psikolojik rahatsızlıklara daha sık rastlanmaktadır. Çocuklar bazen suskunluk⁶¹, bazen de uyuşturucu, alkol bağımlılığı, intihar etme girişimi, yaşa dışı davranış⁶², okula gitmeme, okul başarısını düşürme, devamsızlık gösterme ya da eğitimi yarıda bırakma şeklinde eğilimler içine girmektedirler. Aile içinde şiddet gören çocuk bunu diğer kuşaklara da aktarmaktadır.

T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün 2008 yılında yapmış olduğu araştırmaya göre şiddet yaşamış her on kadından dördünün çocuğunda “anneye veya diğer çocuklara karşı saldırgan olma” davranışı görülürken, bu oran şiddet yaşamamış kadınların çocukları arasında yarı yarıya azalmaktadır (Tablo 5.).

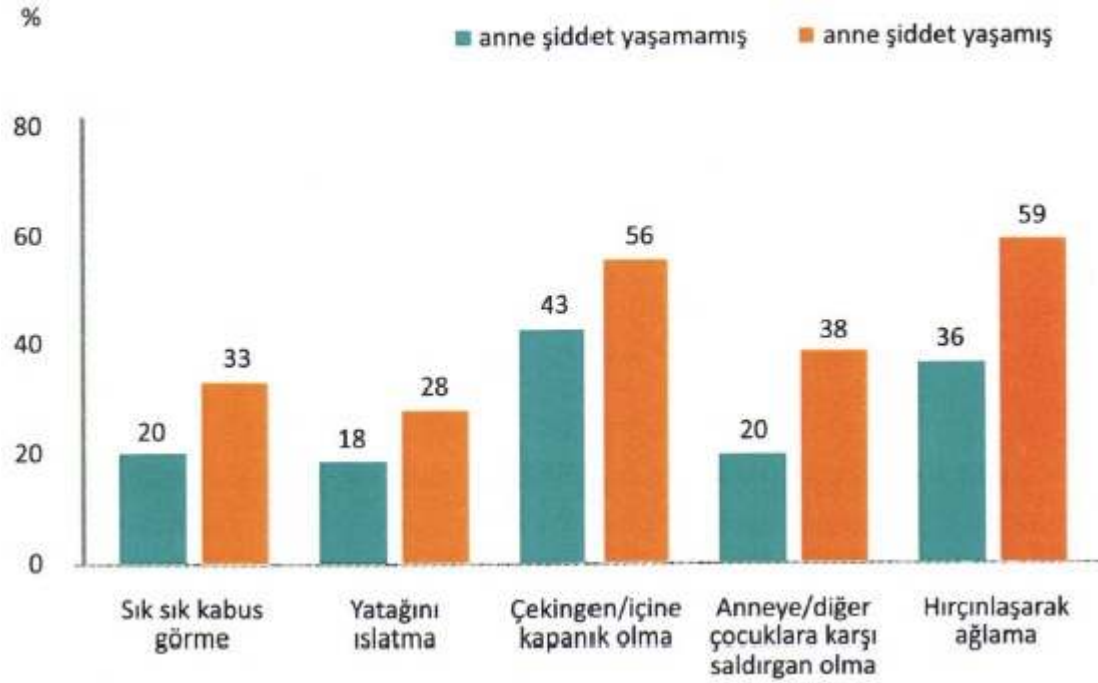
---

⁶¹ Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları, s. 171.

⁶² Yasemin Işıktaç, “Sosyolojik Açıdan Çocuk Suçluluğu ve Bir Hukuk Devleti Olan Türkiye’de Devletin Cezalandırma Yetkisini Kullanış Biçimi”, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arşivi, 3. Kitap, İstanbul, Alfa Yayınları, 1996, s. 199.

Annenin fiziksel veya cinsel şiddet yaşama durumuna göre çocuklarda görünen bazı davranış sorunlarının yüzdesi, Türkiye 2008

Tablo 5.

c. Şiddetin Toplum Üzerindeki Etkileri

Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Yüksek Okulu öğretim görevlisi Emre Yanikkerem ve Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu öğretim üyesi Yard. Doç. Dr. Aynur Saruhan “Kadına Yönelik Şiddet” konulu İzmir İli Bornova Sağlık Grup Başkanlığına bağlı Evka 4 Sağlık Ocağı Bölgesinde 345 kadın ile bir araştırma yapmışlardır.

Bu araştırmaya katılan kadınların yüzde 42.03’ünün ilkokul mezunu ve büyük bir çoğunluğunun (yüzde 69.27) ev kadını olduğu saptanmıştır. Ailenin gelir durumu incelendiğinde, yüzde 43.48’inin gelirlerinin giderlerinden az olduğunu ve yüzde 65.22’sinin herhangi bir sosyal güvenceye sahip olmadığı saptanmıştır.

Araştırmaya katılan kadınların, “kadın şiddeti hak eder mi?” sorusuna, yüzde 91.88’i “Hayır, kesinlikle hak etmiyor”, yüzde 8.12’si ise “Bazı durumlarda kadın şiddeti hak eder” yanıtlarını vermişlerdir.

Kadınların yüzde 11.30’u çocukluklarında ana-babalarından “sık sık” dayak yediklerini belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan kadınların yüzde 91.01’i gibi büyük bir çoğunluğu kadınların ekonomik destek yokluğu nedeni ile şiddet ortamında yaşamaya devam ettiklerini düşünmektedirler.

Çocuklar için endişelenme, şiddete katlanmanın bir diğer nedenidir. Bununla birlikte eşlerinden korktukları için şiddet ortamında yaşamaya devam ettiklerini söyleyen kadınların oranı (yüzde 77.1) da bir hayli yüksektir. Kadınların yüzde 35.07’si eşleri tarafından dövülmüş, bunların yüzde 12.47’si ise fiziksel şiddet yüzünden yaralanmıştır. Araştırmaya göre kadınların yüzde 19.23’ü gebelik döneminde eşleri tarafından fiziksel şiddete maruz kalmışlardır. Yine bu araştırmaya göre kadının hakarete uğrama oranı yüzde 41.45’tir. Kadınların yüzde 60 gibi büyük bir çoğunluğu mülk sahibi değildir, yatırımları eşlerinin üzerindedir.

Erkeklerin yüzde 19.72’si ise, kadın hasta iken ve sağlıklı elverişli olmadığı halde cinsel ilişkide ısrar etmektedir. Eğitim seviyesi düşük kadınların daha ağır derecede şiddete uğradığı tespit edilmiştir.

15 yaşın altında evlenen kadınlar ve imam nikahlı olan kadınlar daha fazla şiddete maruz kalmaktadır. Eğitim seviyesi düşük erkekler daha fazla şiddet uygulamaktadır. Çocuk sayısı arttıkça şiddete uğrama oranı artmaktadır. Aile içi şiddetin çok önemli ve yaygın bir problem olduğu ve ülkemizde de yoğun olarak yaşandığı, bu araştırma ile desteklenmektedir⁶³.

---

⁶³ “Kadın Şiddeti Hakeder mi?”, http://www.ucansupurge.org/arsiv/www.ucansupurge.org/index9e5a.html?option=com_content&task=view&id=1909&Itemid=73, (Çevrimiçi), 02 Şubat 2010.

Başlangıçta sanki aile içi şiddetin toplum ile ilişkisi yok gibi görülse de, aslında aile içi şiddet ülkelerin hem toplumsal hem de ekonomik anlamda kalkınmalarına engeldir. Şiddete uğrayan kadın açısından bakacak olursak, uğranılan şiddet sebebiyle sağlık hizmetlerine olan ihtiyaç ve tedavi masrafları artacak, bunu karşılayacak olan hastane ve sağlık ocağı gibi devlet kuruluşları zor duruma düşecek, şiddet sebebiyle evdeki çocukların ve eşin psikolojisi bozulacak, çocuk belki de eğitimini yarıda bırakacak, topluma faydalı bir birey olmak yerine, yasa dışı yollara sapabilecektir. Uğranılan şiddet sebebiyle kadın işe gidemeyecek, ve üretim düşecektir. Çoğaltılabilecek bu gibi örneklerin hepsi toplumun gerilemesine sebebiyet vermektedirler.

4. Töre ve Din Açısından Aile İçi Şiddet

Türkiye’de en sık rastlanan aile içi şiddet çeşitlerinden bir tanesi de namus cinayetleri olgusudur. Namus cinayetlerinin iki kategoride incelenmesi uygun olacaktır. Bunlardan birincisi ferdi boyuttaki namus cinayetleridir. Bu tür cinayetlerde, genellikle aile bireylerinden birinin sosyal değerlere aykırı sayılabilecek bir hareketi olduğunda, diğer aile bireyinin diğerini öldürmesi şeklinde ortaya çıkan, planlı olmayan, çoklukla aniden ortaya çıkan namus cinayetleridir. Genellikle Güneydoğu Anadolu Bölgemizde görülen ikinci türdeki namus cinayetleri ise, genellikle öldürülen kişinin, tüm ailesi tarafından alınan ortak bir karar üzerine töre gereği öldürülmesinden dolayı töre cinayetleri olarak adlandırabileceğimiz cinayetlerdir. Töre cinayetlerinin dinamiklerinin din, iktidar ve namus anlayışı olduğunu söyleyebiliriz. Töre cinayetlerinde kadının öldürülmesinin nedenlerini, kızın ailesinin isteği dışında birisiyle duygusal ilişkiye girmesi, gayri meşru bebek doğurması, kadının kocasını terk edip başkasıyla kaçması, kızın bir gence sevdalanması, kızın evlilik öncesi hamile kalması, kızın sevdiği gençle evden kaçması, kızın kötü yola düşmesi vb. sayılabilir.⁶⁴

---

⁶⁴ Öztürk, a.g.e., s. 113.

Türkiye’de töre ve namus cinayetlerinin sembolü olan Güldünya, namus temizleme amacıyla erkek kardeşi tarafından üstelik hastanede öldürülmüştür⁶⁵. Yargıtay, Güldünya cinayetinin namus terörü olduğunu karar vermiştir⁶⁶.

Güneydoğu’daki kadınlar üzerinde yoğun bir toplumsal baskı vardır. Üstelik haklarını savunmaları için bir çalışma yoktur. Evlilik öncesi baba baskısı, evlilik sonrası koca baskısına dönüşmektedir. Bu yüzden Güneydoğu Bölgesinde kadınların intiharına daha çok rastlanmaktadır.

Töre ve namus cinayetleri sebebiyle aile içi şiddetin çok arması üzerine 2006/17 Sayılı “Çocuk ve Kadına Yönelik Şiddet Hareketleri ile Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler” başlığı ile Başbakanlık Genelgesi 4 Temmuz 2006 tarihinde yayınlanmıştır. Bunun akabinde de İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü 11.1.2007 tarih ve 2007/6 Sayılı Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesine Yönelik Tedbirlerin Koordinasyonu Konulu Genelgesi yayınlanmıştır. Bu konudaki ayrıntılı açıklama kadın konukevleri/ sığınma evleri bölümünde yapılmıştır.

C. HUKUKSAL AÇIDAN AİLE İÇİ ŞİDDET

1. Genel Olarak

Anayasamızın 41. maddesi gereğince toplumun temeli olan aile, devlet tarafından koruma altına alınmıştır. Devletimiz aile içi şiddetin engellenmesine, giderilmesine çok önem vermiş ve özel kanunlarla da aile içi şiddeti düzenlemek yoluna gitmiştir. 4320 sayılı Kanun ile aile içi şiddet için özel bir düzenleme yapılmıştır. Ayrıca Türk Ceza Kanunu ve Türk Medeni Kanunu’nda da düzenlemek yapılmıştır.

---

⁶⁵ Radikal Gazetesi, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=108064>, (Çevrimiçi), 02 Şubat 2010.

⁶⁶ http://www.ucansupurge.org/index.php?option=com_content&view=article&id=218:yargitay-namus-cinayeti-teroerduer&catid=52:dier&Itemid=114, (Çevrimiçi), 02 Şubat 2010

2. Ceza Hukukunda Aile İçi Şiddet

a. Genel Olarak

12.10.2004 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanan Yeni Türk Ceza Kanunu’nda yapılan düzenlemeler ile aile içi şiddete uğrayan kadını koruyucu nitelikte özel ve genel nitelikte maddeler bulunmaktadır.

Türk Ceza Kanunu’nun “Kişilere Karşı Suçlar” bölümü olan birinci bölümde hayata karşı suçlar düzenlenmiştir. ”Bir insanı kasten öldüren kişi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır” şeklinde hüküm tesis edilmiştir. (TCK m. 81) 84/3 bendinde ise intihara teşvik ve yardım suçu neticesi sebebiyle ağırlaşmış hali düzenlenmektedir.

İkinci kısım ikinci bölümünde ise “Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar” bölümünde 86. maddede “kasten yaralamayı” düzenlenmektedir. Eylemin belirli akrabalar ile eşe karşı yapılması ağırlaştırıcı neden sayılmaktadır. (TCK m.86/2) Türk Ceza Kanunu’muz 87 maddesinde ise neticesi sebebiyle ağır yaralama suçu düzenlenmiştir. Bu da aile içi şiddete uğrayan kadınları koruyan bir maddedir.

Türk Ceza Kanunu’muzun ikinci kısım ikinci bölümünde ise “İşkence ve Eziyet” suçu düzenlenmiştir. 94. madde metninde işkence suçu tanımlanmıştır. 95. maddede ise neticesi sebebiyle ağırlaşmış işkence suçu düzenlenmiştir. Eziyet suçu ise 96. madde düzenlenmiştir. Maddenin 2. fıkrasında eziyet suçunun ağır cezayı gerektiren nitelikli unsuları belirtilmiştir. Türk Ceza Kanunu’muzun 102/2 maddesi eşe karşı cinsel saldırıda bulunulmasını suç olarak düzenlemiştir. Böylece evlilik içi tecavüz olgusu Türk Ceza Kanunu’muz da yer almıştır.

Türk Ceza Kanunu'muz, eşlerin birbirlerine karşı kasten yaralama dışında kalan kötü muameleleri (TCK m.232/1) ile aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlalini de suç olarak görmüştür. (TCK m. 233/1-2)

233. madde hamile olduğunu bildiği eşini çaresiz durumda terk eden erkeği cezalandırmaktadır. Söz konusu madde evlilik olmasa dahi sürekli birlikte yaşayan ve kendisinden hamile kaldığını bildiği kadını çaresiz bırakarak terk eden erkeği de cezalandırmaktadır.

Aile içi şiddete uğrayan kadın açısından Türk Ceza Kanunu'muzun 86., 232. ve 233. maddelerinde belirtilen cezaların her birini ayrı ayrı hükmolunabileceğini düşünüyoruz.

Yetkili hakim ve savcı kararı olmaksızın kişiyi bekaret kontrolüne götüren eş ve bu muayeneyi mahkeme kararı olmaksızın yapan kişi hakkında üç aydan bir yıla kadar hapis cezası getirilmiştir.

Velayet hakkı elinden alınmış olsa dahi, babanın on altı yaşını bitirmemiş bir çocuğu veli, vasi veya bakım ve gözetim altında bulunan kişinin yanından kaçırmaması veya alıkoyması suçtur ve cezalandırılmaktadır. Çocuk henüz on iki yaşını bitirmemiş ise ceza daha da arttırılmaktadır.

Velayet hakların kaldırılmış olsa bile, itiyadi sarhoşluk, uyuşturucu madde kullanma veya onur kırıcı yaşayış tarzı nedeniyle özen noksanı veya kusurundan dolayı çocuklarının ahlak, güvenlik ve sağlıklarını ağır şekilde tehlikeye sokan anne ve babaya üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile hükmolunabileceği hükmü getirilmiştir.

Türk Ceza Kanunu'muzda cinsiyet eşitliği lehine ve aile içi şiddet ile ilgili önemli değişiklikler yapılmış ise de, hala önemli eksiklikler bulunmaktadır. Örneğin kız kaçırma, tecavüz gibi suçlar kişilere karşı suçlar başlığı altında değil, aile ve genel ahlak düzenine karşı suçlar başlığı altında ele alınmıştır. Bir kişiye (kadına) karşı,

“insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, aşağılanması yol açacak davranışlar”, yerinde bir düzenleme ile eziyet suçu kapsamında değerlendirilmiştir. Ancak bu suçlar ani olarak değil, sistematik bir biçimde devamlı, işlenmesi durumunda cezalandırılmaktadır.

Aile hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi suç olarak tanımlanmıştır. Ancak bu suçun oluşması için terk olgusunun gerçekleşmemesi gerekir. Aksi takdirde terk suçu oluşmaktadır.

b. Öldürme

Türk Ceza Kanunu'nun “Kişilere Karşı Suçlar” bölümü olan Birinci Bölümünde “Hayata Karşı Suçlar” düzenlenmiştir. “Bir insanı kasten öldüren kişi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır” denilmektedir. (TCK m. 81) Bu maddede kasten öldürme suçunun temel şekli tanımlanmıştır. Kanun koyucu böyle bir suçu işleyen kocayı müebbet hapis cezası ile cezalandırarak şiddete uğrayan kadının hayat hakkını korumak istemiştir. TCK 82/d maddesinde bu fiilin akrabalık ilişkisi içinde bulunan kişilere karşı işlenmesi nitelikli hal olarak sayılmıştır. Yine aynı kanunun 82/f bendinde bu suçun gebe kadına işlenmesi durumu da nitelikli hal olarak düzenlenmiştir. Maddenin j bendi uyarınca ise töre saiki ile öldürme halinde ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmedilebilecektir. Yeni doğan bebeğine Umut adını vererek kendisine yeni bir yaşam kurmak isterken, doğumdan hemen sonra erkek kardeşleri tarafından hastanede başından vurularak öldürülen Güldünya Tören buna en iyi örnektir.

TCK m. 84/3 intihara teşvik ve yardım suçu neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış halini düzenlemektedir. İntihara teşvik ve yardımın cezalandırılabilmesi için kişinin intihar etmesi şart değildir, teşvik ve yardım sonucunda intiharın gerçekleşmesi halinde de söz konusu fıkra göre cezanın arttırılması gerekmektedir. Ülkemizde aile içi şiddet sebebiyle intihar etmeyi düşünen kadın sayısının fazlalığı dikkate alınınca bu maddenin önemi ortaya çıkmaktadır.

c. Kasten Yaralama

Yeni Türk Ceza Kanunu'muzun İkinci Kısım İkinci Bölümünde ise Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar bölümü 86. maddede “kasten yaralama” düzenlenmektedir. Eylemin belirli akrabalar ile eşe karşı yapılması ağırlaştırıcı neden sayılmaktadır .(TCK m.86/2) Ve bu konuda şikayet aranmaksızın verilecek ceza yarı oranında artırılmaktadır. Bu konuda Anayasa Mahkemesine işbu “şikayet aranmaksızın” ibaresinin kaldırılması için yerel mahkemelerce başvuruda bulunulmuş ise de, Anayasa Mahkemesi bu talepleri 3.1.2008 tarihli kararı ile yerinde olarak reddetmiştir⁶⁷. Türk Ceza Kanunu'muzun 87. maddesinde ise neticesi sebebiyle ağır yaralama suçu düzenlenmiştir. Bu madde de yine aile içi şiddete uğrayan kadınları koruyan bir düzenlemedir.

d. İşkence ve Eziyet

Türk Ceza Kanunu'muzun İkinci Kısım İkinci Bölümünde ise “İşkence ve Eziyet” suçu düzenlenmiştir. 94. madde metninde işkence suçu tanımlanmıştır. Bir kişiye insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel ve ruhsal yönden acı çekmesine, algılama ve irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışlarda bulunulması işkence olarak kabul edilmektedir. İşkence teşkil eden fiilleri, kasten yaralama, hakaret, tehdit, cinsel taciz niteliği taşıyan hareketler olarak sayabiliriz. Ancak bu hareketlerin ani değil, sistematik bir şekilde işlenmesi gerekmektedir. Süreklilik arz eden bu hareketlerin kişinin psikolojisi, ruh sağlığı, algılama ve irade yeteneği üzerinde tahrip edici etkilerinin olması gerekir.

Yeni Türk Ceza Kanunu'muzda bir kişiye (kadına) karşı “insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel ve ruhsal yönde acı çekmesine, aşağılanmasına yol

---

⁶⁷ Anayasa Mahkemesinin 2005/151 Esas ve 2008/37 Karar Sayılı 3.1.2008 RG 29.3.2008 ve 26831 Sayılı Kararı.; Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen, Ahmet Caner Yenidünya, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 10. bs., Ankara, Turhan Kitabevi, 2010, s. 164.

açacak davranışlar”, eziyet suçu kapsamında değerlendirilmiştir. Bu yerinde bir düzenleme olmuştur. Ancak önceden de belirtildiği üzere, bu suçların ani olarak değil, sistematik olarak işlenmesi halinde cezaya hükmedilmektedir.

e. Cinsel Suçlar

Türk Ceza Kanunu’muzda cinsel suçlar “Kişilere Karşı Suçlar” başlığı altında “Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar” bölümünde düzenlenmiştir. Cinsel saldırı suçu, kişilerin üzerinde cinsel davranışlarda bulunulması suretiyle, bir kişinin vücut dokunulmazlığının ihlal edilmesi şeklinde tanımlanmıştır. Yeni Türk Ceza Kanunu’muzda cinsel taciz suçu ve cinsel saldırılar, 102. maddede düzenlenmiş olup, soruşturma ve kovuşturma yapılması mağdurun şikayetine bağlanmıştır. Cezası ise 2 yıldan 7 yıla kadardır. 102 madde bu saldırının gerçekleşebileceği her türlü olasılığı kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Vücudun herhangi bir kısmına, organ veya sair cisim sokulmasının başka amaçla gerçekleşmesi halinde de bu maddeye göre ceza verilebilmektedir. Örneğin ağıza cop, cetvel, şişe sokulması bu madde kapsamına göre nitelikli cinsel saldırı sayılabilecektir.

Tecavüz ise aynı maddede düzenlenmiş olup, cezası arttırılmış olup, 7 yıldan 12 yıla kadardır. Tecavüzün eşe karşı işlenmesi ve eşin şikayetçi olması halinde soruşturma ve kovuşturma yapılacaktır. Bunun da cezası yine 7 ile 12 yıl arasındadır.

Yeni düzenleme ile, cinsel saldırı suçunun ağırlaştırılmış halleri düzenlenerek, cinsel saldırı suçunun işlenmesi suretiyle mağdurun beden ve ruh sağlığının bozulmasına neden olunması halinde, daha ağır ceza cezalandırılacağı hükmü getirilmiştir. Artık Ceza Kanunu’muzda ruh sağlığı kavramı vardır. Ancak bu kavramda göreceli bir kavram olduğu için, bu kavramın kargaşaya neden olmaması için, gerekli çalışmalar yapılmaktadır.

f. Sözel Şiddet İçeren Suçlar

Yeni Türk Ceza Kanunu'muzun 125.maddesinde hakaret suçu tanımlanmıştır. Hakaret suçunu işleyen kocanın cezalandırılmasıyla korunan hukuki değer, hakarete uğrayan kadının şeref, haysiyet ve namusu, toplum içindeki itibarı ve toplumdaki saygınlığıdır. Bu kanun maddesi ile sözel şiddete uğrayan kadın şikayetçi olabilecektir.

3. Medeni Hukukta Aile İçi Şiddet

a. Genel Olarak

Medeni Kanunu'muz uyarınca şiddete uğramak, boşanma, maddi ve manevi tazminat ve nafaka talebine hak kazandırır.

Medeni Kanunu'muzda herkesin evleneceği kişiyi kendisinin seçme hakkı vardır. Zorla, tehditle veya hileyle yapılan evliliğin iptali için evlilik tarihinden itibaren beş yıl içinde eşin dava açma hakkı vardır.

Medeni Kanunu'muzun evlilik birliğini düzenleyen 195, 196, 197 maddelerine göre hakime bazı durumlarda önlemler alma yetkisi tanınmıştır. Bu düzenlemeler ile kanun koyucu, aile içi şiddete maruz kalan kadının endişelerini gidermek istemiştir. Aşağıda bu düzenlemelere ayrıntılı biçimde yer verilmiştir.

MK m. 195. uyarınca genel olarak eşler arasında uyuşmazlık çıktığında hakime başvuruda bulunma hakkı tanınmıştır. 196. maddeye baktığımızda ise eşlerden biri, (ki bu genellikle erkek olmaktadır) aileye karşı yükümlülüklerini yerine getirmedğinde bu yükümlülüğü, özellikle parasal katkının belirlenmesi şekline karar verebilmektedir. 197. maddeye göre ise bazı durumlarda kişiliğin tehlikede olması

veya ekonomik güvenliğin tehlikede olması durumunda eşler ayrı yaşama hakkına sahip olmasalar bile ayrı yaşayabilmektedirler. Bu durumda da ortak konuttan yararlanma, malların kullanımı konusunda, çocuğun kimde kalabileceği hususlarında karar verilebilmektedir. Bu düzenlemeler ile aile içi şiddete uğrayan kadının kalacak yer sorunu, nafaka sorunu, ve şiddet ortamından uzaklaştırılıp, ayrı yaşama hakkı kanunla güvence altına alınmıştır.

Medeni Kanunu'muza göre eşlerden biri, meslek veya iş seçiminde diğerinin iznini almak zorunda değildir. Ancak meslek ve iş seçiminde ve bunların yürütülmesinde evlilik birliğinin huzur ve yararı göz önünde tutulur denilmektedir ki bu düzenleme ekonomik şiddete kesinlikle izin vermemektedir.

Medeni Kanunu'muzun 174. maddesi gereğince maddi ve manevi tazminat ile birlikte, aynı evde yaşarken evin geçimine kazancı ile katkıda bulunmayan eşten nafaka talep edilmesi mümkündür. Ayrı evde yaşamak nafaka istemeye engel değildir ancak bunun için talepte bulunulması gerekir. Bu konudaki talepler de boşanma hükmünün kesinleşmesinin üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğramaktadır. (MK. m.178). Medeni Kanunu'muzun 174. maddesi hükümleri sadece boşanma için söz konusu olup, ayrılık kararında ise maddi-manevi tazminata hükmedilemez.

Medeni Kanunu'muz uygun bir tazminattan söz etmektedir. Hakim tarafların iktisadi ve sosyal durumları, kusur dereceleri, evlilik süreleri, yaşları, tazminat isteyen kadının sağlık durumu ve kazanç sağlama imkanlarını göz önüne alarak tazminat miktarını ayarlamaktadır. Tazminatın mutlaka para olması da gerekmemekle birlikte mal olarak verilmesi de mümkündür.

Tazminatın toptan veya durumun gereğine göre irat biçiminde ödenmesine de karar verilebilir.(MK. m. 176/1)

b. Hayata Kast Nedeniyle Boşanma Davaları

Hayata kast nedeniyle boşanma sebebi Medeni Kanunu'muzun 162. maddesinde düzenlenmiştir. Hayata kastın anlamını, karı ve kocadan birinin diğer eşi öldürmek amacıyla yaptığı eylemler olarak tanımlayabiliriz⁶⁸. Hayata kast öldürmeye teşebbüs derecesinde kalan fiiller için geçerlidir. Zira ölüm olduğunda zaten evlilik otomatik olarak sona erer, boşanma söz konusu olmaz. Hayata kast bizzat öldürmeye teşebbüs şeklinde olabileceği gibi eşi intihara teşvik tarzında da olabilir. Ancak bu durumda eşin kendi kendisini öldürmesi için gerekli ortamı ve araç gereci ciddi bir şekilde hazırlamış olması gerekir. Aksi halde sadece intiharı tavsiye etmek cana kast sayılamayacaktır. Aynı şekilde sadece sözlü olarak tehdit etmek de hayata kast sayılamayacaktır.

Hayata kast, mutlak bir boşanma nedenidir. Eşlerden birinin diğerini öldürmeye yönelik bir eylemde bulunduğu kanıtlanması halinde derhal boşanmaya karar verilmelidir⁶⁹. Bu tür fiiller her türlü delille ispat edilebilir. Ceza Mahkemesinin bu suç sebebiyle verdiği mahkumiyet kararına dayanak teşkil eden maddi olgu, boşanma davasında hukuk hakimini bağlar ve kesin delil oluşturur⁷⁰. Hayata kast mutlak boşanma sebebi olduğundan bu davalarda kusurların karşılıklı mukayesesi yapılmaz. Eşlerden birisi ne kadar kusurlu olursa olsun, diğerinin hayatına kast teşkil edecek fiillerde bulunması boşanma için yeterlidir. Bu yüzden kusur araştırması yapılmaz. Öldürme eyleminin tam ve eksik kalkışma halinde olması önemli değildir⁷¹.

---

⁶⁸ Selahattin Sulhi Tekinay, **Türk Aile Hukuku**, 5. bs., İstanbul, Beta Basım Yayın Dağıtım, t.y., s. 218.; Bilge Öztan, **Medeni Hukuk'un Temel Kavramları**, 32. bs., Ankara, Turhan Kitapevi Yayınları, 2010, s.470.

⁶⁹ Ömer Uğur Gençcan, **Öğreti ve Uygulamada Boşanma Tazminat-Nafaka Bilimsel Açıklama, İhtihatlar ve İlgili Mevzuat**, C:I, 2 c., Ankara, Yetkin Yayınevi, 2000, s. 56.

⁷⁰ Ömer Camcı, **Boşanma Tazminatı ve Yoksulluk Nafakası**, 2. bs., İstanbul, Kazancı Matbaası, 1998, s. 38.

⁷¹ Yargıtay HGK, E: 2008/2-51, K:2008/87, T:30.01.2008 ; Yargıtay 2.HD, E:2003/6547, K:2003/7222, T:5.5.2003.

Boşanma nedenini öğrendiği tarihten itibaren altı ay ve her durumda, boşanmaya yol açan olayın meydana geldiği günden itibaren beş yıl içinde dava açmayan eşin dava hakkı düşer. Affettiğini beyan eden tarafın ise dava hakkı yoktur.

c. Pek Kötü veya Onur Kırıcı Davranış Nedeniyle Boşanma Davaları

Pek kötü davranış eşlerden birinin diğerinin sağlık ve beden dokunulmazlığını ihlal edebilecek zulüm veya işkence derecesindeki davranışlardır. Pek kötü davranış kavramı içine bir çok olay ve eylem girebilir. İşkence, zulüm, aç bırakmak, dövmek, zorla cinsel ilişki kurmak, onur kırıcı davranışlara ise ağır hakaret etmek, örneğin kocanın , karısının işyerine gelip herkesin önünde hakaret etmesi gösterilebilir. Medeni Kanunu'muzun 162. maddesinde düzenlenmiştir. Madde metninde de işaret edilmiş olduğu gibi pek kötü davranış ve onur kırıcı davranış başlıklarını ayrı ayrı inceleyecek olursak:

(1) Pek Kötü Davranış

Pek kötü davranış sebebiyle boşanma kararı verilebilmesi için, pek kötü davranışın zulüm ve işkence boyutunda olması şarttır. Örneğin tekrarlanmamak şartıyla bir kere tokat atılması, hafif yarama, zulüm ve işkence sayılmamaktadır⁷².

Pek kötü davranış mutlak boşanma sebebidir. Boşanma davası sırasında hakim, ortak yaşamın davacı için çekilmez olup olmadığını araştırmayacaktır⁷³.

Ancak Yargıtay, dövme eyleminin bir defa yapılmasının pek kötü davranış sebebiyle boşanma için yeterli olduğu görüşündedir⁷⁴.

---

⁷² Gençcan, a.g.e., s. 59.

⁷³ Yargıtay HD, E:1998/7363, K:1998/9606, T:29.9.1988; YKD, Y:1989, S:4, s. 481; Yargıtay 2.HD, E:2007/21691, K: 2008/3289, T:12.3.2008.

Zulüm ve işkenceye örnek olarak, dövme, aç bırakmak, aşırı derecede cinsel ilişkide bulunmak, hapsetmek, hasta ise tedavi ettirmemek, anormal cinsel ilişkiye zorlamak, mahzene kitlemek, soğuk taş üzerindeki oturtmak gibi sayılabilir.

Zulüm ve işkence hem objektif hem de sübjektif anlamda gerçekleşmelidir. Hakim sübjektif unsuru tespit ederken, eşlerin özel durumlarını, karakterlerini, kültür seviyesini ve fizik bünyelerini göz önünde bulundurur.

Ayrıca dövme olayı tanıkla ispat edilebilir, doktor raporu ve resmi makamlara şikayet zorunlu değildir⁷⁵. Bu tür davranışlarda mutlak boşanma sebebi olup, her türlü delille ispat edilebilir. Aynı hayata kast gibidir, eşlerin kusurlarının karşılaştırılması yapılmaz.

Yargıtay, bu durumda evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olduğunu karar vermektedir⁷⁶.

(2) Onur Kırıcı Davranış

Onur kırıcı davranışı, tarafların birbirinin şeref ve haysiyetine saldırı niteliğini taşıyan ağır hakaretleri olarak tanımlayabiliriz. Burada her türlü hakaret değil, sadece namus ve şerefi ihlal edici mahiyette olan hakaretler söz konusudur.

Onur kırıcı davranışlar için, tek bir olay bile yeterlidir. Onur kırıcı davranışlarda bulunma, hakaret etme Hukuk Genel Kurulunca boşanma nedeni sayılmıştır⁷⁷.

---

⁷⁴ Yargıtay 2. HD, E: 1996/432, K: 1996/2070, T: 4.3.1996 ; Talih Uyar, **Türk Medeni Kanunu (Gerekçeli-İçtihat) Aile Hukuku** (MK.118-494), 4 c, C:I, Ankara, Feryal Matbaacılık, t.y., s. 469.

⁷⁵ Yargıtay HGK, E: 1996/2-1404, K: 1970/194, T: 15.4.1970; Uyar, **a.e.**, s. 475.

⁷⁶ Yargıtay HGK, E: 1984/2-550, K:1986/242, T:14.3.1986; Yargıtay HGK, E:1996/2-754, K:1997/106, T:26.2.1997; Uyar, **a.e.**, s.1244; Yargıtay HGK, E:1996/2-838, K:1997/38, T:5.2.1997; Yargıtay HGK, E:1996/2-808, K:1997/12, 29.1.1997; Camcı, **a.g.e.**, s. 39; Yargıtay 2.HD, E:1999/9307, K:1999/11885, T:5.11.1999.

Gene hakim onur kırıcı davranış olup olmadığını tarafların sosyal ve kişisel durumuna göre değerlendirecektir. Aynı hayata kast ve pek kötü davranış gibi mutlak boşanma sebebidir. Eşlerden biri ne kadar kusurlu olursa olsun diğerine onur kırıcı davranışta bulunmamalıdır. Bu durum her türlü delille ispat edilebilir. Namus ve şerefe yönelik hakaretler bu madde kapsamına girmektedir⁷⁸.

4. 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanuna Göre Aile İçi Şiddet

a. Genel Olarak

Yeni Medeni Kanunun yürürlüğe girmesi ile birlikte Aile Mahkemelerinin kurulması da gündeme gelmiş ve hazırlanan “Aile Mahkemelerin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun” 9.1.2003 tarihinde kabul edilerek yürürlüğü girmiştir. Bu Kanun ile Aile hukukundan doğan dava ve işlerin Aile Mahkemeleri tarafından görülmesi ve Adli Yargıda görevli, evli, çocuk sahibi, 30 yaşını doldurmuş ve tercihen Aile hukuku alanında lisans üstü eğitim yapmış olan hakimlerin görevlendirilmesi sağlanmıştır. Aile içi şiddet acil müdahale edilip, çözülmesi gereken bir durumdur. Kanun koyucu bunun için 1998 yılında 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunu düzenlemiştir. Bu yolla da aile içi şiddete gecikmeksizin müdahale etmeyi amaçlamıştır⁷⁹ Şiddet mağdurlarını korumayı amaçlayan bu yasa ilgili Değişiklik Tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda kabul edilerek 4 Mayıs 2007 tarihinde yürürlüğü girmiştir. Bu kanun ile şiddet kavramı geniş yorumlanarak evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan, mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan aile bireyleri ve çocukları da koruma altına alınmıştır. Ancak bu kanunun uygulanmasına dair yönetmelik, çıkarılacağı öngörülmesine karşın, kanunun çıkarılmasından 10 yıl sonra 1 Mart 2008’de çıkarılmıştır. Yönetmeliğin bu kadar geç çıkarılmış olması kanunun

---

⁷⁷ Yargıtay HGK, E: 2-287, K:1997/492, T: 4.6.1997; Gençcan, **a.g.e.**, s. 60.

⁷⁸ Yargıtay HGK, E:1984/2-758, K:1986/292, T:26.3.1986; Yargıtay HGK, e:452, K:1997/726, T:24.9.1997; Uyar, **a.g.e.**, s. 455.

⁷⁹ Uçar, **a.g.e.**, s. 139.; Baki Kuru, Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, **Medeni Usûl Hukuku Ders Kitabı**, Değiştirilmiş 20. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2009, s. 821.

uygulanmasında sıkıntılara yol açmıştır.4320 Sayılı Kanuna göre ihtiyati tedbir niteliğinde karar verilmektedir. “Kusurlu eşin veya diğer aile bireyinin” ifadesinin kullanılması ile aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireyleri hakkında da tedbir kararı hükmedilmesine olanak sağlanmıştır

İhtiyati tedbir, bir davanın uzaması olasılığı karşısında dava konusu taşınır-taşınmaz malların ve hakların koruma altına alınmasıdır⁸⁰. İhtiyati tedbir ile geçici olarak hak sahibine adli koruma sağlanır⁸¹. Verilen ihtiyati tedbir kararı taraflar için hak doğurmaz, kesin hüküm sağlamaz. Bunun sonucu olarak da zamanaşımını kesmez⁸². İhtiyati tedbir kararı mahkemeden dilekçe ile istenir.

Bu kanuna göre eşlerden birinin veya çocuklarının veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinin birinin veya aynı çatı altında olmasa da ayrılık kararı verilen ve ayrı yaşama hakkına sahip ya da fiilen ayrı yaşayan aile bireylerinin birinin aile içi şiddete maruz kaldığının kendilerinin veya Cumhuriyet Savcılığının bildirilmesi üzerine, aile mahkemesi hakimi, olayın niteliğine göre kanunda belirtilen önlemlerden birine veya birkaçına ve kanunda öngörülme de uygun gördüğü önlemlere karar verebilmektedir. Yeni düzenleme ile aile mahkemesi hakiminin uygun görmesi halinde, şiddet uygulayan bireyin rehabilitasyonu amacıyla “Bir Sağlık kuruluşunda muayene veya tedavi için başvurması” tedbiri eklenmiştir. Yani 4320 Sayılı Kanunda sayılan tedbirler sınırlı değildir.

Bu önlemleri sıralayacak olursak, şiddet ve korkuya yönelik söz ve davranışlardan kaçınma, müşterek evden uzaklaştırılarak aile konutunun şiddet gören aile bireylerine özgülenmesi ve şiddet gören aile bireylerinin yaşadığı eve ve iş yerlerine şiddet uygulayan kişinin yaklaşmaması, diğer aile bireylerine ait eşyalara zarar verilmemesi, iletişim araçlarıyla rahatsız edilmemesi, silah ve benzeri araçların genel kolluğa teslim edilmesi, alkol ve uyuşturucu kullanarak şiddet gören bireylerin yaşadığı yerlere yaklaşılmaması, mağdurun yaşadığı konuta ve işyerine gelmemesi

⁸⁰ Celal Erdoğan, **Açıklamalı ve İctihatlı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu**, Ankara, Olgaç Matbaası, 1982, s. 264.

⁸¹ Mustafa Reşit Belgesay, **Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, 1939, s. 278.

⁸² Baki Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü El Kitabı**, İstanbul, Alfa Yayın Dağıtım, 1995, s. 725.

ve buralarda bunları kullanmaması, sağlık kuruluşlarına muayene ve tedavi amaçlı başvurulması olarak sayılabilir. Bu tedbirlerin bir kısmını aşağıda ayrıntılı olarak inceleyeceğiz.

b. şiddet ve Korkuya Yönelik Söz ve Davranışlardan Kaçınma Konusunda Kusurlu Eşin Uyarılması

Hakim, aile bireylerinden birine şiddet uygulayan veya onu korkutmaya yönelik davranışlarda bulunan kusurlu eşe bu davranışlarına son bulması konusunda uyarır. Bu tür davranışlara örnek olarak, dövme, fiziksel ve manevi işkenceye maruz bırakma, bir yere kapatma, tehdit edip korkutma, cinsel ilişkiye zorlama, ters ilişkiye girme, hamile bırakmaya ve hamileliğinin sona erdirilmesine zorlama gibi cinsel şiddet içeren davranıřlar⁸³.

Hakim bu davranışlar karşısında bu tedbirin yanında aşağıda sayacağımız diğer tedbirlere de hükmedebilir.

c. Kusurlu Eşin Ortak Evden veya İşyerinden Uzaklaştırılması

Hakim kusurlu eşin ortak konuttan uzaklaştırılmasına karar vererek, ortak evin ve işyerinin şiddete uğrayan kadına ve eşe ve varsa çocuklara tahsis edilmesini sağlayabilir. Burada ortak konuttan kasıt, ortak ikametgah olarak kullanılan ev değildir. Bu kavramın içine ailenin belirli bir süre ortaklaşa kullandığı yazlık ev, bağ evi gibi başka konutlar da girebilir.

---

⁸³ Aydın Zevkliler, M.Beşir Acabey, Emre Gökyayla, **Zevkliler Medeni Hukuk**, 6. bs., Ankara, Seçkin Yayınevi, 2000, s. 768; Uçar, **a.g.e.**, s. 167.

d. Kusurlu Eşin Diğer Aile Bireylerine Ait Eşyalara Zarar Vermemesi Konusunda Uyarılması

Bu düzenleme ile Kanun koyucu aynı çatı altında yaşayan aile bireylerinin sadece canını değil, malvarlığını da koruma altına almak istemiştir. Buna göre örneğin kusurlu eş, diğer aile bireylerinin ellerinden eşyalarını zorla alıyorsa, ya da eşyaları kırıyor, bozuyor, tahrip ediyor, yok ediyorsa hakim tarafından tedbir kararı verilebilmektedir⁸⁴.

Buradaki “eşe ait eşya” kavramı sadece tedbir isteminde bulunan eşe ait eşyaları değil, mülkiyeti kime ait olduğu bakılmaksızın, ortak evde kullanılan tüm eşyaları kapsamalıdır. Çünkü söz konusu eşyalar ailenin ortak kullanımına tahsis edilmiş mallardır. Bu da 4320 Sayılı Kanunun ruhuna uymaktadır.

e. Kusurlu Eşin Diğer Aile Bireylerini İletişim Araçları ile Rahatsız Etmemesi Konusunda Uyarılması

Kusurlu eşin, eş, çocuk ve aynı çatı altında bulunan bireyleri iletişim araçları ile rahatsız edilmemesini sağlamak amacı ile bu tedbir kararı da verilebilmektedir. Burada iletişim araçları kavramına kitle iletişim araçlarının yanında bireysel iletişim araçları da girmektedir. Bu durumda radyo televizyon programları, cep telefonu, e-posta, gazete, mektup, telgraf, faks, kart gibi her türlü iletişim araçları üzerine tedbir konulabilir. Örneğin televizyon programına çıkıp eşine sataşan, ya da bir radyo programında röportaj yapıp, eşine hakaret eden, veya faksla mesaj gönderen eş hakkında tedbir kararı verilebilecektir⁸⁵.

---

⁸⁴ Zevkliler, Acabey, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 770.

⁸⁵ Uçar, **a.g.e.**, s. 169.

f. Kusurlu Eşin Silah ve Benzeri Araçlarını Kolluk Kuvvetlerine Teslim Etmesinin İstenmesi

Kusurlu eşin silah veya benzeri araçları varsa ve bu araçlarla diğer aile bireylerini korkutuyorsa hakim kusurlu eşten bu silahları kolluk kuvvetlerine teslim etmesine karar verebilir.

Böyle bir tedbir yerinde olmuştur. Çünkü silahlı olan eşin, eşi başta olmak üzere aile bireylerine zarar vermesi kaçınılmazdır. Burada da görevi gereği silah taşıyanlar için bu tedbirin nasıl kullanılacağı kanunda açıklanmamıştır. Böyle bir durumda hakimin, bu durumdaki kişilerin bağlı olduğu üst sicil amirine durumu bildirerek koruma kararının yerine getirilmesi mümkün olabilecektir⁸⁶.

g. Kusurlu Eşin Alkollü ve Uyuşturucu Madde Kullanmış Olarak Ortak Konuta Gelmemesi ve Ortak Konutta Bu Maddeleri Kullanmaması Konusunda Uyarılması

Alkol ve uyuşturucu madde kullanan eşin ortak konuta gelmemesi veya bu maddeleri ortak konutta kullanılmasının da yasaklanması önemli bir düzenleme olmuştur. Çünkü aile içi şiddeti tetikleyen olguların başında gelmektedir. Burada tedbir kararı verilebilmesi için alkol veya uyuşturucu kullanımının bağımlılık düzeyinde olmasına gerek yoktur. Ancak bir kez olması da yeterli sayılmamıştır. Alışkanlık düzeyinde olması yeterli sayılmıştır⁸⁷.

---

⁸⁶ Meral Erdoğan, “Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Uygulanması”, **Hukukta Kadın Sempozyumu**, Ankara, Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 2000, s. 91; Uçar, **a.g.e.**, s. 169.

⁸⁷ Zevkliler, Acabey, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 771.

h. Tedbir Nafakası

Hakim 4320 Sayılı Kanun'un 1. maddesinde mağdurların yaşam düzeylerini göz önünde bulundurarak tedbir nafakasına da hükmedebilmektedir. Ancak kanımızca eşin ortak konuttan uzaklaştırılması ve evin diğer eş ve çocuklara tahsis edilmesi halinde tedbir nafakasına hükmedilmelidir.

i. Kanunda Öngörölmüş Tedbirlere Benzer Diğer Tedbirlere Karar Verilmesi

Hakim 4320 Sayılı Kanunda öngörölen bu tedbirlerden birine veya birkaçına başvurabileceği gibi, somut olayın özelliklerine göre başka tedbirlere de başvurabilir. Örneğin kusurlu eşin davranışı çok ağır değil ise, ortak konuttan uzaklaştırma yerine, aynı evde odaların ayrılmasına, kusurlu eşin işyerinden amirine ve işverenine durumun bildirilmesine de karar verilebilir⁸⁸.

Yerel basına yansıyan bir habere göre Kastamonu'da eşine şiddet uygulayan Mustafa Kadıncı için hakim "Eşime vurduğum için özür dilerim" yazılı ilan dağıtmasına ve 50 adet fidan dikerek 6 ay süre ile bakımını yapmasına karar vermiştir⁸⁹.

5. 4320 Sayılı Kanunda Usul

4320 Sayılı Kanunda belirtilen tedbirlerle ilgili mahkeme aile mahkemeleridir. Davanın konusunun tedbir niteliğinde olması sebebiyle yetkili mahkeme en yakın

---

⁸⁸ Uçar, **a.g.e.**, s. 171.

⁸⁹ <http://bianet.org/bianet/kadin/115215-hakim-ese-siddeti-ozur-ilani-dagitmakla-cezalandirdi>, (Çevrimiçi), 02 Şubat 2010; İlhan E. Postacıoğlu, Sümer Altay, **İcra Hukuku Esasları**, Güncelleştirilmiş Genişletilmiş 5. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010, s. 860.

aile mahkemesidir. Eğer bulunduğu yerde Aile Mahkemesi yoksa, Asliye Hukuk Mahkemesine başvurabilir.

Aile mahkemesi işe el koyması için öncelikle ya aile içi şiddete maruz kalan eşin ya da Cumhuriyet Savcısı'nın bildirimde bulunması gerekmektedir. Cumhuriyet Savcılığı'nda aile mahkemesine bildirim yapması için şiddete uğrayan eş dışında üçüncü şahıslarda ihbarda bulunabilirler.

Tedbirlere hükmedilmesi için mutlaka eşlerden birinin istemde bulunmasına gerek yoktur. Aile Mahkemesi re'sen kanunda sayılan tedbirlerden biri veya birkaçına hükmedebilir. Kanun gereği aile içi şiddete uğrayan aile bireyleri hiçbir harç ödemeden aile mahkemelerine başvurabilirler. Çünkü harçtan muaftır. Hakim başvurunun hemen ardından, tanık veya karşı tarafın dinlenmesine gerek görmeden tedbir kararlarını verebilir.

Bu önlemlerin belirli bir süresi vardır. O da 6 ayı geçememektedir. Süresine hakim karar verecektir. Ancak süre bittiğinde aile içi şiddet tehlikesi halen devam ediyorsa kararın yenilenmesine karar verebilmektedir.

Hakimin vereceği bu karar şiddet uygulayan veya şiddet uyguladığından şüphe duyulan, tehlike taşıyan, şiddet olasılığı bulunan durumda bu kişiye ihtar edilir. Eğer iş bu tedbir kararına uymazsa kendisi hakkında kamu davası açılacağı ihtar edilir.

Yine bu süre boyunca Türk Medeni Kanunu'muzun hükümlerine göre hükmedilmemiş olsa bile bu kanuna göre hakim tedbir nafakasına hükmedebilecektir. Üstelik bu kanuna göre yapılacak tüm başvuru işlemleri ve icra işlemleri harçtan muaftır. Aile içi şiddete maruz kalan kadının genellikle ekonomik durumunu kötü olması açısından bu düzenleme yerinde bir düzenleme olmuştur.

Hakimin bu konuda vereceği tedbir kararları Cumhuriyet Başsavcılığına iletilir ve kolluk yoluyla karar izlenir. Bunun için kolluk kuvvetleri (polis veya jandarma) ,

1. Bulunulan evi haftada bir kez ziyaret eder,
2. Birinci derecedeki yakınları ile iletişim kurar,
3. Komşuların bilgisine başvurur,
4. Şiddete uğrayan kadının oturduğu yerin muhtarından bilgi alır,
5. Evin çevresinde araştırma yapar.

Bu şekilde denetledikten sonra, uyulmadığı zaman şiddete uğrayan kadının ya da bir başkasının bildirmesi halinde veya kolluk kuvvetlerinin bildirilmesi durumunda Cumhuriyet Savcılığı, koruma kararına uymayan eş hakkında Sulh Ceza Mahkemesinde kamu davası açar. Bu durumda şiddet uygulayan kişi hakkında 3 aydan 6 aya kadar hapis cezasına hükmedilmektedir.

1 Mart 2008 yılında çıkan yönetmelikte en önemli özellik, fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet de bu kapsama almış olmasıdır. Bu yerinde bir düzenleme olmuştur. Yönetmeliğin 4. maddesinde aile bireyine fiziksel, cinsel, ekonomik ve psikolojik zarar görmesiyle ve acı çekmesiyle sonuçlanması muhtemel hareketlerin buna yönelik tehdit ve baskıyı özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren toplumsal ve özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik her türlü davranışı şiddet olarak görmüştür. Yönetmelik çıkmadan önce yerel mahkemeler genellikle şiddete ilişkin bir delil yoksa koruma kararı vermemişlerdir. Yönetmeliğin 6. maddesi aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kaldığında kendilerinin Cumhuriyet Başsavcılığına bildirmesi üzerine, şiddetin belgelenmesi aranmaksızın Aile Mahkemesi Hakimi gerekli kararı verir denilmektedir. Kararın verilmesi için duruşma yapılmasına gerek yoktur, yönetmelik en kısa sürede verilmesini düzenlemektedir. Eğer gerekiyorsa hakim tarafları dinleyebilir.

Yönetmelik gereğince süre bitiminde hakimin yeniden koruma kararı verebilmesi mümkündür. Ancak uygulamada da farklılıklar vardır, bazı mahkemeler süre sona erdiği için karar verilemeyeceğine hükmetmektedir. Oysa yönetmeliğin 14. maddesine göre süre bittiğinde hakimin yeniden tedbir kararı vermesine engel değildir.

Gene yönetmelik gereğince eğer şiddet uygulayan koca Sosyal Güvenlik Kurum'larından birinde çalışıyorsa , karar verilir ve kendiliğinden icra müdürlüğü aracılığıyla ücretinden ve maaşından tahsil edilebilmektedir. Ancak burada bir eksik düzenleme vardır. Şiddete başvuran koca Sosyal Güvenlik Kurumu'na bağlı bir işyerinde çalışıyorsa, aynı zamanda işverenine de bildirilmesi gerekir idi.

Yönetmelik çıkmadan önce hakimin tedbir kararı verebilmesi için şiddet olasılığının yeterli olması gerekmekte idi. Bu durumda da genelde şiddet uygulandıktan sonra karar verilebilmekteydi. Oysa kanunun amacı aile içindeki bireyleri evlilik birliği olsun ya da olmasın, aile ilişkisi yaşayan bireyleri şiddetten korumaktır. Çünkü Kanunu'muz da aile ve eşler kavramı kullanılmıştır. Uygulamada bu durum Türk Medeni Kanunu'na göre yorumlanarak evlilik birliği yoksa koruma kararı verilmemelidir şeklinde yorumlanmaktadır. Halbuki Kanun koyucunun amacı bu değildir. Kanun koyucumuz medeni durumuna göre insanlar arasında ayırım yapmak istememiştir. Kanun koyucunun amacı evlilik birliği içindeki kadınları korumak değil, aile ortamı içinde yaşayan tüm kadınları ve çocukları korumaktır⁹⁰.

Yargıtay bazı kararlarında yasal olmayan evlilikleri geçerli kabul etmiştir⁹¹.

Türkiye'de yapılan araştırmalar evlenmiş nüfusun %85' inin hem resmi, hem de dini nikahla evli olduğunu göstermektedir. Yalnız dini nikahla evli olanları oranı ise %7,5 'dır. Görüldüğü gibi, Türk toplumunda hukuk kurallarının belirlediği şekli unsurları gerçekleştirmeden beraber yaşayan büyük bir kesim vardır, ve bu fiili durumu yok saymak mümkün değildir.

---

⁹⁰ Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, Atılım Üniversitesi Seyhan Cengiz Turhan Konferans Salonu, Konuşmacılar : Özge Yücel (Atılım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Görevlisi) Eray Karınca (Ankara 8.Aile Mahkemesi Hakimi), 03.03.2009, <http://library.atilim.edu.tr/kurumsal/pdfs/090303.pdf>, (Çevrimiçi), 02 Şubat 2010

⁹¹ Yargıtay CGK, E:1989/1-99, K:1989/159, T:24.4.1989; YKD, Y:1989, S:9, s.1315; Yargıtay 8. CD, E:1985/735, K:1985/982, T:1.3.1985; YKD, Y:1985, S:7, s.1082; Yargıtay 1.CD, E:1998/3262, K:1998/3834, T:8.12.1998, Y:1999, S:3, s. 402.

III. BÖLÜM : AİLE İÇİ ŞİDDETİN İNSAN HAKLARI VE HUKUK SOSYOLOJİSİ AÇISINDAN AÇILIMI VE AİLE İÇİ ŞİDDETE KARŞI KORUNMA YOLLARI

A. Aile İçi Şiddetin İnsan Hakları Açısından Açılımı

1. Genel Olarak

Aile içi şiddet kültürel, coğrafi, dini, toplumsal ve ekonomik sınırları aşan küresel düzeyde bir sorundur. Neredeyse insanlık tarihi ile özdeş bir sorundur. İnsan hakları açısından, toplumsal cinsiyet temelinde bir insan hakkı ve özgürlük ihlali olan kadına yönelik aile içi şiddet, kadınların toplumsal ve ekonomik yaşamda yerlerini alma haklarından çeşitli biçimlerde yoksun kalmalarına, bunun da ötesinde fiziksel ve ruhsal sağlık sorunları yaşamalarına, sakat kalmalarına ve yaşamlarını yitirmelerine neden olmaktadır¹.

2. İnsan Hakları Evrensel Bildirisi Açısından

10 Aralık 1948 tarihinde New York'ta imzalanıp² kabul edilen ve 30 madde halinde düzenlenen İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 3. maddesi “Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği her ferdin hakkıdır” ve 5. maddesinde “Hiç kimse işkenceye, zalimce, insanlık dışı, aşağılayıcı ceza ve muameleye tabi tutulamaz” denilmektedir. 12. maddesinde³ “Hiç kimse, özel yaşamı, ailesi, konutu ve yazışma konularında, keyfi karışmalara, şeref ve şöhretine karşı saldırılara maruz bırakılamaz. Herkesin bu karışma ve saldırılara karşı kanun ile korunmaya hakkı vardır” denilerek toplumun en küçük birimi olan ailenin kanunlar ile korunması gerektiği vurgulanmıştır.

---

¹ Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, Ankara, Elma Teknik Basım Matbaacılık, 2009, s. 19.

² R.G., 27.5.1949-7217.

³ Burhan Kuzu, Türk Anayasa Metinleri ve İlgili Mevzuat, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1997, s. 733.

16. madde ile ise yetişkin her erkeğin ve kadının, ırk, yurttaşlık veya din bakımlarından herhangi bir kısıtlamaya uğramaksızın evlenme ve aile kurma hakkı olduğu belirtilerek, devletlerin hukuk kurallarını düzenlerken bireylerin aile kurmalarını önleyici veya zorlaştıracı kurallar koymalarını engellemek istemiştir.

Yine 16.1, 16.2, 16.3, 23.3, 25.1, 25.2, 26.3 maddelerinde de ailenin korunması ve devamlılığı açısından Bildiri'yi kabul eden devletlere sorumluluklar yüklenmiştir.

3. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Açısından

04.11.1950 günü Roma'da imzalanan⁴ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesi, herkesin özel yaşamına ve aile yaşamına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkı olduğunu düzenlemiştir⁵. Bu düzenleme ile bireyin aile yaşamının koruma altına alınması amaçlanmıştır.

Aynı Sözleşmenin 12. maddesi ile evlenme yaşına gelen erkek ve kadınların kanunlara uygun olarak evlenmek ve aile kurmak hakkına sahip oldukları belirtilerek aile kurumu korunmuştur.

4. Avrupa Sosyal Şartı Açısından

18.10.1961 tarihinde Torino' da imzalanan⁶ Avrupa Sosyal Şartının 16. maddesinde ailenin sosyal, yasal ve ekonomik korunma hakları düzenlenmiştir⁷.

---

⁴ R.G., 19.3.1954-8662.

⁵ Kuzu, **a.g.e.**, s. 769.

⁶ R.G., 14.10.1989-20312.

⁷ Kuzu, **a.g.e.**, s. 837.

17. madde ile ise annelerin ve çocukların sosyal ve ekonomik korunma hakkının sağlanması gerekli tüm tedbirlerin üye devletler tarafından alınması gerektiği düzenlenmiştir⁸.

5. Çocuk Hakları Bildirisi Açısından

1959 tarihli Çocuk Hakları Bildirisi'nin 4. maddesi ile çocukların toplumsal güvenlik olanaklarından yararlanma ve sağlıklı yetiştirme haklarından bahsedilmiş, 6. maddesinde ise çocukların kişiliklerinin tam ve uyumlu gelişmesi için sevgi ve anlayışa ihtiyacı olduğu kabul edilmiştir⁹.

6. Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi Açısından

1966 yılında New York'ta imzalanan Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesinin 10. maddesinde ailenin korunmasına yönelik düzenlemeler getirmiştir. Buna göre evliliğin eşlerin özgür iradesi ile kurulması, annenin doğumdan önce ve sonra uygun bir süre korunmasının sağlanması istenmiştir. Bu madde ile ailenin korunmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Yine 11. madde ile devletlere bunu sağlama için gerekli girişimlerde bulunma görevi verilmiştir.

---

⁸ A.e., s. 838.

⁹ Uçar, a.g.e., s. 49.

7. Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Anlaşma Açısından

1967 tarihli Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Antlaşma' nın 17. maddesi ile hiç kimsenin özel yaşamına, ailesine, konutuna ve haberleşmesine, şerefine ve şöhretine keyfi ve kanunlara aykırı olarak karıştılamayacağı düzenlenmiştir. 23. madde ile ise ailenin toplum ve devlet tarafından korunması gerektiği vurgulanmıştır.

8. Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi Açısından (CEDAW)

1975 yılında Mexico-City' de gerçekleştirilen BM Birinci Dünya Kadın Konferansı ile ivme kazanan kadının statüsünün yükseltilmesi ile ilgili uluslar arası çabaların sonucu olarak BM Genel Kurulu tarafından 1979 yılında kabul edilen “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslar arası Sözleşmesi”, 1 Mart 1980 tarihinde BM üyesi ülkelerin imzasına açılmıştır. Sözleşme 20 ülkenin onaylaması üzerine 1981 yılında yürürlüğe girerek uluslararası bir belge haline gelmiştir. Türkiye anılan Sözleşme'yi 1985 yılında imzalamış ve CEDAW Sözleşmesi ülkemiz açısından 19 Ocak 1986 günü yürürlüğe girmiştir. İş bu sözleşmeye taraf ülke sayısı 2009 yılı başı itibariyle 185' tir. Sözleşme kadınlara karşı ayrımcılığı önlemek için var olan tek yasal ve bağlayıcı dokümandır. Türkiye, Türk Medeni Kanunun evlilik ve aile ilişkilerini düzenleyen kimi hükümlerinin sözleşme ile çelişmesi nedeniyle bazı çekincelerle Sözleşme'ye taraf olmuştur. Ancak kadın erkek eşitliğinin sağlanması konusunda yürütülen çalışmalar sonucunda 20 Eylül 1999 tarihi itibariyle Sözleşme'nin esas maddelerine ilişkin çekinceler kaldırılmıştır. Söz konusu sözleşme doğrudan kadına yönelik şiddeti içermemektedir. Ancak CEDAW komitesi 1989 yılında çıkardığı 12 numaralı tavsiye kararında, devletlere ülkelerindeki kadınlara yönelik şiddet olgusunu ve bununla mücadele etmek için alınan tedbirleri aktarmaları çağrısında bulunmuştur. Daha sonra 19 numaralı Genel Tavsiye Kararında, CEDAW' ın kadınlara yönelik şiddetin, erkeklerle eşit olarak haklardan

yararlanmalarına engel olduğunu bu nedenle ayrımcılığa yol açtığını ve sözleşmenin belli hükümlerini ihlal ettiğini açıklamıştır¹⁰.

BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne (CEDAW) ilişkin olarak hazırlanan ve CEDAW' a imza koyan ülkelerin katılım ve onayına sunulan Ek İhtiyari Protokol ülkemiz tarafından onaylanarak imzalanmak üzere TBMM'ye sunulmuş ve kabul edilerek 29 Ocak 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Sözleşme eşitliğe aykırı olan tüm kanunları ortadan kaldırmak, eşitliği yaptırımcı uygulamalarla sağlamak ve cinslerin birbirlerine üstünlüğü ve seviye düşüklüğü üzerine kurulmuş tüm gelenek ve adetlerin ortadan kaldırılmasını amaçlamaktadır¹¹.

Söz konusu protokolü onaylayan ülkeler, sözleşmenin uygulanmasını denetlemekle yükümlü CEDAW komitesine, sözleşmenin tanıdığı hakların ihlali konusunda kişilerce veya gruplarca veya onların rızası ile onlar adına yapılan şikayetleri kabul etme ve inceleme yetkisi tanımıştır. CEDAW komitesi inceleme sonucunda ihlal ile suçlanan ülkeyi, gerekli önlemleri almaya ve şikayette bulunan birey veya grupların haklarına zarar vermekten kaçınmaya çağırabilmektedir¹². Sözleşmenin 5. maddesi ile aile ile ilgili üye devletlere gerekli tedbirleri alma görevi verilmiştir.

1995 yılında Pekin'de düzenlenen Birleşmiş Milletler Kadın Konferansı, kadına yönelik her türlü ayrımcılığın önlenmesine ilişkin çalışmalar arasında önemli bir yer tutmaktadır. Bu konferansta kabul edilen "Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu" kadın haklarının insan hakları olduğunun altını çizen, devletleri kadına karşı şiddeti ortadan kaldırmayı öncelikli hedef olarak belirlemeye davet eden bir haklar ve eylemler bütünüdür¹³.

---

¹⁰ Nurcan Kaya, "Uluslararası İnsan Hakları Hukuku Kadınlara Yönelik Şiddet ve TCK Yasası", *Humanite*, Nisan-Mayıs 2004, S.5, s. 138.

¹¹ Gül Aykor, "Uluslararası Düzeyde Kadın Sorunu ve Türkiye", *Türkiye'de Kadın Olmak (Kadın Sorunlarından Kesitler)*, Ed., Necla Arat, 2.bs., y.y., Say Yayınları, 1996, s. 139; Uçar, *a.g.e.*, s. 52.

¹² Kadın Çalışmaları Dergisi, "Türkiye'de Kadın Çalışmaları", C:I, S.3 Eylül-Aralık 2006, y.y, s. 56.

¹³ Demirbaş, *a.g.e.*, s. 51.

3.10.2001 tarihinde yapılan değişiklik ile Anayasamızın 90. maddesine: "Usulüne göre yürürlüğü konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşmalarla ulusal kanunların aynı konudaki farklı hükümler içermesi durumunda çıkabilecek ihtilaflarda milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınır" hükmü eklenmiştir. Bu çerçevede CEDAW'da ulusal düzenlemeler karşısında üstün konuma getirilmiştir.

CEDAW'ın 18. maddesi uyarınca; taraf devletler her dört yılda bir dönemsel ülke raporlarını Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi (CEDAW) Komitesine sunmak zorundadır. Türkiye bu zorunluluk kapsamında ilk raporunu 1990, İkinci ve Üçüncü Birleştirme raporunu 1997 yılında, Birleştirilmiş Dördüncü ve Beşinci Dönemsel Ülke Raporu'nu 2005 yılında sunmuş ve savunmuştur. 6. Dönemsel Ülke Raporu'nun hazırlıklarını tamamlayan KSGM raporunu 2008 yılında CEDAW Komitesi'ne sunmuştur.

9. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Açısından

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Türk yetkililerin, başvuru ve annesini aile içi şiddeti korumada başarısız olmalarına ilişkin, Opuz v. Türkiye davasına ilişkin kararını 9 Haziran 2009 tarihinde yazılı olarak bildirmiştir. Buna göre başvurunun, eski kocasının şiddeti bir davranış biçimi haline getirdiğine ilişkin yerel otoritelere defalarca ihbarda bulunmasına rağmen eski eşi tarafından başvurunun annesinin öldürülmesine ilişkin İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2 maddesinin (yaşam hakkı) ihlaline, yerel otoritelerin başvuru eşi eski eşinin kendisine karşı yönelttiğı şiddet ve kötü davranışlardan korunmada yetersiz kalmasından dolayı Sözleşme' nin 3. maddesinin (işkence ve insanlık dışı ve onur kırıcı muamele yasağı) ihlaline, ve özellikle Türkiye'de aile içi şiddet olaylarında yargısal sistemin etkisizliğı ve şiddeti uygulayanlar açısından cezasızlık olgusunun asli olarak kadını etkiliyor olması dikkate alındığında, başvuru ve annesinin maruz kaldığı şiddetin cinsiyet kökenli oluşunun, Sözleşme' nin 2. ve 3. maddeleri ile ilintili bir şekilde kadına yönelik ayrımcı bir muamele oluşturduğu gerekçesi ile 14. maddenin (ayrımcılık yasağının) ihlaline karar verilmiştir. Mahkeme, Sözleşmenin 41. maddesi (hakkaniyete uygun

tatmin) kapsamında başvuruca maneve tazminat olarak 30.000 Avro ve masraflar için de 6,500 Avro'ya hükmetmiştir¹⁴.

10. 2009 Yılı Türkiye İlerleme Raporu Açısından

21.10.2009 günü yayınlanan Türkiye İlerleme Raporu'na baktığımızda ise aile içi şiddet açısından çarpıcı tespitlerde bulunulduğunu görüyoruz¹⁵. Söz konusu raporun 24. sayfasında aile içi şiddet, töre cinayetleri ve erken ve zorla yapılan evliliklerin ciddi sorunlar olmaya devam ettiğı bildirilmektedir. Bu raporda da yapılan araştırmalara göre kadınların % 39'u fiziksel şiddete ve % 15'i cinsel istismara maruz kaldığı, her dört kadından birinin fiziksel yada cinsel istismara uğradığı belirtilmiştir. Ayrıca araştırma sonucuna göre, mağdurların % 48,5'inin yaşadıkları şiddeti kimseye anlatmadığı, sadece % 4'ünün yardım içi polise başvurduğu ve yalnızca % 1'inin Devlete ait sığınma evlerine sığındığı tespit edilmiştir. Türk kadınlarının çoğunun haklarından haberdar olmadığı bu konuda ilave çabaların gerekli olduğu saptaması yapılmıştır.

Haziran 2009'da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Türk makamlarının müşteki ve annesini koruyamadığına ilişkin, 33401/02 başvuru numaralı kamuoyunda Opuz davası olarak bilinen kararını açıklamıştır. Bu kararında AİHM, müşteki ve ailesinin maruz kaldığı şiddetin cinsiyete dayalı olduğu ve özellikle Türkiye'deki aile içi şiddet olaylarında yargı sisteminin genel pasifliğinden ve şiddet uygulayanların cezasız kalmasından özellikle kadınların etkilendiğini göz önüne alarak, AİHM' nin (a) 2. maddesinin (yaşam hakkı), (b) 3. maddesinin (işkence ve insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağı) ve (c) 2. ve 3. maddelerle bağlantılı olarak 14. maddesinin (ayrımcılık yasağı) ihlal edildiğine oy birliğiyle karar vermiştir¹⁶.

¹⁴ Daire Kararı Opuz v. Türkiye, **İzmir Barosu Dergisi**, Y: 73, Ocak, 2009, s. 240-241.

¹⁵ http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2009.pdf, (Çevrimiçi), 02 Şubat 2010.

¹⁶ A.e.

Aynı raporun 25. sayfasında ise, aile mahkemelerinin, Ailenin Korunmasına Dair Kanuna göre şiddet tehdidi ile karşılaşan kadınların korunması için koruma kararı çıkarmalarının uzun zaman aldığı, bunda kanunun etkinliğini zayıflattığı ve kadınların daha çok mağdur olmasına sebep olduğu belirtilmektedir. Söz konusu rapora göre, Türkiye’de 2009 yılı itibariyle aile içi şiddete maruz kalan kadınlar için sadece 54 tane koruma evi olduğu tespiti yapılmıştır. Bunun çoğaltılması gerektiği rapor altına alınmıştır.

Raporun 73. sayfasında ise kadın hakları ve cinsiyet eşitsizliğine ilişkin olarak yasal çerçevenin olduğu ancak, yasal çerçevenin uygulamaya geçirilmesi ve ekonomik hayata katılım ve fırsatlar, siyasi yetkilendirme ve eğitime erişim konularında kadın ve erkek arasındaki farkın kapatılması için çok çaba gösterilmesi gerektiği kaydedilmiştir.

B. Hukuk Sosyolojisi Açısından Aile İçi Şiddet

1. Genel Olarak

Sosyoloji “İnsanların bir arada yaşamalarıyla, insanlar arası olanla ilgili teori, sosyal süreçlerin ve sosyal oluşumların bilimidir”. Hukuk sosyolojisi ise “Hukuku, sosyal gerçeklik içinde ve toplumsal yaşamın bir parçası olarak ele alarak diğer sosyal olaylarla olan ilişkisi içinde inceler”¹⁷.

Tanımlardan da anlaşılabileceği üzere hukuk ve hukuk sosyolojisi aynı şeylerle ilgilenirler. Ancak hukuk ve hukuk sosyolojisinin konuya yaklaşımları farklıdır. Çalışmamızın bu bölümünde aile içi şiddete hukuk sosyolojisi açısından bakacağız.

---

¹⁷ Yasemin Işıktaç, **Hukuk Sosyolojisi**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2008, s. 17.

2. Hukuk Sosyolojisi Açısından

Hukuk sosyolojisi, özellikle toplumsal düzenlemeler olan din, ahlak, örf ve adetten hukukun alanının ayrıştırılması konusunda, hukukun ussallaşması ve laikleşmesi, sorumluluk kavramının yerleşmesi ve sınırlarının belirlenmesinde, suçluluk kavramının analizinde, ailenin evrimi, boşanma ve hukuksal yetki kullanımları konusunda başarılı sonuçlar elde edebilmiştir¹⁸.

Ancak yüzyıllardan beri süren cinsiyet ayrımı kadını hep zor durumda bırakmıştır. Toplumumuz genellikle ataerkil ve/veya anaerkil toplum yapısından oluşmaktadır. Ataerkil ve/veya anaerkil toplum yapısı ise şiddet üretmekte olup, aile bireylerinin sağlıklı iletişim, yaşam üretim ilişkileriyle toplum yapısını olumsuz şekilde etkileyerek, şiddetin en önemli kaynağını oluşturmaktadır¹⁹. Bu durum toplumda şiddeti tetiklemektedir.

Straus' a göre aile içi şiddete yol açabilecek nedenler şunlardır:

1. Aile üyeleri birlikte çok uzun zaman geçirirler.
2. Bir aileye mensup olmak, ailenin diğer üyelerinin faaliyetlerine karışma hakkı verir.
3. Aile faaliyetleri içersinde üzerinde çatışma olabilecek meseleler çoktur.
4. Aile toplumun sosyal kontrol ve rekabet mekanizmalarından soyutlanmıştır Bu nedenle aile üyeleri şiddete maruz kaldıklarında bu kurumlara pek başvurmazlar.
5. Ailede yaşam süresince değişik boyutlarda gerginlikler ve dengesizlikler (hastalık, ölüm gibi) yaşanır.
6. Aile üyelerinin faaliyetleri diğer üyeler üzerinde etkili olur.
7. Aile üyeliği gönüllü değil, zorunludur.

---

¹⁸ Cahit Can, **Hukuk Sosyolojisinin Antropolojik Temelleri ve Genel Gelişim Çizgisi**, Ankara, Seçkin Yayınları, 2002, s. 11; Işıқтаç, **a.g.e.**, s. 17.

¹⁹ Pınar Selek, **“Ataerkillik ve Şiddet Kültürü”**, **Kadına Yönelik Şiddet ve Hekimlik Sempozyumu**, Ankara, 2003, s.17; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 98.

8. Aile içinde önemli derecede cinsiyet eşitsizliği vardır²⁰.

Gerçektende aile bireylerinin çok uzun zaman geçirmeleri, çatışma yaratacak meselelerin çokluğu ve bir de cinsiyet eşitsizliği her zaman aile içi şiddeti körüklemiştir.

Batı toplumunun ekonomik ve sosyal ilerlemede sürdürülen patriyarkal yapısı, yani erkek egemenliği olan yapısı kadın bağımlılığına yol açmaktadır. Kanunlar sosyal şartlara göre düzenlenirken, kadın hakları göz ardı edilmiş ve bu da aile içi şiddetin oluşmasına zemin oluşturmuştur. En son çıkarılan SGK da bile kadın açısından iç açıcı bir düzenleme yapılmamıştır.

Aile içi şiddet riskine ilişkin çalışmalar en fazla riskin, şiddetin normal kabul edildiği, özellikle çocukların şiddete tanık olduğu toplumlarda ve ilişkilerde yüksek olduğuna işaret etmektedir. Böyle toplumlarda şiddet kullanımı, sosyal olarak kabul edilebilir niteliktedir. Bu bulgu farklı kültürlerde yapılan çalışmalarda, çatışmalarda veya politik mücadelelerde şiddet kullanımının olağan olduğu toplumlarda doğrulanmıştır. Bunun bir örneği Güney Afrika'dır. Güney Afrika'da siyasal ve toplumsal şiddetin yanı sıra komşular arasındaki ve iş arkadaşları arasındaki çatışmalarda da şiddet yaygın olarak kullanılmaktadır²¹.

Şiddetin oluşmasında da , çözümünde de medya çok güçlü bir rol oynamaktadır. Televizyon programlarında şiddet içeren programların çok olması ya da reklamlarda kadının güçsüz, ezik bir kişilik olarak gösterilmesi toplumda aile içi şiddete eğilimine yol açmaktadır. Ancak kadına yönelik şiddete dur demeyi amaçlayan ve kamuoyunda bilinç yükseltmeye yönelik kampanyalar yapılmıştır. Bunlar arasında Amnesty International Turkey'in 2004-2010 tarihleri arasında devam edecek olan "Kadına Yönelik Şiddete Son", aynı kuruluşun başlattığı "16 Güne 16 Sığınak" Kampanyası, Hürriyet, ÇEV VE CNN Türk - İstanbul Valiliği işbirliği ile 2004-2007

---

²⁰ Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, **Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet**, Genel Yayın no:113, Ankara, Başbakanlık Basımevi, 1998, s. 24.

²¹ Gökçen Çetiner, "Aile İçi Şiddet Yaşayan Kadınların Cinsel Sorunları ve İntihar Olasılığı", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Disiplinler Arası Sosyol Psikiyatri Ana Bilim Dalı, Ankara, 2006, s. 114-117).

tarihleri arasında yürütölen ve basında büyük yankı uyandıran “Aile İçi Şiddete Son Kampanyası”, KSGM ve Nüfus Fonu’nun birlikte yürüttüğü “Kadına Karşı Şiddete Son” kampanyalarını sayabiliriz. Bu tür kampanyaların faydaları şunlardır:

1. Devlet kurumlarının kadına yönelik şiddeti ciddiye almaları için baskı oluşturmak.
2. Kadına karşı şiddetin kamuoyunda “çözölmesi gereken bir sorun” olarak algılanmasına katkıda bulunmak.
3. Kadına karşı aile içi şiddet sorununun yalnızca “kadınların” ve “kadın kuruluşlarının” sorunu olmadığı mesajını güçlendirmek, devlete, sivil topluma, medyaya ve bireylere bu konuda ki sorumluluklarını hatırlatmak²².

Öyle ki kadına yönelik aile içi şiddet uygulanmasının toplumda çoğalması durumunda, şiddetin toplum tarafından olağan kabul edilir duruma gelmesi halinde, aile içi şiddet bir çığ gibi büyüyüp, toplumları temelinden zayıflatabilecektir.

C. Aile İçi Şiddete Karşı Hukuki Kurum ve İdari Sivil Kuruluşlar

1. Genel Olarak

Bir insan hakları ihlali olarak kadına yönelik aile içi şiddet, dünyadaki tüm kadınların ortak sorunudur. Devletimiz şiddet mağduru kadınların korunması ve desteklenmesi için yasal düzenlemeler yapmıştır. Ancak kadına yönelik aile içi şiddetin önlenmesi bakımından kadınların ne tür haklarının olduğunu da bilmeleri, bu konuda bilinçlenmeleri gerekmektedir. Şiddete maruz kalan kadınların başvurabileceği yerler şunlardır:

1. İl Sosyal Hizmetler Müdürlükleri,
2. Alo 183 Aile, Kadın, Çocuk ve Özürlü Sosyal Hizmet Danışma Hattı,

---

²² Ayşe Gül Altınay, Yeşim Arat, **Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet**, İstanbul, Metis Yayınları, 2008, s. 31.

3. Sağlık Kuruluşları,
4. Polis Merkezleri, Jandarma Karakolları,
5. Cumhuriyet Savcılığı,
6. Baroların Kadın Dayanışma Merkezleri,
7. Belediyelerin Kadın Dayanışma Merkezleri,
8. Kadın Sivil Toplum Kuruluşları

Bunlara ayrıntıları ile bakacak olursak:

2. İl Sosyal Hizmetler Müdürlükleri

a. Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri

İl-ilçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'nde şiddete maruz kalmış kadınlara, sosyal çalışma yapan görevliler tarafından ihtiyaçları doğrultusunda ücretsiz danışmanlık ve rehberlik hizmeti verilmektedir.

Şiddete uğrayan kadının bulunduğu yerde il ya da ilçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, bu kurum yoksa Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı Aile Danışma Merkezleri ve Toplum Merkezleri gibi diğer kuruluşlara da başvurarak danışmanlık ve rehberlik hizmeti alınabilmektedir.

b. Kadın Konukevleri / Sığınma Evleri

Kadına yönelik aile içi şiddetin son derece yaygın olduğu ülkemizde, her üç kadından biri şiddet görmektedir. Şiddete uğrayan kadınların % 75'i eşi tarafından şiddete uğramaktadır. Cinayet sonucu ölen kadınların % 40-70'i eşi tarafından öldürülmektedir. Yapılan araştırmalar göstermiştir ki; çocukken tanık olunan ve maruz kalınan şiddetin, erkeklerin şiddet uygulama olasılığını, kadınların da şiddete

maruz kalma olasılığını çoğaltmaktadır. Yine ülkemizde küçük yaşta çocukların imam nikahı ile evlendirilmesi, berdel ve beşik kurtmesi yaygın olarak görülmekte ve durum ise kadının ve kız çocuklarının sözel, cinsel, duygusal, ekonomik ve fiziksel olarak sömürüsüne neden olmaktadır. Bu açıdan kadına yönelik aile içi şiddetin önlenmesinde sığınma evleri çok önemlidir. Çünkü sığınma evleri aracılığı ile aile içi şiddet mağduru kadın, şiddet ortamından uzaklaştırılmakta, korunmakta, tıbbi ve psikolojik tedavisi sağlanmakta, rehabilite edilerek yeniden toplumsal yaşama kazandırılmaktadır. Böylece de şiddet mağduru kadının temel hak ve özgürlüklerinin gerçekleşmesi sağlanmaktadır²³.

Sığınma evlerinin kurulması Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kanunu ve Belediyeler Kanunu'na dayandırılmaktadır. Ayrıca, bu amaçla hazırlanmış olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği ve Özel Hukuk Konukevleri Yönetmeliği de vardır. Halihazırda sivil toplum kuruluşları da kendi tüzüklerine göre sığınma evi açıp işletmektedir.

12.7.1998 tarihinde yürürlüğü giren Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri yönetmeliği ile bu kuruluşların hizmet vereceği hedef kitle, uyulacak ilkeler, yönetim biçimi, personelin nitelikleri, kadınlara ve çocuklarına sunulacak hizmetlerin standartları belirtilmiştir. SHÇEK Yönetmeliğinin. 8. maddesine göre 18 yaşını bitirmiş olan ya da resmi evlilik yoluyla reşit sayılan 17 yaşını doldurmuş ve aşağıdaki sorunlardan en az birini yaşayan kadınlar sığınma evinden hizmet alabilirler;

1. Eşler arası anlaşmazlıklar nedeniyle evini terk eden ya da eşleri tarafından terk edilen ve bu sebeple yardıma ihtiyaç duyan kadınlar,
2. Fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik istismara uğrayan kadınlar,
3. Boşanma veya eşin ölümü nedeniyle ekonomik ve sosyal yoksunluk içine düşmüş kadınlar,
4. İstenmeyen evliliklere zorlanan kadınlar,
5. Evlilik dışı hamile kalan ya da çocuk sahibi olan ve bu nedenle ailesi tarafından kabul edilmeyen kadınlar,

---

²³ **Şiddete Karşı Kadının El Kitabı**, İzmir, İzmir Barosu İnsan Hakları Hukuku ve Hukuk Araştırmaları Merkezi Yayını, Ayan Matbaacılık, 2010, s. 6.

6. Daha önce uyuşturucu, alkol bağımlısı olup, bu konuda tedavi görmüş ve alışkanlıklarını terk etmiş kadınlar,
7. Cezaevinden yeni çıkmış olup, yardım ve desteğe ihtiyacı olan kadınlar,
8. Kontrolleri dışında oluşan çevre koşulları nedeniyle ekonomik ve sosyal yoksunluk içine düşmüş kadınlar, sığınma evlerine kabul edilirler.

Sığınma evinde kalamayacak kadınlar ise SHÇEK Yönetmeliğinin 9. maddesinde sayılmıştır. Buna göre;

1. Alkol ve uyuşturucu bağımlılığı olan kadınlar,
2. Fuhuşu meslek edinmiş kadınlar,
3. Herhangi bir suç nedeniyle hükümlü olan veya adli mercilerce haklarında arama, yakalama, tutuklama kararı verilen kadınlar,
4. Ruh sağlığı bozuk olan kadınlar,
5. Zihinsel özürlü kadınlar,
6. Korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç yaşlılar, beden fonksiyonlarında, günlük yaşama faaliyetlerini bağımsız yapmalarına engel olacak düzeyde özürlü olanlar, bulaşıcı ve sürekli tıbbi tedaviyi gerektirir ağır hastalığı olanlar ve benzeri özel ve sürekli bakıma ihtiyacı olan kadınlar konuk evine kabul edilmemektedirler.

Ancak sosyal devlet ilkesi nedeniyle barınma ihtiyacı duyan tüm kadınlara sığınma evi hizmeti sunulması kanaatindeyiz. Bu nedenle farklı ihtiyaçlara cevap veren ihtisaslaşmış sığınma evleri 9. maddede özel durumları belirtilen kadınlara barınma hizmeti sunulmalı, yasal düzenlemeler bu çerçevede değiştirilmelidir.

Ayrıca sığınma evlerinin yerleşim yeri, kadın ve çocuklarının güvenliğini ve gizliliğini sağlayacak biçimde özenle seçilmeli ve adresi gizli tutulmalıdır. Kırsal bölgelerde bu alanda yaşanılacak sorunlar idari ve kolluk birimleriyle sürekli işbirliği yapılarak ve

teknolojik güvenlik sistemlerinden yararlanmak sureti ile aşılabilir olduğunu düşünüyoruz²⁴.

8.5.2001 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğü giren Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılan Kadın Konukevleri Yönetmeliği ile genel, katma ve özel bütçeli kurumlar, belediyeler ve bu kurumların kurdukları döner sermayeli kuruluşlar, kamu iktisadi teşekkül ve teşebbüsleri ile özel kanunlarla kurulan diğer devlet teşekkülleri ile özel hukuk hükümlerine göre kurulan ve kamu yararına çalışan, kazanç amacı gütmeyen dernek ve vakıflar tarafından açılacak olan kadın konukevlerinin açılış, hizmet, işleyiş, personel şartları ve denetim işlem ve esaslarını düzenleyerek çağdaş anlayış ve şartlara uygun düzeyde hizmet verilmesi amaçlanmaktadır.

07.12.2004 tarihinde kabul edilen bir Belediyeler Kanunu ile kadın sığınma evlerinin yaygınlaştırılmasını sağlamak amacıyla önemli bir düzenleme yapılmıştır. Bu kanuna göre “Büyükşehir Belediyeleri ile nüfusu 50.000’i geçen belediyeler, kadınlar için koruma evi açar”. Bu düzenlemeye göre; şiddetten kaçan kadına sığınacak yer imkanı sağlanır. Bugün itibarıyla Türkiye’de 16 Büyükşehir Belediyesi , 182 civarında da nüfusu 50.000’ i geçen belediye bulunmaktadır

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yönetmeliğinde belirtilen şartlara uyan kadınlar, sığınma evine yerleştirilirler. Sığınma evlerinde kalma süresi sınırlıdır. Sığınma evleri, kadının geçici süre kalabileceği yerlerdir. Koşullar belediyelere ya da gönüllü kuruluşlara ait sığınma evlerinde farklılıklar gösterebilmektedir. Örneğin; Küçükçekmece Belediyesi, kadın sığınma evine kabul koşullarına 50 yaş sınırı getirmiştir.

Kadın konukevinde kalmak için başvurular İl Sosyal Hizmet Müdürlüklerine yapılmaktadır. Konukevi ya da diğer adı ile sığınma evi, şiddete uğrayan kadınların varsa beraberindeki çocukları ile birlikte geçici süre ile barınma ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kurulmuştur.

---

²⁴ A.e.

Sığınma evlerinde gizlilik ve güvenlik ilkesi esastır. Kuruluşun adresi, telefon numarası gizli tutulur. Kadınlarla ilgili bilgi ve belgeler hiçbir şekilde açıklanamaz.

Burada kadınların kendi hayatları ile ilgili kararları sakin bir şekilde vermeleri için ortam oluşturulur. Asla baskı ve zorlama yapılmaz. Kadınlar 0-12 yaş arası kız veya erkek çocuklarıyla birlikte kalabilmektedirler. 12 yaşın üstünde olan kız veya erkek çocukların durumu uzmanlar tarafından değerlendirilir ve çocuklar durumlarına uygun kuruluşa yerleştirilir. Kuruluştaki kalma süresi üç aydır. Gerekğinde kalma süresi uzatılır. Böyle bir yerde kalma şiddete uğrayan kadına güvenli barınma imkanı, psikolojik ve sosyal destek sağlar. Gerekğinde barolar ile işbirliği yapılarak hukuki açıdan danışmalık hizmeti verir. Bazı durumlarda ise küçük el harçlığı verilebilir ya da sosyal yardımlardan yararlanması sağlanır. Sağlık hizmeti sağlanabilir, sosyal güvencesi olmayanlara yeşil kart çıkartmaları için rehberlik yapılabilir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunun diğer hizmetlerinden (ücretsiz kreş, ayni-nakdi yardım gibi) yararlanmaları sağlanabilir. İş ve meslek edindirmeye yönelik çalışmalar yapılabilir. Konukevi/sığınma evinden ayrıldıktan sonra kendi evini tutmak isteyenlere bu konuda destek olunabilir. Çocuklara yönelik destek sağlanabilir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinde sosyal bir yara olan kadına yönelik aile içi şiddet ile ilgili olarak “Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi” amacıyla 28.6.2005 tarihinde 853 sayılı kararıyla bir araştırma komisyonu kurulmuştur. Komisyon, çalışmaları sonucunda sorunun boyutları ve çözüm için gerekli çalışmaların belirlendiği kapsamlı bir rapor hazırlanmıştır. Bu raporu takiben, kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması için alınması gereken önlemler ve sorumlu olacak kuruluşların belirlendiği 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi 4. Temmuz, 2006 günü Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. 2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi’nde sığınma/konuk evlerine ilişkin çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Bu Genelge’nin “Hizmet Kurumları” başlığı altında;

Madde 16. SHÇEK için bütçeden ayrılan pay artırılmalı, kadın sığınma evleri/konuk evleri nitelik ve nicelik açısından Avrupa Birliği standartlarına uygun hale

getirilmeli ve hizmet sunacak personelin kadın bakış açısına sahip olması sağlanmalı, anılan merkezlerin gizlilik ilkesine uygun olarak hizmet vermeleri konusunda gerekli özen gösterilmelidir.

Madde 17. Kadın sığınma/konuk evlerinin kuruluşu ve işletilmesi ile ilgili mevzuatın gözden geçirilerek Avrupa Birliği standartları doğrultusunda yeniden hazırlanması ve yerel yönetimlere kadın sığınma/konuk evi açma konusunda zorunluluk getirilmesi sağlanmalıdır. Açılan kadın sığınma/konuk evlerinin mevzuatta belirtilen standartlara uygunluğu düzenli olarak denetlenmelidir.

Madde 20. Sivil toplum kuruluşları tarafından kurulmuş ve kurulacak olan bağımsız kadın sığınma evi ve kadın danışma merkezlerini açma ve işletme girişimleri, yerel yönetimler ve il özel idareleri tarafından mali destek de dahil olmak üzere çok yönlü desteklenmelidir.

Madde 21. Şiddet görüldüğü an kadın sığınma/konuk evine yerleştirilen kadınların buradan çıktıktan sonra kendi ayakları üzerinde durmayı başarmalarını sağlamak ve desteklemek için kadınlara devletin sahip olduğu kaynaklardan geçici konut tahsisi yapılmalıdır.

Bu genelge ile yerinde bir düzenleme yapılmıştır. Daha sonra ise,

11.01.2007 Tarih ve 2007/6 Sayılı İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesine Yönelik Tedbirlerin Koordinasyonu Konulu Genelgesi yayınlanmıştır. Bu Genelge’de de, kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve müdahale edilmesi konusunda yapılan düzenlemelerde uygulanacak sürecin açıkça belirlenmiş olmasının yanı sıra, sorumlu kuruluşlarda belirlenmiştir. Ayrıca hizmet ilkelerinden biri olan gizlilik ilkesinin üzerinde önemle durulmuş ve konuya ilişkin yapılan düzenlemeler 5., 7., ve 8. maddelerde yer almaktadır:

Madde 5. Çeşitli sebeplerle töre ve namus cinayetine maruz kalacağını beyan eden/edilen veya aile içi şiddete maruz kalmış kadınlar ve çocuklarla ilgili her türlü koruma tedbirinin, İl Sosyal Hizmetler Müdürlükleri, ilçelerde ise sosyal hizmet yürüten birim yada varsa Sosyal Hizmetler Şube Müdürlükleri haberdar edilmek suretiyle ivedilikle alınması sağlanacak; SHÇEK’ e veya belediyelere bağlı kadın sığınma evlerinde koruma altına alınan bu kişilerin bulundukları yerlerle ilgili gizlilik esaslarına en üst seviyede riayet edilecektir.

Madde 7. Kadın sığınma evi bulunmayan yerlerde, töre/namus cinayetine maruz kalabileceğini beyan eden veya somut bir olayda töre/namus cinayetine maruz kalabileceği öngörülen kişilerin rızaları doğrultusunda, ivedilikle sosyal hizmet birimleri haberdar edilmek suretiyle teslim alınmaları sağlanacaktır. İl/ilçe sosyal hizmet birimleri 24 saat ulaşılabilir şekilde görevlendirecekleri personelin iletişim bilgilerini genel kolluk kuvvetlerine bildireceklerdir.

Madde 8. Kadın sığınma evi bulunmayan yerlerde, mağdurların ilgili yere sevkine kadar geçen sürede geçici olarak korunmalarının ve sığınmalarının sağlanacağı yerler, (otel, pansiyon, misafirhane vb.) oluşturulan komiteler tarafından tespit edilerek genel kolluk kuvvetlerine bildirilecektir. Bu yerlerin adres bilgileri konusunda da üst seviyede gizlilik esaslarına riayet edilecektir.

Tüm bu yerinde düzenlemeler ile kadının temel insan hak ve özgürlüklerinin gerçekleşmesi sağlanmak istenmiştir.

3. Alo 183 Aile, Kadın , Çocuk ve Özürlü Sosyal Hizmet Danışma Hattı

Alo 183 hattı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı olarak çalışır. Bu hat şiddete uğrayan ya da uğrama riski olan ve desteğe gereksinimi olan kadınlara ve çocuklara psikolojik, hukuki ve ekonomik alanda danışmanlık hizmetleri sunmakta ve yararlanabileceği hizmet kuruluşları konusunda bilgi vermektedir.

Alo 183 ücretsiz bir danışma hattıdır. Türkiye'nin her yerinden 7 gün 24 saat herhangi bir telefondan arayanlara, aile içi şiddeti durdurmak için gerekli desteğe ve korumaya nasıl ulaşılacağı konusunda bilgi verilmektedir.

4. Sağlık Kuruluşları

Şiddet maruz kalan ya da böyle bir risk altında olan kadının yapacağı ilk şey, bulunduğu yere en yakın sağlık kuruluşuna başvurmak olmalıdır. Burada tedavisi yapılırken aynı zamanda şiddeti belgeleyen bir rapor düzenlenmelidir.

5. Polis Merkezleri veya Jandarma Karakolları

Şiddete maruz kalan veya kalma riski altında kalan kadın evine en yakın polis merkezine ya da jandarma karakoluna giderek veya telefonla başvuruda bulunabilir.

155 Polis İmdat ve 156 Jandarma İmdat Hattına 7 gün 24 saat telefon ederek yasal sürecin başlaması için başvuruda bulunabilir. Böyle bir başvuru yapıldığında:

Polis, şiddete uğrayan kadını dinler, şikayetinin ne olduğunu almaya çalışır. Cumhuriyet Savcısını bilgilendirir, onun talimatlarını alır ve adli işlemleri başlatır. Polis, kadının mağduriyetinin tespiti için onu en yakın sağlık kuruluşuna sevk eder ve sağlık raporunun alınmasını sağlar. Olaya karışan tarafları tespit eder ve delilleri toplar. Eğer ihtiyaç varsa ücretsiz avukat görevlendirilmesi için gerekli başvuruları yapar. Olayın ayrıntılarını kayda geçirir ve tutanak düzenler. Ailenin Korunmasına Dair Kanunu'na göre kadına haklarını bildirir. Barınma ihtiyacı var ise Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na yönlendirir. Şiddete uğrayan kadın acil barınma ihtiyacı içindeyse ya da yüksek risk grubundaysa, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'ndan bir görevliyi polis merkezine davet ederek görüşmelerini sağlar. Şiddete uğrayan kadın ifadeyi okuyamayacak durumdaysa ifadeyi kendisine okur. Ayrıca ifadenin bir kopyası ile tarih ve numarasını ilgili kadına verir. Bu işlemleri yapması için polisin bizzat şiddete uğrayan kadının başvuruda bulunmasını beklemesi gerekmez, üçüncü şahıslar da ihbarda bulunacak olursa yine aynı işlemleri yapar.

6. Cumhuriyet Başsavcılığı

Şiddete uğrayan kadın bulunduğu yerin adliyesindeki Cumhuriyet Savcılığına başvurarak suç duyurusunda bulunabilir. Yine aynı adliyede aile mahkemelerine başvurarak 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'dan yararlanmak ve koruma tedbirleri alınmasını sağlamak için talepte bulunabilir. Gerekirse sağlık raporu alınması için savcılıktan adli tabipliğe sevkini isteyebilir. Cumhuriyet Savcılığı şiddete uğrayan kadın hakkında gerekli soruşturmaları yaparak kamu davası açarak konuyu ceza mahkemesine götürür ya da şikayet edenin şahsi dava açma hakkı olduğunu belirterek takipsizlik kararı verir. Cumhuriyet Savcısının bu takipsizlik kararına karşı şiddete uğrayan kadının itiraz hakkı olduğu gibi şahsi dava açma hakkı da vardır.

7. Belediyelerin Kadın Danışma Merkezleri

Şiddete uğrayan ya da uğrama riski bulunan kadın, bulunduğu yer belediyesinin kadın danışma merkezi varsa, bu merkezlerden ücretsiz psikolojik, tıbbi ve hukuksal destek alabilir. Ayrıca ekonomik desteğe ihtiyacı var ise bu konuda da kendisine ayni ve nakdi yardım yapılması mümkündür.

Ayrıca bazı belediyelerin konukevi/sığınma evi de bulunmaktadır.

Örnek olarak Ankara, İstanbul, İzmir, Afyon, Küçükçekmece vs. belediyelerin konuk/sığınma evi ile ilgili hizmetleri vardır.

8. Baroların Adli Yardım Kurulları ve Kadın Danışma Merkezleri

a. Adli Yardım

Şiddete uğrayan ya da uğrama riski bulunan kadın eğer maddi durumu yeterli değilse, bulunduğu yerdeki Baro'ya başvurabilir. Başvuruda bulunurken kimlik, ikametgah belgesi ve muhtardan alacağı fakirlik belgesinin yanında bulunması yeterli olacaktır. Baro böyle durumda olan kadın için ücretsiz avukat görevlendirir. Avukat şiddete uğrayan kadını yasal hakları konusunda bilgilendirir ve yasal işlemleri onun adına yapar. Bunun için şiddete uğrayan kadın polis merkezi ve karakola müracaat ettiğinde avukat istediğini bildirmeli ya da oturduğu yerdeki baronun Adli Yardım Kurullarına müracaat etmelidir.

b. Hukuksal Danışmanlık

Bünyesinde kadın hukuku komisyonu bulunan baro temsilcilerinin katılımıyla oluşan Türkiye Barolar Birliği Kadın Hukuku Komisyonu (TÜBAKKOM) , aile içi şiddet dahil olmak üzere kadınlara karşı yapılan her türlü ayrımcılıktan kaynaklanan sorunlara çözüm getirmek için çalışmaktadır.

Bugün Türkiye'de barolara ait 50 civarında Kadın Hukuk Komisyonları vardır. Bu komisyonlar kadın haklarının korunması için kadınlara destek vermektedirler. Bazı barolarda ise doğrudan hukuki danışmanlık hizmeti vermek için Kadın Danışma Merkezleri kurulmuştur. Kadın Dayanışma Merkezi olan iller şunlardır: Ankara, İstanbul, İzmir, Antalya, Denizli, Bursa, Adana, Diyarbakır.

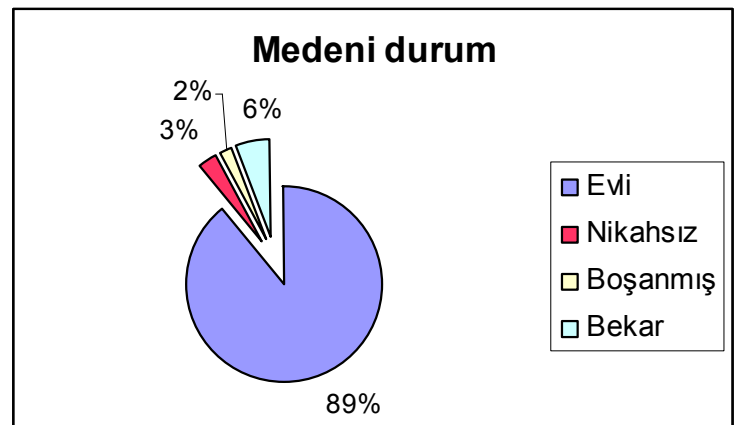
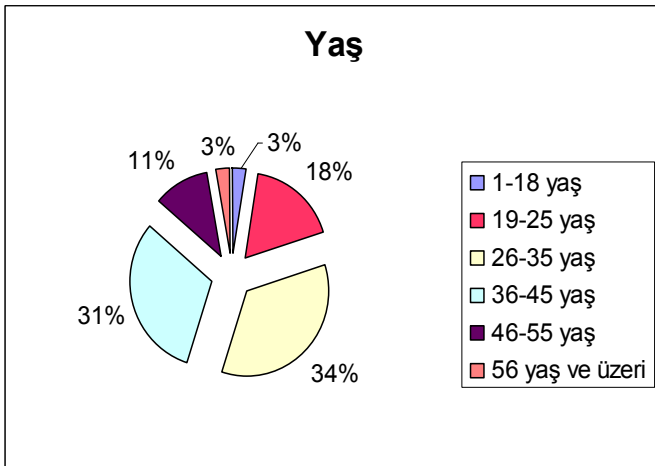
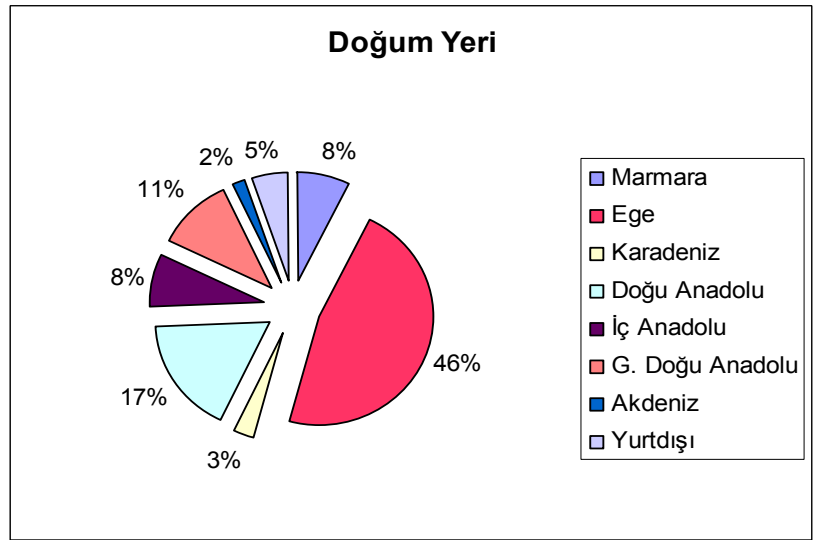
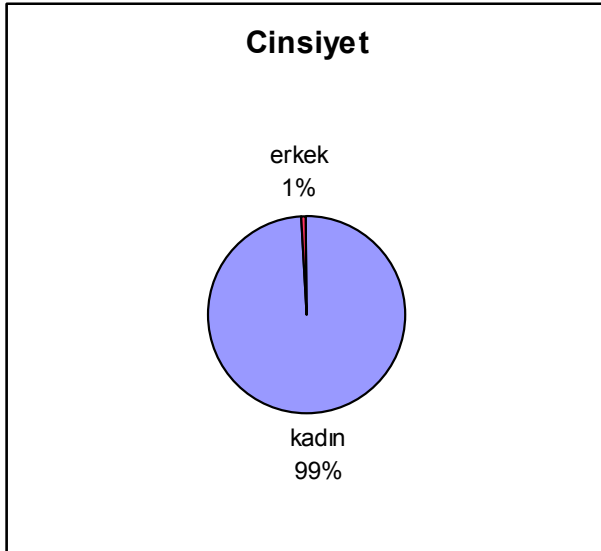
İzmir Barosu İnsan Hakları Hukuku ve Hukuk Araştırmaları Merkezi 6 Haziran 2005 ile 23 Haziran 2009 tarihleri arasında şiddete başvuran kişiler ile şiddet uygulayan kişiler ile ilgili başvuru istatistikleri yayınlamıştır.

İzmir Barosu İnsan Hakları Hukuku ve
İzmir Barosu
Hukuk Araştırmaları Merkezi
Kadın Komisyonu

4320 SK. ÇALIŞMA GRUBU

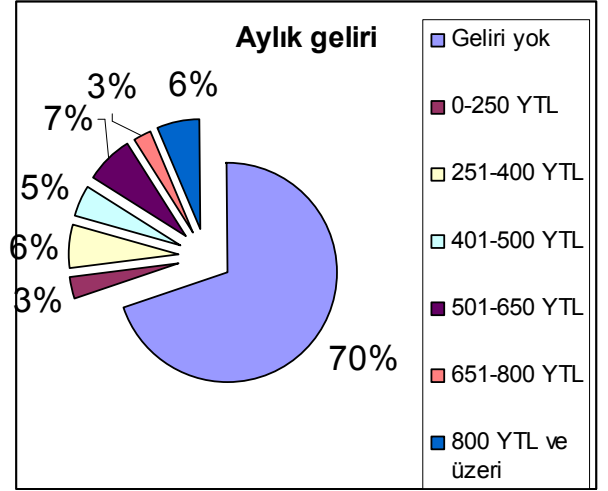
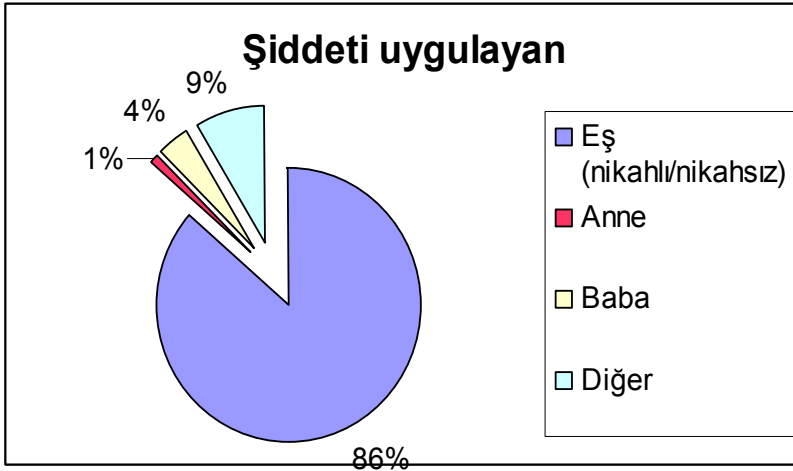
**6 HAZİRAN 2005 – 23 HAZİRAN 2009 TARİHLERİ ARASINDAKİ
BAŞVURU İSTATİSTİKLERİ**

ŞİDDETE MARUZ KALAN KİŞİ İLE İLGİLİ İSTATİSTİKLER

Tablo 6.

ŞİDDETİ UYGULAYAN KİŞİ İLE İLGİLİ İSTATİSTİKLER

Tablo 7.

Buna göre Şiddete maruz kalanların sadece %1 i erkek olup % 99 u kadındır. Genelde şiddet uygulaması ileri yaşlarda azalmaktadır. Gelir durumuna bakıldığında ise herhangi bir geliri olmayanların şiddet uygulama eğilimlerinin daha fazla olduğu gözlenmektedir. Doğum yerine bakıldığında %46 ile Ege Bölgesi'nin çok olduğu gözleniyorsa da, aslında Ege Bölgesi'nin yoğun göç alması sebebiyle yüksek çıktığı görüşündeyiz.

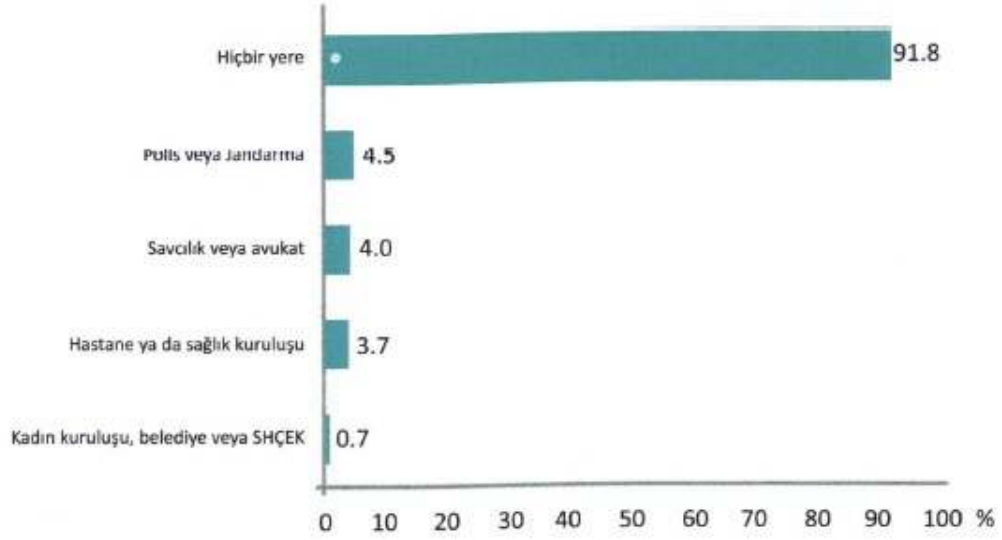
9. Kadın Sivil Kuruluşları

Ülkemizde gönüllü çalışan bir çok kadın toplum kuruluşunun Kadın Danışma Merkezi bulunmaktadır. Kadın Sivil Kuruluşları kadına yönelik şiddeti önleme konusunda gönüllü olarak çalışan kuruluşlardır. Ayrıca bu gönüllü kuruluşların bazılarına bağlı sığınma evleri de bulunmaktadır²⁵.

T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün 2008 yılında yaptığı araştırmaya göre şiddete uğrayan kadınlar resmi kurum veya sivil toplum kuruluşlarına başvurmadan çok yaşadıkları şiddeti aile, arkadaş veya komşuları ile paylaşmaktadır (Tablo 8.).

²⁵ Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, **Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı**, http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/siddet_handbook.pdf, (Çevrimiçi), 02 Şubat 2010, s.10-18.

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınlar arasında resmi kurum veya sivil toplum kuruluşlarına başvuranların yüzdesi, Türkiye 2008

Not: Yüzdelere fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış, evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır. Kategoriler birbirlerinden bağımsız hesaplandığı için toplamları 100'i aşabilir. Görüşülen fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınlardan hiçbirisi Toplum Merkezi'ne başvurduğunu beyan etmediği için bu kategori şeklinde gösterilmemiştir.

Tablo 8.

SONUÇ

Aile bir toplumun en temel birimidir. Modern ve çağdaş devletler aile kurumuna hiçbir zaman kayıtsız kalmamışlardır. Çünkü bireyi devlete bağlayan aile kurumudur. Toplumların sağlıklı olmasını da sağlayan aile kurumudur. Bu yüzden araştırmamıza önce aileyi inceleyerek başladık.

İçinde bulunduğu topluma ve zamana göre aile tipleri farklılık göstermiştir. İlk başta toprağa bağlı köy yaşamı ve totem dini sebebiyle “Klan” aile tipi var iken, daha sonra ecdat dini ve kan akrabalığı sebebiyle “Zadurga” aile tipi oluşmuştur. Daha sonra Hristiyanlığın kabulü ile “Pederşahi” aile tipi görülmeye başlamış, ancak zaman içinde devlet yapısının güçlenmesi sebebiyle babanın aile içindeki otoritesi zayıflamış ve “Pederi” aile tipi görülmeye başlamıştır. Toplum hayatında devletin aldığı rol büyüdükçe “Modern” aile tipi ortaya çıkmıştır.

Eş sayısına göre bakıldığında ise Poligami, Poliandri ve Monogami aile tipi görülmüştür. Büyüklük tiplerine göre bakıldığında ise geniş aile ve çekirdek aile tipleri görülmüştür. Günümüzde çekirdek ailenin daha çok olduğu tespit edilmiştir. Daha sonra ailenin önemi ve işlevi incelendikten sonra Türk Hukukunda ve Uluslararası Belgelerde aile yapısına yer verilmiştir. Buna göre Türk Hukukunda aile sistemini üç başlık altında toplayabiliriz. İslamiyet Öncesinde, İslamiyet Sonrası ve Osmanlı Devleti’nde. İslamiyet öncesinde küçük aile tipleri var iken, İslamiyet sonrası toplumda tek eşlilik ve çok eşlilik aynı anda görülmeye başlamıştır. Bunları ayrıntılı olarak inceledikten sonra Cumhuriyet Döneminde Türk aile yapısına bakıldığında Köy, gecekondu ve kent ailesi olduğu görülmektedir. Bu aileleri birbirinden ayıran özellikler, ailelerin yaşadıkları toplumsal çevre ve uğraş alanı olmuştur. Devlet aile bireylerinin mutlu olması ve aile üzerindeki baskıları azaltmak için aileyi koruma görevini üstlenmiştir. Sosyal Devlet açısından, Medeni Kanun ve Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Türk Ceza Kanunu açısından incelendikten sonra sosyolojik açıdan incelemeye geçilmiştir. Bundan sonra ise Türkiye Cumhuriyeti’nde aile 1961 Anayasası ve 1982 Anayasası açısından ayrı ayrı

incelenmiştir. Uluslararası Belgelerde aile ve ailenin korunması kavramı araştırılmıştır.

İkinci bölümde şiddet ve aile içi şiddet incelenmiştir. Şiddet bir kişinin diğer bir kişiye acı vermek, yaralamak amacıyla yaptığı davranışlar olarak tanımlayabiliriz. Daha sonra şiddetin kaynağı, aşamaları, yöntemlerine ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Şiddet denildiğinde ilk akla gelenin fiziksel şiddet olsa da, sözel, duygusal, cinsel ve ekonomik şiddetin de toplumda yaygın olduğu görülmüştür. Araştırmalar her türlü sosyo-ekonomik düzeydeki kişilerin şiddete uğradığını göstermektedir. Şiddet, çaresizlik, korku yada meşrulaştırma yolu ile kabul edilmektedir. Tezimin devam eden bölümünde aile içi şiddet kavramı, aile içi şiddetin biyolojik, psikolojik, ve sosyal sebepleri incelendikten sonra ,şiddetin uzun ve kısa vadede kadın üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Daha sonra ise töre ve din açısından aile içi şiddet incelenmiştir. Hukuksal açısından aile içi şiddet ceza hukuku, medeni hukuk ve en son olarak 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun açısından araştırılması yapılmıştır. Burada Türk Ceza Kanunu'ndaki öldürme, kasten yaralama, işkence ve eziyet, cinsel suçlar ve sözel şiddet içeren suçlar açısından açıklamalar yapıldıktan sonra Türk Medeni Kanunu'ndaki hayata kast nedeniyle boşanma davaları, pek kötü veya onur kırıcı davranışlar nedeniyle boşanma davaları hakkında gerekli açıklamalar yapılmıştır. Daha sonra ise 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanuna göre aile içi şiddet ayrıntılı olarak incelenmiş ve bu konudaki verilebilecek tedbir kararları ile iş bu kanundaki usul araştırılmıştır.

Üçüncü bölümde aile içi şiddetin insan hakları ve hukuk sosyoloji açısından incelenmesi ve aile içi şiddete karşı korunma yolları araştırılmıştır. İnsan hakları açısından çeşitli uluslararası sözleşmelere bakılmış, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve 2009 yılı Türkiye İlerleme Raporu açısından ayrı ayrı incelenmiştir. Hukuk sosyolojisi açıdan açıklamalar yapıldıktan sonra aile içi şiddete karşı hukuku kurum ve idari sivil kuruluşlar incelenmiş, burada İzmir Barosu İnsan Hakları Hukuku ve Hukuk Araştırmaları Merkezi'nin 6 Haziran 2005 ile 23 Haziran 2009 tarihleri arasında şiddete başvuran kişiler ile şiddeti uygulayan kişiler ile ilgili başvuru istatistikleri irdelenmiştir. Sonuç olarak diyoruz ki,

Öncelikle belirtmek gerekirse, Türk toplumu ataerkil ve geleneksel yapıya sahip bir toplumdur. Böyle olmasının sebebini ekonomik, sosyal, kültürel değerler olduğu gibi aynı zamanda dinsel nedenler olarak da gösterebiliriz. Toplumsal cinsiyet rol kalıpları sebebiyle toplumumuz erkeğin egemen olduğu bir toplumdur. Böyle olunca da ailede kadın genellikle ikinci planda kalmaktadır. Hatta bazen çocuklardan sonra, üçüncü planda kalmaktadır.

Yapılan araştırmalara göre, aile içi şiddete maruz kalan kadının, özellikle aile içi şiddet eylemlerini başkaları ile konuşması, çözüm araması, aile dışı kurumlar ve özellikle hukuksal kurumları devreye sokarak sorunun çözümüne çalışması, ne yazık ki ülkemizde halen mümkün görünmemektedir.

Unutmamak gerekir ki, ulusların uygar olup olmadığı kadına verilen değer ile doğru orantılıdır. Bu olgunun yeterince anlaşılamadığı toplumlar ise gelişmemiş ve ilerleyememişlerdir. Kadına yönelik aile içi şiddet, insan haklarına bir nevi tecavüzdür.

Kadına yönelik aile içi şiddetin çözümü için toplumun eğitimine gerekli önem ve özen gösterilmelidir. Kadına yönelik şiddetle mücadele hem devlet hem de sivil toplum kuruluşları ile birlikte verilmeli, kadın kuruluşları desteklenmelidir.

Ailenin Korunması Hakkındaki Kanun'da ve Yeni Medeni Kanun'da yapılan düzenlemeler gayet yerinde olmuştur. Ancak yine de Devletimizin, Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin 5.maddesi ile Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin devlete yüklediği eğitim, koruma, iyileştirme gibi ödevlerini geciktirmeksizin yerine getirmesi gerekmektedir.

Aile içi şiddetin temelinde kadının ekonomik özgürlüğünün olmaması yatmaktadır. Bunun için ekonomik alanda kadının para kazanabileceği bir işte çalışması, toplumdaki statülerinin yükseltilmesi için gerekli alt yapıların hazırlanması, erkeğin de düzenli bir işe sahip olması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Kültürel gelişme hızlandırılmalıdır. Toplumsal cinsiyet rol kalıplarının kırılması için gerekli bilgilendirme yapılmalıdır. Bu da eğitimle mümkün olacaktır.

Aile içi şiddeti önlemek için kitle iletişim araçlarından mümkün olduğunca yararlanılmalıdır. Yapılacak sosyal içerikli programlar ve reklamlar yardımı ile cinsiyet ayrımı yapılmaksızın aile, kadın-çocuk, namus anlayışı ve cinsellik başta olmak üzere toplumda yerleşmiş olan dogmaların izleri silinmelidir.

Aile büyüdükçe şiddetin de arttığı bir gerçektir. Bunun için yeni evlilerin mümkün olduğunca ebeveynlerinden ayrı bir evde yaşaması için uygun ortamın oluşturulması yerinde olacaktır.

Bugünün anne ve babalarının geçmişte yaşadıkları dayak deneyimi, kuşaklar kanalı ile şiddeti bu güne taşımaktadır. O yüzden çocukların eğitiminde dayağa yer verilmemelidir. Çocuklar şiddet içermeyen disiplin yöntemleri ile eğitilmelidir. Çocukların önünde mümkün olduğunda tartışma yapılmamalıdır. Çocuklara da şiddet içermeyen tartışma yöntemleri hakkında örnek olunmalıdır.

Yine çocuk sayısı fazla olan ailelerde aile içi şiddete daha çok rastlanmaktadır. O yüzden aile planlaması ile ilgili düzenlemeler, tanıtımlar yapılmalıdır.

Şiddete maruz kalan kadını çoğunlukla ilk görenlerin sağlık çalışanları olması sebebiyle sağlık çalışanlarının bu konuda bilgilendirilmesi için gerekli çalışmalar yapılmalı, rutin taramalar yaygınlaştırılmalıdır. Şiddet durumunda kadının kullanabileceği güvenlik planları muayene olduğu sağlık kuruluşunun duvarlarına asılmalıdır. Sosyal servis kurumları ile polis arasında ulusal yargı ağı kurulmalıdır.

Şiddete başvuran erkeğin alkol alması ya da madde bağımlılığı içinde olması aile içi şiddete yol açmaktadır. Bu yüzden alkolün ve diğer maddelerin şiddete yol açma boyutu çeşitli kampanyalarla anlatılmalıdır.

Evlilik yaşının uzaması aile içi şiddeti azaltmaktadır. Ülkemizde 8 yıllık eğitim zorunluluğu bu açıdan uygun olmuştur. Bunun için kızların okula gönderilmesi ve iyi eğitim görmesi iyi olacaktır. Bu sayede hem kızların iyi eğitim görmesi sağlanacak hem de evlilik yaşı daha ileriye ötelenmiş olacaktır. Bu konuda gerekli kampanyalar yapılması yerinde olacaktır.

Devletimiz kadına yönelik aile içi şiddet konusunda duyarlı olmalıdır. Kadına yönelik şiddetin nedenleri, sonuçları, alınacak önlemler ile uygulanan yöntemler konusundaki araştırmalar teşvik etmelidir. Bu konuda kamuoyu bilgilendirilmelidir. Şiddete maruz kalan kadınların ve şiddeti uygulayan aile bireyinin rehabilitasyonu sağlanmalıdır.

Aile içi şiddete maruz kalan kadınlar için devlet sığınma evlerinin kurulması yerinde bir düzenlemedir. Ancak sayısı halen çok azdır. Kadın sığınma evlerinin ve geçimine katkıda bulunan kuruluşların sayısı acilen artırılmalıdır.

Yine aile içi şiddet suçu işleyen failin bir daha böyle bir suç işlememesi için iyileştirici-tedavi edici uygulamaların artık mevzuatımıza girmesi gerekmektedir.

Devletin ateşli silahların kullanımı ve satışını çok iyi denetlemesi gerekmektedir.

Caydırıcı olması açısından, böyle bir suçu işleyen kocanın adli sicil kaydında daha uzun süre bu suçu işlediği görünmelidir. Nitekim karşılaştırmalı hukukta bu tür düzenlemeler bulunmaktadır.

Kadına yönelik aile içi şiddet suçunu işleyen koca cezasını çekerken, infaz sisteminde gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

BİBLİYOGRAFYA

Acar, Feride: **“Kadınların İnsan Hakları : Uluslararası Yükümlülükler”, 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı**, Ed. Oya Çitçi, Ankara, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, 19-21 Kasım 1997, s. 25-30.

Akıntürk, Turgut: **Aile Hukuku**, 4.bs., Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 1996.

Akıntürk, Turgut vd.: **Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış**, C:II, Gözden Geçirilmiş 12. bs.; İstanbul; Beta Yayınları; 2010.

Akipek, Jale G. vd.: **Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış**, C:I, 7. bs., İstanbul, Beta Yayınları, 2009.

Alpago, Ceyda: **“Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Sığınma Evleri Olgusu”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2006).**

Altınay, Ayşe Gül vd.: **Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet**, İstanbul, Metis Yayınları, 2008.

Arın, Canan: **“Kadına Yönelik Şiddet Açısından Türk Hukuku’nun Kadına Yaklaşımı”, Evdeki Terör : Kadına Yönelik Şiddet**, İstanbul, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Yayınları, 1996, s. 87-139.

Arslan, Döne: **“Aile İçinde Kadına Yönelik Şiddet ve İstanbul Kadın Misafirhanesi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, İstanbul, 1998).**

Artuk, Mehmet Emin vd.: **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 10. bs., Ankara, Turhan Kitabevi, 2010.

Aydın, M.Akif: **“Osmanlılarda Aile Hukukunun Tarihi Tekamülü”, Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi**, C:II, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992, s. 447.

Aydoğan, Feramuz: **“Ailenin Fonksiyonları ve Bu Fonksiyonlardaki Değişmeler”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Yapı-Sosyal Değişme Anabilim Dalı, İstanbul, 1992).**

Aykor, Gül: **“Uluslararası Düzeyde Kadın Sorunu ve Türkiye”, Türkiye’de Kadın Olmak (Kadın Sorunlarından Kesitler)**, Ed., Necla Arat, 2.bs., y.y., Say Yayınları, 1996, s. 139; Uçar, a.g.e., s. 52-145.

Aziz, Aysel: **“Kadın, Şiddet ve İletişim”, Dünyada ve Türkiye’de Güncel Sosyolojik Gelişmeler, 1.Ulusal Sosyoloji Kongresi: 3-4-5 Kasım 1993 İzmir**, Ankara Sosyoloji Derneği Yayınları III, 1994, s. 503.

Bahar, Halil İbrahim: **Okul ve Ailede Şiddet**, Ankara, Polis Akademisi Başkanlığı Yayını, 2002.

Balcıoğlu, İbrahim: **“Şiddetin Doğal ve Toplumsal Kaynakları”, Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açidan Şiddet**, Ed. İbrahim Balcıoğlu, İstanbul, Sökmen Matbaacılık, 2000, s. 51-58.

Balcıoğlu, İbrahim: **“Kültürün Saldırganlıkla Bağlantısı”, Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açidan Şiddet**, Ed. İbrahim Balcıoğlu, İstanbul, Sökmen Matbaacılık, 2000, s. 59-65.

Belgesay, Mustafa Reşit: **Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, 1939.

Burcuoğlu, Haluk: **“Medeni Yasa’nın Kabulünden Bugüne Evlilik Dışı Çocukların Hukuk Statülerindeki Önemli Gelişmeler”, Cumhuriyet’in 75. Yıl Armağanı**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayını, 1999, s. 677.

Can, Cahit: **Hukuk Sosyolojisinin Antropolojik Temelleri ve Genel Gelişim Çizgisi**, Ankara, Seçkin Yayınları, 2002.

Camcı, Ömer: **Boşanma Tazminatı ve Yoksulluk Nafakası**, 2. bs., İstanbul, Kazancı Matbaası, 1998.

Cansel, Erol: **“Türk Ailesinin Anayasanın 41. Maddesine Göre İncelenmesi”, Prof. Dr. Jale G. Akipek’e Armağan**, Konya, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 1991, s. 407.

Cansel, Erol: **“Sosyal Devlet ve Aile”, Aile Yazıları II Kültürel Değerler ve Sosyal Değişme**, Haz. Beylül Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1990, s. 56.

Celkan, Hikmet Yıldırım: **“Türk Ailesinin Yeni Dönemlerde Ele Alınışı-Gökalp ve Baltacıoğlu Örneği”**, **Sosya-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi**, 3 c., Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992, C:1, s. 252.

Çekin, Necmi vd.: **“Şiddet İle İlgili Yasalarda Erkek Egemen Bakış”**, **4.Ulusal Kadın Çalışmaları Toplantısı “Kadın Sorunlarının Çözümüne Doğru Yöntem, Strateji ve Politikalar”**, İzmir, Ege Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma Ve Uygulama Merkezi ve Ege Kadın Araştırmaları Derneği Yayını, 1998, s. 100.

Çetiner, Gökçen: **“Aile İçi Şiddet Yaşayan Kadınların Cinsel Sorunları ve İntihar Olasılığı”**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Disiplinler Arası Sosyol Psikiyatri Ana Bilim Dalı, Ankara, 2006).

Demirbaş, Z.Ferda: **“Aile Bireylerine Karşı Fena Muamele,”** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İzmir, 2006).

Dinçkol, Bihterin: **“Devlet-Aile”**, **1.Aile Şurası Bildirileri**, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1990, s. 117.

Doğan, İsmail: **“Tanzimat Sonrası Sosyo-Kültürel Değişmeler ve Türk Ailesi”**, **Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi**, C:I, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992, s. 96, s. 197.

Dönmezer, Sulhi: **Sosyoloji**, Genişletilmiş 9.bs., Ankara, Savaş Yayınları, 1984.

Elbruz, Leyla: **Ailenin Hukuk Açısından İncelenmesi için Teorik Çerçeve**, Ankara, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayını, 1981.

Engels: **“Ailenin Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni”**, **Kadın Sorunu Üzerine**, Çev. İsmail Yerkin, 3.bs., İstanbul, İnter Yayınları, 1992, s. 12-21.

Erdoğan, Celal: **Açıklamalı ve İçtihatlı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu**, Ankara, Olgaç Matbaası, 1982.

Erdoğan, Meral: **“Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Uygulanması”**, **Hukukta Kadın Sempozyumu**, Ankara, Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 2000, s. 91.

Erkol E.,Mustafa: **Sosyoloji (Toplum Bilim)**, 2 bs., İstanbul Filiz Kitabevi, 1983.

Eröz, Mehmet: **Türk Ailesi**, Ed. Alev Kahya Birgül, Ankara, Atatürk Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Milli Eğitim Basımevi, 1977.

Fevzioğlu, Feyzi Necmeddin: **Aile Hukuk**, 3.bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 1986.

Fındıkoğlu, Z.F.: **“Türk Aile Sosyoloji”**, Refii Şükrü Sulva’ya Armağan, İstanbul, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını, Sermet Matbaası, 1971, s. 6.

Gençcan, Ömer Uğur: **Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2010.

Gençcan, Ömer Uğur: **Öğreti ve Uygulamada Boşanma Tazminat-Nafaka Bilimsel Açıklama, İçtihatlar ve İlgili Mevzuat**, C:I, 2 c., Ankara, Yetkin Yayınevi, 2000.

Gülerce, Aydan: **Türkiye’de Ailelerin Psikolojik Örüntüleri**, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, 1996.

Güneri, Feride Yıldırım: **“Aile İçinde Kadına Yöneltilen Şiddet”, Evdeki Terör : Kadına Yönelik Şiddet**, İstanbul, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Yayınları, 1996, s. 90-91.

Güvenç, Bozkurt, **“Türk Kimliği, Kültür Tarihinin Kaynakları”**, İstanbul, Boyut Kitapları, 2008.

Hatemi, Hüseyin vd.: **Aile Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1993.

Işıқтаç, Yasemin: **“1982 Anayasasında Ekonomik ve Sosyal Haklar”**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul, 1984).

Işıқтаç, Yasemin: **Hukuk Sosyolojisi**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2008.

Işıқтаç, Yasemin: **“Sosyolojik Açından Çocuk Suçluluğu ve Bir Hukuk Devleti Olan Türkiye’de Devletin Cezalandırma Yetkisini Kullanış Biçimi”**, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arşivi, 3. Kitap, İstanbul, Alfa Yayınları, 1996, s. 199.

Işıқтаç, Yasemin: **“Yaratıcı Düşüncenin Cinsiyeti Var mıdır?”**, Cumhuriyetin 75.Yılı Armağanı, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayını, 1999. s. 321-322.

İçli, Gönül: **“Aile Araştırmalarında Yöntem ve Yaklaşım”** Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 3 (Mayıs), Denizli, 1997, s. 65.

İçli, Tülin Günşen: **Ailede Kadına Karşı Şiddet ve Kadın Suçluluğu**, Ankara, Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Bizim Büro Basımevi, 1995.

İçli, Tülin Günşen: **“Türkiye’de Kadın Suçluluğunun Aile İçi İlişkiler ve Aile Yapısı Açısından İncelenmesi”**, 20.Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı, Ed. Oya Çitçi, Ankara, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, 19-21 Kasım 1997, s. 151.

İlal, Günsel Koptagel: **“Türkiye’de Aile ve Demokrasi Kültürü”**, Kadınların Gündemi, Haz.Necla Arat, y.y., Say Yayınları, 1997, s. 30.

İlkkaracan, Pınar: **“Uluslararası Stratejilere Bir Bakış”**, Sıcak Yuva Masalı: Aile İçi Şiddet ve Cinsel Taciz, Haz. Pınar İlkkaracan, Leyla Gülçür, Canan Arın, İstanbul, Metis Yayınları, 1996, s. 84.

Kalan, İlknur: **“Ailede Kadına Yönelik Şiddet ve Hukuk Düzeni”**, 20.Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı, Ed. Oya Çitçi, Ankara, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, 19-21 Kasım 1997, s. 105; Uçar, a.g.e., s. 85.

Karadeniz – Çelebican, Özcan: **Roma Hukuku**, 3. bs., Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 1986.

Kaya, Nurcan: **“Uluslar arası İnsan Hakları Hukuku Kadınlara Yönelik Şiddet ve TCK Yasası”**, Humanite, Nisan-Mayıs 2004, S.5, s. 138.

Kayır, Gürsel Öztunalı: **“Kadınlar ve Psikolojik Şiddet”**, Evdeki Terör: Kadına Yönelik Şiddet, İstanbul Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 1996, s. 93.

Kocabaşoğlu, Neşe vd.: **“Sosyo-Kültürel Açıdan Şiddet: Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açıdan Şiddet”**, Ed. İbrahim Balcıoğlu, İstanbul, Sökmen Matbaacılık, 2000, s. 27.

Kongar, Emre: **21. Yüzyılda Türkiye 2000’li yıllarda, Türkiye’nin Toplumsal Yapısı**, 10. bs., İstanbul, Remzi Kitabevi, 1998.

Köprülü, Bülent vd.: **Aile Hukuku**, 2.bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 1989.

Köteli, M.Argun: **Evliliğin Hukuki Niteliği ve Evlilik Dışı Beraberlikler**, İstanbul, Kazancı Yayınları, 1991.

Kuru,Baki: **Hukuk Muhakemeleri Usulü El Kitabı**, İstanbul, Alfa Yayım Dağıtım, 1995.

Kuru, Baki vd.: **Medeni Usûl Hukuku Ders Kitabı**, Değiştirilmiş 20. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2009.

Kuzu, Burhan: **Türk Anayasa Metinleri ve İlgili Mevzuat**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1997.

Meray, Seha L.: **Toplum Bilim Üzerine**, İstanbul, Işık Matbaası, 1992.

Oğuzman, Kemal vd.: **Aile Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1994.

Ozankaya, Özer: **Toplum Bilimine Giriş**, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1979.

Öztan, Bilge: **Medeni Hukuk'un Temel Kavramları**, 32. bs., Ankara, Turhan Kitapevi Yayınları, 2010.

Öztürk, Emine: "Türkiye'de Aile İçi Şiddet, Kadın Sığınma Evleri ve Din," (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlahiyat Anabilim Dalı, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, İstanbul, 2008).

Postacıoğlu, İlhan E. vd.: **İcra Hukuku Esasları**, Güncelleştirilmiş Genişletilmiş 5. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010.

Reis , Nesrin: "**Kadına Uygulanan Cinsel Şiddet ve Kadın Sağlığına Etkisi**", **4.Ulusal Kadın Çalışmaları Toplantısı "Kadın Sorunlarının Çözümüne Doğru Yöntem, Strateji ve Politikalar"**, İzmir Ege Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi ve Ege Kadın Araştırmaları Derneği Yayını, 1998, s. 151.

Selek, Pınar: "**Ataerkillik ve Şiddet Kültürü**", **Kadına Yönelik Şiddet ve Hekimlik Sempozyumu**, Ankara, 2003, s. 17.

Serdaroğlu, Servet: **Aile Çevresi**, İstanbul, Redhause Yayınevi, 1972.

Serozan, Rona: **Medeni Hukuk Genel Bölüm**, Genişletilmiş 2. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2008.

Sümer, Neslihan: "Kültür, Yasa ve Aile İçi Şiddet," **20.Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı**, Ed. Oya Çitci, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, 19-21 Kasım, 1997.

Tanör, Bülent: **Anayasa Hukukunda Sosyal Haklar**, İstanbul, May Yayınları, 1978.

Tekin, Meral vd.: **Ankara Gecekondualarında Yaşayan ve Şiddete Karşı Eğitim Alan Kadınların Eşlerarası Şiddet Açısından Konumları, "Şiddete Uğrayan Kadınlara Yasal Haklar, Fırsatlar ve Bunları Kullanma Amaçlı Bilgilendirme / Bilinçlendirme Projesi"**, Ankara, Ankara Kadın Dayanışma Vakfı, 1996.

Tekinay, Selahattin Sulhi: **Türk Aile Hukuku**, 7.bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 1990.

Tekinay, Selahattin Sulhi: **Türk Aile Hukuku**, 5. bs., İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım, t.y.

Timur, Serim: **Türkiye’de Aile Yapısı**, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Yayını, 1972.

Tolan, Barlas: "**Geleneksel Aileden Çağdaş Aile Yapısını Doğru Dünyada ve Türkiye’de Aile Yapısının Evrimi**", **Aile Yazıları II – Kültürel Değerler ve Sosyal Değişme**, Haz. Beylül Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1990, s. 493.

Turan, Güngör: "**Türk Anayasalarında Sosyal Hakların Gelişimi ve Yorumu**", **Prof. Dr. Nezihe Sönmez’e Armağan**, İzmir, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü, 1997, s. 529.

Turan, Ümit: "**Kadına Yönelik Şiddet**", **4.Ulusal Kadın Çalışmaları Toplantısı: "Kadın Sorunlarının Çözümüne Doğru Yöntem, Strateji ve Politikalar"**, İzmir, Ege Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi ve Ege Kadın Araştırmaları Derneği Yayını, 1998, s. 142.

Türkdoğan, Orhan: "**Türk Ailesinin Genel Yapısı**", **Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi**, 3 c., Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992, C:1, s. 29.

Tüzün, Sezgin: **“Aile Yapısı ve Biçimleri”**, **Türk Toplum Bilimcileri (1)**, Haz. Emre Kongar, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1982, s. 228.

Uçar, Mehmet Ali: **“Türk Hukukunda Ailenin Korunması ve 4320 Sayılı Yasanın Etkinliği”**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul 2003).

Unat, Nermin Abadan: **“İdeoloji Açısından Kadın Araştırmaları”**, **20.Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı**, Ed. Oya Çitçi, Ankara, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, 19-21 Kasım 1997, s. 7.

Uyar, Talih: **Türk Medeni Kanunu (Gerekçeli-İçtihatlı) Aile Hukuku** (MK.118-494), 4 c, C:I, Ankara, Feryal Matbaacılık, t.y.

Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet: **Türk Medeni Hukuku Cilt II Aile Hukuku Cüz 1**, C:II, 4.bs., İstanbul, Sermet Matbaası, 1960.

Yıldırım, Aysel: **Sıradan Şiddet Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları**, İstanbul, Boyut Kitapları, 1998.

Yıldırım, Fatma: **“Saldırganlık ve Cinsiyet İlişkisi”**, **Mülkiyeliler Birliği Dergisi**, C: XXII, s.210, s.212; **a.e.**, Ağustos- Ekim 1998, s. 16.

Yörükoğlu, Atalay: **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk**, 4. bs., İstanbul, Özgür Yayın-Dağıtım, 1992.

Yüksel, Şahika: **“Kadınların Kendilerini Şiddetten Koruması Neden Zor?”**, **Evdeki Terör: Kadına Yönelik Şiddet**, İstanbul, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Yayınları, 1996, s. 103.

Zevkliler, Aydın vd.: **Zevkliler Medeni Hukuk**, 6. bs., Ankara, Seçkin Yayınevi, 2000.

“1994 Uluslararası Aile Yılı: Toplumun Kalbinde En Küçük Ölçekli Demokrasinin İnşası”, y.y, t.y, s. 11.

Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları, 2. bs., Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Bizim Büro Basımevi, 2000, s. 165.

Anayasa Mahkemesi'nin 2005/151 Esas ve 2008/37 Karar Sayılı 3.1.2008 RG 29.3.2008 ve 26831 Sayılı Kararı.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Türkiye'de Aile İçi Şiddetle İlgili (Opuz) Kararı, Çev. Feride Eroğlu, turkhukusitesi.com, <http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=40772>, (Çevrimiçi), 05 Şubat 2010.

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, **Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet**, Genel Yayın no:113, Ankara, Başbakanlık Basımevi, 1998

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Komisyonu, **Sosyo Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi**, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992

Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, **Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı**, http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/siddet_handbook.pdf, (Çevrimiçi), 02 Şubat 2010.

Birleşmiş Milletler Bildirisi 20.12.1993.

Daire Kararı Opuz v. Türkiye, **İzmir Barosu Dergisi**, Y: 73, Ocak, 2009, s. 240-241.

Eylem Platformu ve Pekin Deklarasyonu: Dördüncü Dünya Kadın Konferansı, Pekin, Çin 4-15 Eylül 1995, Ankara, Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, s. 86.

Kadın Çalışmaları Dergisi, "Türkiye'de Kadın Çalışmaları", C:I, S.3 Eylül-Aralık 2006, y.y, s. 56.

Kadın Dayanışma Vakfının Avrupa Birliği Tarafından Desteklenen "Kadının İnsan Hakları Projesi" Kapsamında Yapılan Araştırma, <http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=3236&page=2>, (Çevrimiçi), 02 Şubat 2010.

"Kadın Sorunlarına Çözüm Arayışı Kurultayı Raporu", KA-DER, İstanbul, 14-15 Haziran 2003, http://home.adrena.com.tr/ka-der/raporlar/kadin_ekonomi.doc, (Çevrimiçi), 02 Şubat 2010.

"Kadın Şiddeti Hakeder mi?", http://www.ucansupurge.org/arsiv/www.ucansupurge.org/index9e5a.html?option=com_content&task=view&id=1909&Itemid=73, (Çevrimiçi), 02 Şubat 2010.

Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, Atılım Üniversitesi Seyhan Cengiz Turhan Konferans Salonu, Konuşmacılar : Özge Yücel (Atılım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Görevlisi) Eray Karınca (Ankara 8.Aile Mahkemesi Hakimi), 03.03.2009, <http://library.atilim.edu.tr/kurumsal/pdfs/090303.pdf>, (Çevrimiçi), 02 Şubat 2010.

Sezen, Alev: “Kadına Yönelik Aile içi Şiddete Türk Hukuku’nun Yaklaşımı”, <http://www.bilka.org.tr/page.asp?id=112>, (Çevrimiçi), 02 Şubat 2010.

Şiddete Karşı Kadının El Kitabı, İzmir, İzmir Barosu İnsan Hakları Hukuku ve Hukuk Araştırmaları Merkezi Yayını, Ayan Matbaacılık, 2010

Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, Ankara, Elma Teknik Basım Matbaacılık, 2009

Yasalarda Kadın, Eğitim Dizisi, Eğitim Sen Yayınları, Mart, 2006

Radikal Gazetesi, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=108064>, (Çevrimiçi), 02 Şubat 2010.

http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2009.pdf , (Çevrimiçi), 02 Şubat 2010.

<http://bianet.org/bianet/kadin/115215-hakim-es-siddeti-ozur-ilani-dagitmakla-cezalandirdi>, (Çevrimiçi), 02 Şubat 2010.

http://www.ucansupurge.org/index.php?option=com_content&view=article&id=218:argtay-namus-cinayeti-teroerduer&catid=52:dier&Itemid=114, (Çevrimiçi), 02 Şubat 2010.

“Poligami”, <http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=poligami&ayn=tam>, (Çevrimiçi), 02 Şubat 2010.

“Poliandri”, <http://tr.wikipedia.org/wiki/Poliandri>, (Çevrimiçi), 02 Şubat 2010.

R.G., 27.5.1949-7217.

R.G., 19.3.1954-8662.

R.G., 14.10.1989-20312.

Yargıtay HGK, E: 1996/2-1404, K: 1970/194, T: 15.4.1970.

Yargıtay HGK, E: 1984/2-550, K:1986/242, T:14.3.1986.

Yargıtay HGK, E:1996/2-754, K:1997/106, T:26.2.1997.

Yargıtay HGK, E:1996/2-838, K:1997/38, T:5.2.1997.

Yargıtay HGK, E:1996/2-808, K:1997/12, T:29.1.1997.

Yargıtay HGK, E: 2-287, K:1997/492, T: 4.6.1997.

Yargıtay HGK, E:1984/2-758, K:1986/292, T:26.3.1986.

Yargıtay HGK, E:452, K:1997/726, T:24.9.1997.

Yargıtay HGK, E: 2008/2-51, K:2008/87, T:30.01.2008.

Yargıtay 1.CD, E:1998/3262, K:1998/3834, T:8.12.1998, Y:1999, S:3, s:402.

Yargıtay 8. CD, E:1985/735, K:1985/982, T:1.3.1985.

Yargıtay 2.HD, E:1999/9307, K:1999/11885, T:5.11.1999.

Yargıtay 2.HD, E:2003/6547, K:2003/7222, T:5.5.2003.

Yargıtay 2.HD, E:2007/21691, K: 2008/3289, T:12.3.2008.

Yargıtay 2.HD, E: 1996/432, K: 1996/2070, T: 4.3.1996.

Yargıtay HD, E:1998/7363, K:1998/9606, T:29.9.1988.

Yargıtay CGK, E:1989/1-99, K:1989/159, T:24.4.1989.

YKD, Y:1989, S:4, s. 481.

YKD, Y:1989, S:9, s. 1315.

YKD, Y:1985, S:7, s. 1082.